МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ПРАКТИКА

ОПП «Середня освіта (Інформатика)»

Навчально-методичний посібник

Укладачі Паршукова Л. М., Паршуков С.В.

Умань - 2022

УДК 004(075.8)
С 91

Рецензенти:

Малишевський О. В. доктор пед. наук, професор кафедри професійної освіти та технологій за профілями Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

Петриченко Т.М. М., вчитель вищої категорії, старший вчитель Уманської спеціалізованої школи І-ІІІ ступенів №12 з поглибленим вивченням англійської мови Уманської міської ради Черкаської області, голова методичного об'єднання вчителів інформатики міста Умані

Рекомендовано до друку Вченою радою факультету фізики, математики та інформатики Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (протокол №8 від 20 січня 2022 року).

Практика. ОПП «Середня освіта (Інформатика): навч.-метод. посіб. / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини ; уклад. Паршукова Л.М., Паршуков С.В. – Умань : Візаві, 2022. - 147 с.

С 91

У даному посібнику викладені мета, основні завдання, зміст, організація, форми й методи контролю, методичні поради та вимоги щодо проходження усіх видів практик для здобувачів вищої освіти ОПП «Середня освіта (Інформатика)». Зазначено особливості проходження практики в умовах дистанційного навчання. Розміщено довідково-методичні матеріали з виконання завдань практики та шаблони звітної документації.

УДК 004(075.8)
© Паршукова Л.М., Паршуков С.В., уклад., 2022

ЗМІСТ

I. ВСТУП 3

1.Місце практик в професійній підготовці здобувача вищої освіти 3

2. Мета практичної підготовки 3

3. Завдання педагогічної практики 4

4. Очікувані результати навчання 4

II. ВИДИ ТА ТЕРМІНИ ПРОХОДЖЕННЯ ПРАКТИК 8

III. БАЗИ ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИК 9

IV. НАВЧАЛЬНА (ПЕДАГОГІЧНА) ПРАКТИКА

1. Призначення навчальної (педагогічної) практики. 10

2. Мета і завдання навчальної (педагогічної) практики. 11

3. Організація проведення навчальної (педагогічної) практики 12

4. Тематичний план проходження навчальної практики 17

5. Зміст навчальної (педагогічної) практики 18

6. Психологічна компонента навчальної (педагогічної) практики 21

7. Вимоги до звіту про навчальну (педагогічну) практику 22

8. Критерії оцінювання результатів проходження навчальної (педагогічної) практики 23

V. НАВЧАЛЬНА (ТЕХНОЛОГІЧНА) ПРАКТИКА

1. Призначення навчальної (технологічної) практики 25

2. Мета і завдання навчальної (технологічної) практики 25

3. Організація проведення навчальної (технологічної) практики 26

4. Індивідуальні завдання практики 26

5. Вимоги до документації з навчальної (технологічної) практики 27

6. Критерії оцінювання результатів проходження навчальної (технологічної) практики 27

7. Підведення підсумків практики (вид підсумкового контролю) 28

VI ВИРОБНИЧА (ПЕДАГОГІЧА) ПРАКТИКА

1. Призначення виробничої (педагогічної) практики 30

2. Мета і завдання практики 31

3. Організація проведення виробничої (педагогічної) практики 32
4. Тематичний план проходження виробничої (педагогічної) практики 33
5. Зміст педагогічної практики 34
6. Вимоги до звіту про практику 37
7. Критерії оцінювання результатів проходження виробничої (педагогічної) практики 39
VIII ПРАКТИКА В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ
1. Принципи дистанційного навчання 41
2. Типи дистанційного навчання 47
3. Види дистанційних занять 51
4. Проведення дистанційних занять 60
5. Робота вчителя в інклюзивному класі 67
6. Ролі та функції асистента вчителя в класі з інклюзивним навчанням 73
IX ДОВІДКОВО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ З ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ ПРАКТИКИ
1. Зміст творчих індивідуальних завдань психологічної компоненти практики. 75
2. Методичні рекомендації щодо організації та проведення виховного заходу (години спілкування). 78
3. Аналіз відвіданого виховного заходу (години спілкування). 79
4. Орієнтовна схема психолого-педагогічної характеристики учня. 81
5. Програма вивчення і складання характеристики класного колективу 83
6. Ігри для згуртування педагогічного колективу 84
7. Сучасний урок 87
8. Яким повинен бути конспект уроку (методичні рекомендації). 89
9. Типи та структура уроків в основній та старшій школі. 93
10. Структура конспекту уроку 96
11. Опорна карта для конструювання навчального заняття 99

12. Структура системи уроків за лекційно-практичною системою 104
13. Структурні елементи комбінованого уроку 106
14. Етапи (модулі) конструювання вчителем уроку з точки зору компетентнісного підходу (НУШ). 108
15. Схема спостереження та аналізу відвіданого уроку. 121
16. Бланк аналізу уроку 124
17. Аналіз / самоаналізу залікового уроку 126
18. Поради майбутньому вчителю 128
19. Формувальне оцінювання. 60 способів похвалити учня. 130
X Шаблони звітної документації
1. Клопотання 131
2. Звіт 132
3. Звітні матеріали практики (навчальної, виробничої) 134
4. Відгук 137
5. Характеристика 138
6. Щоденник навчальної (технологічної) практики 139
XI Політика практики 145
XII Інформаційні джерела 146

І. Вступ

1.Місце практик в професійній підготовці здобувача вищої освіти

Особливе місце в освітньому процесі займає практика, як засіб закріплення теоретичних знань та опрацювання практичних навичок студентів, і є вагомою складовою системи навчання в університеті. Вона спрямована на закріплення теоретичних знань, отриманих студентами за час навчання, набуття і удосконалення практичних навичок і умінь за відповідною спеціальністю

Нормативну й інформаційну основу усіх видів практики складає законодавча база в галузі освіти України [1, 2, 3], навчальний план напряму підготовки [4] та робоча навчальна програма з практики студентів ОС «бакалавр» [5].

Наскрізна програма практики здобувачів вищої освіти 014.09 Середня освіта (Інформатика) першого (бакалаврського) рівня вищої освіти є основним навчально-методичним документом, який визначає усі аспекти проведення практик. Вона забезпечує єдиний комплексний підхід до організації практик, їх системність, неперервність і послідовність навчання студентів.

2. Мета практичної підготовки

Проведення практики має на меті забезпечити закріплення суттєвих теоретичних знань і досягнення наступних цілей:

1) навчити студентів творчо використовувати в педагогічній діяльності науково-теоретичні знання і практичні навички, набуті в процесі вивчення педагогіки, психології, окремих методик і спеціальних дисциплін, і застосовувати їх на практиці;

2) сприяти оволодінню студентами сучасних форм і методів організації освітнього процесу у закладах загальної середньої освіти;

3) виховувати у студентів інтерес до педагогічної роботи, сформувати потребу систематично поповнювати свої знання та творчо застосовувати їх у практичній педагогічної діяльності.

3. Завдання педагогічної практики:

- поглиблення і закріплення теоретичних знань, отриманих під час навчання в закладі вищої освіти, їх використання при вирішенні конкретних педагогічних задач;

- виховання стійкого інтересу до професії вчителя, переконаності в правильності її вибору;

- формування цілісної наукової картини педагогічної діяльності;

- формування нового педагогічного мислення;

- формування професійних умінь і навичок, необхідних для успішного здійснення освітнього процесу;

- розвиток потреби в самоосвіті й удосконалюванні професійних знань і вмінь;

- формування професійно значимих якостей особистості майбутнього вчителя та його активної педагогічної позиції.

4. Очікувані результати навчання

Інтегральна компетентність

ІК Здатність розв’язувати складні спеціалізовані теоретичні та практичні завдання в галузі середньої освіти, педагогіки та інформаційних технологій, що передбачає застосування концептуальних методів освітніх наук, теорії та методики навчання інформатики і характеризуються комплексністю та невизначеністю умов організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти (базова середня освіта).

Загальні компетентності:

ЗК 2. Здатність до міжособистісної взаємодії, роботи в команді, спілкування з представниками інших професійних груп різного рівня (соціальна компетентність).Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями та застосовувати їх у практичних ситуаціях.

Професійні компетентності

ПК 3. Інформаційно-цифрова компетентність як здатність: орієнтуватися в інформаційному просторі, здійснювати пошук і критично оцінювати інформацію, оперувати нею у професійні і й діяльності; ефективно використовувати наявні та створювати (за погреби) нові електронні (цифрові) освітні ресурси; використовувати цифрові технології в освітньому процесі.

ПК 13. Інноваційна компетентність як здатність: застосовувати наукові методи пізнання в освітньому процесі; використовувати інновації у професійній діяльності; застосовувані різноманітні підходи до розв'язання проблем у педагогічній діяльності;

ПК 14. Здатність до навчання впродовж життя як здатність: визначати умови та ресурси професійного розвитку впродовж життя; взаємодіяти з іншими вчителями на засадах партнерства та підтримки (у рамках наставництва, супервізії тощо).

ІІ. Види та терміни проходження практик

Навчальним планом підготовки здобувачів освіти спеціальності 014.09 Середня освіта (Інформатика) першого (бакалаврського) рівня вищої освіти передбачено проходження трьох видів практики:

- навчальної(педагогічної) практики – протягом V і VI семестрів тривалістю по 2 тижні в кожному;
- навчальної (технологічної) практики – протягом VII семестру тривалістю 4 тижні;
- виробничої (педагогічної) практики – протягом VIII семестру тривалістю 12 тижнів.

Одиничний ступінь 3 роки і 10 місяців

Вид практики	Годин	Кредитів	Семестр
Педагогічна (навчальна) практика	180	6	V, VI
Навчальна (технологічна) практика	180	6	VII
Виробнича (педагогічна) практика	360	12	VIII

Одиничний ступінь 2 роки і 10 місяців

Вид практики	Годин	Кредитів	Семестр
Педагогічна (навчальна) практика	180	6	III-IV
Навчальна (технологічна) практика	180	6	V
Виробнича (педагогічна) практика	360	12	VI

III. Бази проведення практик

Базою проведення навчальної (технологічної) практики є: інформаційно-обчислювальний центр Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

Базами проведення навчальної (педагогічної) та виробничої (педагогічної) практик є: заклади загальної середньої освіти м. Умані та Уманського району, а також заклади загальної середньої освіти за місцем проживання та працевлаштування здобувача вищої освіти.

IV. НАВЧАЛЬНА (ПЕДАГОГІЧНА) ПРАКТИКА

1.Призначення навчальної (педагогічної) практики

Педагогічна практика (навчальна) є першою ланкою системи практик здобувачів вищої освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, яка проводиться на ІІІ курсі спеціальності 014.09 Середня освіта (Інформатика) першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Педагогічна практика (навчальна) є невід'ємною складовою освітньо-професійної програми підготовки фахівців і спрямована на набуття та закріплення теоретичних знань студентів із психолого-педагогічних дисциплін, отриманих під час навчання у закладі вищої освіти, вироблення умінь проведення педагогічного спостереження, рефлексивних умінь, набуття першого досвіду практичної діяльності як помічника класного керівника.

Специфіка педагогічної практики (навчальної) полягає в тому, що вона організовується і проводиться у два етапи: у V семестрі як ознайомча, що містить психологічну і педагогічну компоненти, та в VI семестрі як пропедевтична – підготовча, вступна до виробничої (педагогічної) практики.

На першому етапі педагогічної практики (навчальної) передбачено ознайомлення студентів із професійною діяльністю вчителя, спостереженнями за освітнім процесом у закладі загальної середньої освіти, проведення психологічних досліджень поведінки учнів та ін.

На другому етапі – передбачено формування потреби осмисленого опанування й усвідомлення практичної значущості професійних знань, підготовку студентів до діяльності вчителя, набуття комплексу професійних умінь та навичок, виховання стійкого інтересу до педагогічної діяльності.

Таким чином, у здобувачів вищої освіти, завдяки навчальній (педагогічній) практиці, з'являються можливості визначитися, наскільки правильно зроблений вибір професії, виявити ступінь співвідношення особистісних якостей із тими, що є значущими в роботі вчителя інформатики закладу загальної середньої освіти.

Навчальна (педагогічна)Педагогічна практика (навчальна) передбачає ознайомлення з базою практики (заклад загальної середньої освіти, спецшкола (школа-інтернат), гімназія, ліцей, колегіум і тощо), спостереження та аналіз різних аспектів освітнього процесу, допомогу вчителю у виготовленні дидактичних матеріалів до уроків, проведення позакласних виховних заходів, годин спілкування, надання індивідуальної допомоги учням, здійснення здобувачами вищої освіти навчально-методичної діяльності.

Програма педагогічної практики (навчальної) визначає мету і завдання практики, її стратегію, комплекс професійно-педагогічних умінь майбутніх фахівців, містить перелік та обсяг завдань із трьох змістових модулів (навчального, виховного та дослідницького), перелік індивідуальних завдань, вимоги до звіту про практику, умови підбиття її підсумків, включає список рекомендованих джерел.

2. Мета і завдання навчальної (педагогічної) практики

Мета педагогічної практики (навчальної) – поглиблення знань здобувачів вищої освіти із психолого-педагогічних дисциплін; формування умінь застосовувати знання у процесі вирішення педагогічних завдань в умовах реального освітнього процесу закладів загальної середньої освіти, виховання відповідального ставлення до професійної діяльності, потреби постійно поповнювати власні знання та творчо застосовувати їх на практиці.

Основними завданнями навчальної (педагогічної) практики як провідної ланки професійної підготовки вчителя є:

- виховання стійкого інтересу до професії вчителя, переконаності в правильності її вибору;
- формування цілісної наукової картини педагогічної діяльності;
- формування нового педагогічного мислення;
- формування професійних умінь і навичок, необхідних для успішного здійснення освітнього процесу;

- розвиток потреби в самоосвіті й удосконалюванні професійних знань і вмінь;

- формування досвіду творчої педагогічної діяльності, дослідницького підходу до педагогічного процесу;

- формування професійно значимих якостей особистості майбутнього вчителя та його активної педагогічної позиції;

- надання допомоги посильної закладам освіти у розв'язанні завдань виховання учнів.

3. Організація проведення навчальної (педагогічної) практики

Педагогічна практика (навчальна) організовується випусковою кафедрою інформатики і інформаційно-комунікаційних технологій разом з кафедрою психології та кафедрою педагогіки та освітнього менеджменту, а також з фахівцями органу управління освіти, педагогічними колективами освітніх установ, на базі яких вона проводиться.

Перед початком практики зазначені кафедри організовують та проводять настановну конференцію, на якій студентам роз'ясняють мету, завдання, зміст, форми організації, порядок проходження навчальної (педагогічної) практики й порядок звіту. По закінченні практики проводиться звітна конференція з аналізом її підсумків. На підставі встановлених звітних документів на кожному етапі практики проводиться диференційований залік.

Основними базами навчальної (педагогічної) практики є заклади загальної середньої освіти, школи-інтернати, колегіуми, ліцеї, гімназії.

Керівництво практикою здійснює випускова кафедра із залученням викладачів кафедри педагогіки та освітнього менеджменту та кафедри психології. Керівники практики від кафедр призначаються завідувачами кафедр.

Керівник практики від випускової кафедри:

- забезпечує проведення всіх організаційних заходів перед початком навчальної (педагогічної) практики здобувачів вищої освіти: встановлює зв'язок з закладом освіти, інструктує про порядок проходження практики, про

додержання правил з техніки безпеки, про обсяг роботи на практиці (направлення на практику, програми, щоденник, індивідуальні завдання, методичні рекомендації та ін.);

- повідомляє здобувачам вищої освіти про систему звітності з практики, затверджену на кафедрі, а саме: подання письмового звіту про проходження практики, оформлення виконаного індивідуального завдання, підготовка доповіді, повідомлення, виступу на звітній конференції тощо;

- у складі комісії приймає залік з практики.

Методист практики від кафедри педагогіки та освітнього менеджменту:

- може керувати практикантами в декількох освітніх установах;

- бере участь у плануванні й організації навчальної (педагогічної) практики, у настановній та звітній конференціях в університеті й в освітній установі;

- забезпечує реалізацію в процесі навчальної (педагогічної) практики основних принципів і закономірностей педагогічної науки;

- проводить консультації для здобувачів вищої освіти з питань змісту й творчої організації освітнього процесу;

- відвідує окремі уроки, позакласні заняття й творчі заходи здобувачів вищої освіти, організовує їх колективне обговорення та аналіз;

- бере участь у проведенні проблемних семінарів і методичних нарад із здобувачами вищої освіти;

- працює в тісному контакті з керівником практики від випускової кафедри;

- разом із учителями й іншими керівником практики оцінює роботу кожного здобувача вищої освіти, рівень його педагогічних компетентностей та педагогічної культури;

- вносить пропозиції по вдосконалюванню теоретичної й практичної підготовки здобувачів.

Керівник практики від кафедри психології:

- може керувати практикантами в декількох освітніх установах;

- бере участь у плануванні й організації навчальної (педагогічної практики), у настановній і звітній конференціях в університеті й в закладі освіти;

- проводить консультації з питань практичного застосування психологічних знань у професійно-педагогічній діяльності здобувачів вищої освіти;

- відвідує урок або позакласний захід здобувача вищої освіти, бере участь у його обговоренні, проводить психологічний аналіз різних аспектів професійної діяльності;

- вчасно інформує кафедру про хід практики, випадки грубого порушення трудової дисципліни, відхилення від програми практики;

- аналізує звітну документацію здобувачів вищої освіти, бере участь в оцінці діяльності кожного, його професійної підготовки;

- вносить пропозиції по вдосконалюванню теоретичної й практичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Учитель за фахом(інформатики):

- залучає здобувачів вищої освіти до педагогічної діяльності з дітьми відповідно до завдань навчальної (педагогічної) практики і їх індивідуальних планів;

- проводить відкриті уроки;

- разом з груповим керівником допомагає кожному здобувачеві вищої освіти в розробці індивідуального плану навчальної (педагогічної) практики, надає практичну допомогу в розробці уроків з урахуванням особливостей конкретного учнівського колективу;

- бере участь в аналізі й оцінці роботи кожного здобувача вищої освіти;

- вносить пропозиції щодо вдосконалювання теоретичної й практичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Під час проходження навчальної (педагогічної) практики здобувач вищої освіти:

- здійснює свою діяльність згідно з вимогами Статуту бази практики, правилами внутрішнього розпорядку;

- виконує всі розпорядження адміністрації бази практики, вчителя, керівника практики, методистів;

- виконує всі види навчально-виховної роботи, передбаченої програмою практики, веде відповідну документацію;

- після закінчення практики складає звіт за переліком проведених робіт і заходів, зазначених в індивідуальному плані, одержує відгук керівника від бази навчальної (педагогічної) практики;

- має право одержувати консультації вчителів школи, керівника практики та методистів від університету з усіх питань проведення практики;

- має право користуватися навчально-методичними посібниками шкільної бібліотеки та навчальних кабінетів;

- отримує незадовільну оцінку, якщо не виконав програму практики без поважних причин;

- має бути для учнів зразком організованості, ввічливості, дисциплінованості.

Організація навчальної (педагогічної) передбачає такі заходи:

1. За погодженням з адміністрацією бази практики груповий керівник практики прикріплює студентів-практикантів по одній або дві особи (максимальна кількість – три особи) до класу.

2. Кожен здобувач вищої освіти на весь період практики складає індивідуальний календарний план виконання завдань, які передбачено програмою практики. Індивідуальний план погоджується з учителем (за фахом) і затверджується груповим керівником практики.

3. Здобувачі вищої освіти ведуть записи у щоденнику навчальної (педагогічної) практики, де фіксують зміст виконаних ними завдань за планом практики.

4. У групі здобувачів вищої освіти, які відвідують навчальну(педагогічну) практику, призначається староста, котрий веде записи в журналі відвідувань

практикантами бази практики і виконує доручення керівника практики та методистів.

Організаційний етап практики передбачає виконання здобувачами вищої освіти на базі практики таких завдань:

- знайомство з кадровим складом педагогічного колективу закладу освіти, правами та обов'язками директора, заступників директора, вчителя-предметника, класного керівника;
- ознайомлення з організаційними формами освітнього процесу закладу загальної середньої освіти;
- ознайомлення з матеріально-технічною базою закладу освіти (лабораторії, майстерні, спеціалізовані кабінети, спортивні зали тощо).

Після закінчення практики (до захисту її результатів) практиканти надають керівникам практики звітні матеріали.

Методисту від кафедри педагогіки та освітнього менеджменту надаються такі матеріали:

1. Щоденник навчальної (педагогічної) практики.
2. Відгук керівника від бази практики з рекомендованою оцінкою.
3. Звіт-самоаналіз студента-практиканта, підписаний студентом.
4. Розробку сценарію батьківських зборів

Керівнику практики від кафедри загальної, вікової та педагогічної психології всі звітні матеріали подаються у папці з наступним змістовим наповненням:

1. Емпіричний матеріал із спостереження та психодіагностики.

2. Результати виконання групових та творчих завдань.

3. Рефлексивний звіт студента-практиканта про проходження практики, який складається з аналізу роботи, висновків щодо отриманих практичних навичок, визначення проблем, які виникали в процесі роботи, а також побажань стосовно удосконалення психологічної компоненти навчальної (педагогічної) практики.

Керівник практики від кафедри інформатики подає завідувачеві кафедри письмовий звіт про проведення практики із зауваженнями і пропозиціями щодо підвищення ефективності практики здобувачів вищої освіти

4. Тематичний план проходження навчальної практики

№ з/п	Назви видів роботи і завдань практики	Кількість годин
1	2	3
Змістовий модуль І. Знайомство з організацією освітнього процесу в ЗЗСО		
1	Організаційні заходи щодо проходження навчальної (педагогічної) практики І етапу.	3
2	Аналіз структури і основних напрямів педагогічної діяльності ЗЗСО	6
3	Ознайомлення з методикою планування і реалізації навчально-виховного процесу.	6
4	Складання індивідуального плану проходження навчальної (педагогічної) практики І етапу.	5
	Разом	**20**
Змістовий модуль ІІ. Психолого-педагогічна характеристика класного колективу		
1	Психолого-педагогічне спостереження. Складання психолого-педагогічної характеристики учня.	25
	Планування та проведення виховного заходу (години спілкування)	25
3	Формування комплекту звітних матеріалів про проведення педагогічної практики (навчальної) І етапу.	20
	Разом	**70**
	Всього за ІІІ (V) семестр	**90**
Змістовий модуль ІІІ. Психолого-педагогічне спостереження діяльності вчителя фахової дисципліни(інформатики)		
1	Організаційні заходи щодо проходження педагогічної практики (навчальної) ІІ етапу.	6

	Отримання методичних рекомендацій та індивідуальних завдань. Складання індивідуального плану проходження навчальної (педагогічної) практики.	
2	Психолого-педагогічне спостереження діяльності вчителя-наставника.	8
3	Психологічний аналіз результатів спостереження.	6
	Разом	**20**
Змістовий модуль IV. Підготовка до проведення уроків з фахових дисципліни		
1	Написання конспекту уроку Підготовка до проведення уроку.. Складання самоаналізу уроку.	20
2	Створення дидактичних матеріалів для уроку із застосуванням інформаційних технологій.	20
3	Розробка планів конспектів уроків з інформатики відповідно до календарного плану вчителя предметника.	20
4	Формування комплекту звітних матеріалів про проведення педагогічної практики (навчальної) II етапу.	10
	Разом	**70**
	Всього за V семестр	**90**
	Разом за навчальним планом	**180**

5. Зміст навчальної (педагогічної) практики

Навчальний блок Передбачає:

- ознайомлення студентів з основними документами, що регламентують роботу школи (статут, правила внутрішнього розпорядку, плани роботи школи і вчителів, розклад занять і основні принципи його побудови; щоденники учнів і класні журнали, учнівські зошити);

- знайомство з умовами роботи, специфікою, загальними основами планування навчально-виховного процесу;

- відвідування уроків досвідчених учителів з предметів обраної спеціальності з їх наступним аналізом і виконанням кожним студентом

індивідуальних завдань (спостереження на уроках за характером навчально-виховних завдань, специфікою викладання навчальних предметів, особливостями навчально-виховної роботи залежно від віку учнів; вивчення досвіду роботи вчителя із закріплення нових знань на уроці, формування в учнів практичних умінь і навичок, реалізації індивідуального підходу до учнів на уроці);

- здійснення допомоги вчителю у виготовленні дидактичних матеріалів до уроків, проведенні виховних заходів, наданні індивідуальної допомоги учням;
- підготовка та розвиток матеріально-технічної бази кабінету інформатики та ІКТ (виготовлення наочних посібників, стендів; випуск бюлетенів і газет; макетів, обладнання, пристроїв; дидактичного матеріалу тощо);
- систематичне ведення щоденника навчальної (педагогічної) практики; - укладання звітної документації з навчальної (педагогічної) практики; - участь у настановній та звітній конференціях.

Групові та індивідуальні завдання педагогічної практики (навчальної) визначаються для студентів з урахуванням специфіки їх фахової підготовки, наприклад:

- організувати творчу групу школярів з програмування;
- запропонувати навчальний проект веб-сторінки сайту;
- розробити комп'ютерну підтримку вивчення конкретної навчальної теми тощо.

Виховний блок Передбачає:

- вивчення плану виховної роботи класного керівника;
- відвідування виховних заходів загальношкільних або класного керівника закріпленого класу;
- аналіз виховних заходів;
- здійснення просвітницької і профорієнтаційної роботи.

Групові та індивідуальні завдання виховного блоку педагогічної практики (навчальної) визначаються для студентів з урахуванням специфіки їх фахової

підготовки, наприклад: - розробити наочну агітацію (бюлетень, газету, листок, блискавку тощо) фахового спрямування.

- здійснити презентацію історії розвитку Київського університету імені Бориса Грінченка, напрями, спеціальності та рівні підготовки випускників;

- розробити план-конспект одного заняття гуртка з предмета, наприклад, «Юні інформатики», тему та зміст заняття узгодити з учителем. ***Дослідницький блок*** Передбачає:

- виконання завдань за вказівкою керівників від кафедр, що відображають напрям науково-дослідної роботи студента з педагогіки (курсова робота);

- дослідження індивідуальних особливостей учнів і узагальнення їх у психолого-педагогічну характеристику;

- проведення спостереження за учнівським колективом і узагальнення його у психолого-педагогічну характеристику;

- проведення спостереження та аналізу виховного заходу;

- виконання групового або індивідуального науково-педагогічного дослідження;

- написання звіту-самоаналізу за результатами навчальної педагогічної практики.

Групові та індивідуальні завдання дослідницького блоку педагогічної практики (навчальної) визначаються для студентів з урахуванням специфіки їх фахової підготовки, наприклад:

- вивчити структуру педагогічної діяльності вчителя;

- узагальнити продуктивний педагогічний досвід роботи вчителя інформатики;

- ознайомитися зі шкільним сайтом та внести пропозиції щодо його удосконалення (оформити письмово) та ін.

Зміст індивідуальних завдань під час навчальної (педагогічної) практики конкретизується й уточнюється викладачем-керівником практики від кафедри теорії та історії педагогіки.

Матеріали, отримані студентом під час виконання індивідуального завдання, можуть надалі бути використані для виконання курсової роботи, підготовки доповіді, наукової статті, складання державного іспиту тощо.

6. Психологічна компонента навчальної (педагогічної) практики

Психологічна компонента навчальної (педагогічної) практики для здобувачів вищої освіти різних спеціальностей педагогічної спрямованості є складовою частиною загальної програми практики та логічним продовженням набуття знань, вмінь та навичок з загальної, вікової та педагогічної психології.

***Мета та завдання психологічної складової практики*:**

- ознайомлення з освітнім середовищем, що сприяє успішній адаптації студентів до майбутньої професійної діяльності;
- створення оптимальних умов для формування психологічної готовності до діяльності вчителя;
- активізація, закріплення та систематизація знань студентів з навчальної дисципліни «Психологія»;
- вироблення та вдосконалення вмінь практичної психолого-педагогічної діагностики специфіки педагогічної діяльності вчителя й індивідуальних особливостей учнів певної вікової групи;
- вдосконалення навичок дослідження рівня розвитку класного колективу та специфіки взаємин школярів у ньому;
- формування вмінь психологічного та педагогічного аналізу студентами організації та змісту компонентів освіть процесу (уроків та позаурочних виховних заходів);
- активізація та вдосконалення креативних здібностей здобувачів вищої освіти щодо майбутньої професійної діяльності;
- вдосконалення навичок грамотного оформлення документації.

Зміст групових завдань психологічної компоненти практики:

- ознайомлення з психологічними умовами організації та здійснення навчально-виховної діяльності в загальноосвітніх навчальних закладах;

- вивчення змісту суб'єкт-суб'єктних відносин в системі освітньої діяльності;

- відвідування уроків, позаурочних виховних заходів та участь в обговоренні;

- здійснення психологічного спостереження за класом: за результатами спостережень скласти прогноз щодо типів темпераментів учнів класу та перевірити правильність своїх припущень шляхом співставлення їх з результатами проведеного стандартизованого тестування на визначення типу темпераменту школярів (див. Додатки);

7. Вимоги до звіту про навчальну практику

Підсумковий етап навчальної (педагогічної) практики включає оформлення студентом звітної документації, отримання з місця практики письмового відгуку, в якому зазначається рекомендована оцінка роботи студента-практиканта. Усі звітні матеріали здаються для перевірки керівникам практики від кафедри теорії та історії педагогіки, кафедри загальної, вікової та педагогічної психології, випускової кафедри. Форма звітності студента за практику – письмовий звіт, підписаний і оцінений керівником від бази практики.

Звіт має містити:

- відомості про виконання студентом завдань блоків-модулів: навчального, виховного, дослідницького;

- результати виконання групових та індивідуальних завдань;

- висновки і пропозиції щодо поліпшення організації практики.

Звіт захищається студентом перед комісією у складі керівників практики від навчального закладу, викладачів та (якщо можливо) керівника від бази практики.

Завершує практику звітна (підсумкова) конференція, під час якої здобувачі вищої освіти звітують про виконання програми практики. Практиканти готують

виступи, презентації, виставку стендів, газет тощо, де відображено хід та результати навчальної (педагогічної) практики. Керівники практики підбивають підсумки роботи студентів, оголошують оцінки, зауваження та пропозиції вчителів та студентів.

Результатом практики є узагальнення та вдосконалення здобутих теоретичних знань, практичних умінь і навичок, збір та опрацювання матеріалів для державної атестації, а також оволодіння певним професійним досвідом та формування готовності майбутніх випускників до самостійної трудової діяльності. Здобувач вищої освіти, який не виконав програму практики без поважних причин, відраховується з навчального закладу.

8. Критерії оцінювання результатів проходження навчальної (педагогічної) практики

Навчальні досягнення студентів з навчальної (педагогічної) практики оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок, розширення кількості підсумкових балів до 100.

Робота здобувачів вищої освіти на всіх етапах навчальної (педагогічної) практики оцінюється в балах за видами роботи відповідно до критеріїв, що наведені нижче.

Розрахунок рейтингових балів за видами роботи

№ з/п	Види оцінювання	Максимальна кількість балів
1	2	3
1	Результат проходження практики (керівник від бази практики):	**25**
1.1	Присутність на базі практики за індивідуальним планом роботи	10

1.2	Якість виконання завдань за дорученням керівника від бази практики	15
2	Результат виконання індивідуальних завдань (методист від кафедри педагогіки та освітнього менеджменту):	**25**
2.1	Якість виконання індивідуального плану проходження практики	10
2.2	Наявність і якість теоретичних, методичних або практичних матеріалів за змістом індивідуальних завдань	15
3	Результат виконання індивідуальних завдань (методист від кафедри вікової та педагогічної психології):	**25**
3.1	Якість виконання індивідуального плану проходження практики	10
3.2	Наявність і якість теоретичних, методичних або практичних матеріалів за змістом індивідуальних завдань	15
4	Результат проходження практики (керівник від кафедри інформатики):	**25**
4.1	Складання і ведення індивідуального плану проходження практики	5
4.2	Ведення щоденника (календарно-тематичного плану) практики	5
4.3	Якість індивідуального звіту про проходження практики	15
	Разом	**100**

V. НАВЧАЛЬНА (ТЕХНОЛОГІЧНА) ПРАКТИКА

1. Призначення навчальної (технологічної) практики

Відповідно до навчального плану напряму підготовки спеціальності 014.09 Середня освіта (Інформатика) для здобувачі освіти IV курсу проходять навчальну (технологічну) практику. Проходження навчальної (технологічної) практики регламентується методичними рекомендаціями, розробленими кафедрою інформатики і ІКТ та передбачає самостійну діяльність здобувача вищої освіти з поглиблення і закріплення теоретичних знань з дисциплін, передбачених навчальним планом із інформатичних дисциплін. Вона спрямована на розвиток у студентів умінь, навичок застосовувати сучасні засоби і методи базових дисциплін спеціалізації.

2. Мета і завдання навчальної (технологічної) практики

Мета навчальної (технологічної) практики – оволодіння студентами теоретичними знаннями і практичними навичками проєктування, створення та адміністрування телекомунікаційної мережі, здійснення налаштувань кінцевих пристроїв для роботи у цій мережі, підготовка до комплексного екзамену з «Інформатики».

Завдання даної практики полягає в розвитку компетентностей по обслуговуванню, налаштуванню, адмініструванню, виявленні та усуненні несправностей проміжних та кінцевих пристроїв, які входять до складу локальної мережі освітніх закладів або інших організацій та установ.

Під час практики студенти **вивчають**:

•апаратну складову комп’ютерів;

• характеристики використовуваних операційних систем;

• програмне забезпечення, яке буде потрібне для виконання завдань практики;

• наявність ліцензій на використовуване програмне забезпечення.

Набувають:

- практичні навички проєктування та створення телекомунікаційної мережі;
- вміння встановлювати та налаштовувати операційні системи та прикладні програмні засоби;
- навички роботи по адмініструванню операційних систем;
- прийоми використання програмного забезпечення та on-line сервісів.

4. Організація проведення навчальної (технологічної) практики

Навчальна (технологічна) практика проводиться в терміни, встановлені наказом по університету відповідно до робочого навчального плану і триває 4 (2+2) тижні. Керівництво навчальною (технологічною) практикою здійснюють викладачі кафедри інформатики і інформаційно-комунікаційних технологій, які викладали дисципліни, зміст яких пов'язаний із завданнями практики. Перед початком практики керівник проводить засідання з академічною групою здобувачів вищої освіти щодо питань організації і проведення практики, забезпечує їх необхідною документацією, проводить інструктаж з техніки безпеки і охорони праці під час проходження практики на базі практики. У перший день практики керівник із здобувачами з'являються на базу практики де разом із керівником від бази практики здійснюють розподіл здобувачів по комп'ютерним класам університету (в підпорядкування відповідальних за ці класи інженерів-програмістів або лаборантів). Під час проходження практики здобувачі знайомляться з роботою інженерів-програмістів (лаборантів), допомагають їм у виконанні їх повсякденних посадових обов'язків та виконують індивідуальні завдання практики. Керівник практики здійснює контроль за виконанням здобувачами програми практики, надає консультації щодо виконання програми практики та оформлення документації.

5. Індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання під час практики передбачають повторення та закріплення здобутих раніше теоретичних знань з операційних систем, комп'ютерних мереж та програмного забезпечення, відшліфовуванні практичних вмінь з експлуатації та адміністрування комп'ютерних мереж та систем, здійснення налаштувань проміжних і кінцевих пристроїв для роботи в мережі та виконання певного роду задач, використанні утиліт та спеціального програмного забезпечення для здійснення діагностики та пошуку несправностей в роботі пристроїв, мережі та іншого програмного забезпечення.

6. Вимоги до документації з практики

На завершальному етапі навчальної (технологічної) практики здобувачі оформлюють документацію, в якій відображається результат виконання програми практики (додаток А). Документація про проходження навчальної (технологічної) практики передбачає оформлення щоденника (додаток А), який містить перелік робіт під час проходження практики із зазначенням дати та відміткою про виконання, робочі записи під час практики (виконанні індивідуальні завдання), контроль за відвідуванням бази практики, набрані студентом бали, відгук керівника бази практики, який формується разом із інженером-програмістом (лаборантом), в безпосередньому підпорядкуванні якого був здобувач із зазначенням рекомендованої оцінки роботи здобувача-практиканта. Ці матеріали здаються керівнику практики впродовж трьох днів після закінчення практики. Здобувач, який не надав звітної документації в повному обсязі, не допускається до захисту практики. Невчасно подана документація не дозволяє набрати максимальну кількість балів. Керівник практики на основі цих матеріалів та захисту практики оформлює висновок про результати і якість проходження практики здобувачем та виставляє за неї оцінку за національною шкалою та за шкалою ECTS.

7. Критерії оцінювання результатів проходження навчальної (технологічної) практики

Таблиця 1

№ з/п	Зміст	Кількість балів (максимальна)
1	**Організаційна діяльність** 1.1. Щоденне планування і аналіз роботи 1.2. Відвідування студентом бази практики	**15** 5 10*
2	**Практична діяльність здобувача** 2.1.Оцінка набутих студентом навичок та вмінь 2.2.Проходження практики в комп'ютерних класах, лабораторіях університету	**22** 17 5
3	**Професійні і особові якості здобувача**	**18**

	3.1. Активність 3.2. Ініціативність 3.3. Організованість 3.4. Самостійність 3.5. Відповідальність 3.6. Загальна культура	3** 3** 3** 3** 3** 3**
4	**Документування практичної діяльності здобувача** 2.1.Щоденник 2.2.Матеріали індивідуальних завдань, виконаних протягом практики 2.3. Вчасно подана документація	**35** 10 20 5
5	**Захист практики**	**10**
	Сума балів	**100**

Примітка:

* За весь період практики (за одне відвідування отримує 10/кількість днів практики балів)
** Наявність професійних якостей оцінюється за 3-х бальною системою:
“3” – якість виявляється завжди
“2” – якість виявляється часто
“1” – якість виявляється іноді
“0” – якість не виявляється

Підсумкова оцінка з практики виставляється у відповідності з наступною шкалою:

100 – 90 балів – *відмінно* (A);

89 - 83 балів – *добре* (B)

82 – 75 – *добре* (C)

74 – 69 – *задовільно* (D)

60 – 68 – *задовільно* (E)

59 – 35 балів – *незадовільно* з можливістю повторного складання (FX);

34 – 1 бали – *незадовільно* з обов’язковим повторним курсом (F).

8. ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ ПРАКТИКИ (ВИД ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ)

Звітна конференція із захисту практики відбувається у присутності комісії, яка призначається розпорядженням декана, до складу якої входять керівники практики від закладу вищої освіти, керівники від баз практики (по можливості), викладачі кафедр.

Захист навчальної (технологічної) практики відбувається у формі короткої доповіді здобувача вищої освіти підкріпленої презентаційними матеріалами з подальшим обговоренням комісією.

Загальна оцінка за практику вноситься в заліково-екзаменаційну відомість та залікову книжку за підписом керівника. Оцінка за практику враховується стипендіальною комісією при визначенні рейтингу успішності здобувача вищої освіти. Здобувачі вищої освіти, які не пройшли практику або частину практики з поважних причин, мають право на її продовження у вільний від навчання час при наявності відповідних документів. Здобувач вищої освіти, який отримав незадовільну оцінку з практики, відраховується з університету.

Підсумки проведення навчальної (технологічної) практики обговорюються на засіданні кафедри інформатики і інформаційно-комунікаційних технологій.

VI. ВИРОБНИЧА (ПЕДАГОГІЧА) ПРАКТИКА

1. Призначення виробничої (педагогічної) практики

Виробнича (педагогічна) є заключною ланкою неперервної практичної підготовки студентів IV курсу, яка забезпечує можливість присвоєння здобувачеві вищої освіти кваліфікації вчителя основної школи ЗЗСО і є логічним завершенням професійно-педагогічної підготовки, що проводиться для студентів III–IV курсів) першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

Виробнича (педагогічна) передбачає різноаспектну самостійну діяльність студента на робочому місці вчителя-предметника та класного керівника, а саме:

- підготовку до проведення і проведення навчальних занять: уроків, факультативів, предметних гуртків та виховних заходів;
- застосування діагностичних методик;
- теоретичні і практичні напрацювання для дипломних робіт згідно з навчальними планами;
- адаптацію майбутнього вчителя до умов реального освітнього простору закладу освіти та ін.

Специфіка виробничої (педагогічної) практики полягає у збільшенні обсягу самостійної діяльності здобувачів вищої освіти порівняно з іншими видами практик та здійсненні ідентифікації з професійною діяльністю вчителя за рахунок того, що практика проводиться в умовах, ідентичних умовам майбутньої самостійної педагогічної діяльності. Робота практиканта у період виробничої практики характеризується тією ж різноманітністю функцій, що й робота педагога.

Виробнича (педагогічна) практика – важлива ланка в системі підготовки вчителя, важливе джерело актуалізації педагогічної освіти, створення її життєвої цінності для поліпшення професійних відносин. Творчий характер практики передбачає, що у її процесі в кожного студента розвиваються дослідницькі

здібності, здатність до нестандартного ведення навчально-виховного процесу, художні, артистичні здібності.

Комплексний характер виробничої (педагогічної)передбачає те, що студент виконує специфічні види професійної діяльності вчителя: проводить уроки, навчальні екскурсії, різноманітні форми виховної роботи та роботи з батьками, працює з документацією тощо.

Основним змістом виробничої (педагогічної)є педагогічна діяльність, у якій із позиції діяльнісного підходу основними компонентами виділяють вихідний стан, мету, засіб, умову, результат. Вона зумовлює різноманітність форм, методів, засобів навчання основних фахових предметів, забезпечення викладання навчальних предметів відповідно до профілю навчання або спеціалізації, здійснення профорієнтаційної роботи, підготовку старшокласників до зовнішнього незалежного оцінювання. Таким чином відбувається ускладнення й урізноманітнення за предметом, змістом і характером діяльності студентів, які перебувають на переддипломній педагогічній практиці.

Програма виробничої (педагогічної) визначає мету і завдання практики, її стратегію, комплекс професійно-педагогічних умінь майбутніх фахівців, перелік та обсяг завдань із трьох змістових модулів: навчального, виховного та дослідницького, перелік індивідуальних завдань, вимоги до звіту про практику, умови підбиття її підсумків.

2. Мета і завдання педагогічної практики

Мета виробничої (педагогічної) практики – формування у майбутніх учителів професійних умінь та навичок, готовності майбутніх учителів до професійної педагогічної діяльності.

Основними завданнями виробничої (педагогічної)є:

- вироблення умінь проектувати розвиток особистості дитини;
- набуття навичок прийняття самостійних рішень під час проведення навчально-виховної, організаційної та дослідницької роботи в реальних умовах загальноосвітніх закладів;

3. Організація проведення виробничої (педагогічної) практики

Організація виробничої (педагогічної)передбачає такі заходи:

1. За погодженням з адміністрацією школи груповий керівник практики прикріпляє студентів-практикантів по одній особі (максимальна кількість – дві особи) до класу.

2. Кожний практикант на весь період практики складає індивідуальний календарний план виконання завдань, які передбачено програмою практики. Індивідуальний план узгоджується з учителем і затверджується груповим керівником практики.

3. Студенти-практиканти ведуть записи в щоденнику педагогічної практики, де фіксують зміст здійсненої в школі роботи.

4. У групі студентів, які проходять практику, призначається староста, котрий веде записи в журналі відвідувань практикантами школи і виконує доручення керівників практики.

Організаційний етап практики передбачає виконання студентами на базі практики таких завдань:

- знайомство з кадровим складом педагогічного колективу закладу освіти, правами та обов’язками директора, заступників директора, вчителя-предметника, класного керівника;

- ознайомлення з організаційними формами навчально-виховної роботи школи (бесіда з директором школи про організаційні форми роботи школи і пошук нових, ефективних форм навчання, екскурсії по школі); - вивчення матеріально-технічної бази (лабораторії, майстерні, спеціалізовані кабінети, спортивні зали тощо).

З питань виконання завдань практики студенти отримують консультації у групового керівника від кафедри інформатики і ІКТ та методистів, а також учителів. Для проведення уроків і навчально-виховних занять студенти-практиканти заздалегідь складають детальні плани-конспекти, які перевіряються і затверджуються керівниками практики.

Пробні і залікові уроки, позаурочні заходи з інформатики студенти проводять у присутності керівників практики, а також вільних від уроків студентів. Проведені уроки аналізуються й оцінюються.

У підгрупі здобувачів вищої освіти на весь період виробничої (педагогічної) практики складається графік проведення уроків і позаурочних навчально-виховних заходів з інформатики, один екземпляр якого надається кожному з методистів практики від університету.

4. Тематичний план проходження виробничої (педагогічної) практики

№ з/п	Назви видів роботи і завдань практики	Кількість годин
1	2	3
ь І. Принципи організації освітнього процесу в ЗЗСО		
1	Організація проходження виробничої (педагогічної) практики. Отримання методичних рекомендацій та індивідуальних завдань.	10
2	Складання індивідуального плану проходження виробничої (педагогічної) практики.	10
3	Підготовка до практичного проведення уроків (написання конспектів уроків, консультації, узгодження дій з вчителем інформатики, методистами	50
	Разом	**70**
Змістовий модуль ІІ. Практичне проведення уроків та позаурочних заходів з фахової дисципліни та		
1	Створення традиційних та інноваційних дидактичних матеріалів для уроків із застосуванням інформаційних технологій.	50
2	Проведення уроків за розкладом школи.	75

	Розробка дидактичних матеріалів для позаурочного (их) заходу із застосуванням інформаційних технологій.	25
	Розробка сценарію та проведення позаурочного (их) заходів за фахом за розкладом школи.	20
	Разом	**170**
ий модуль ІІІ. Засвоєння методики виховних заходів в школі		
1	Складання плану виховних заходів. Написання і узгодження конспектів виховних заходів з методистом практики.	25
2	Створення дидактичних матеріалів для здійснення виховних заходів із застосуванням інформаційних технологій.	30
3	Проведення виховних заходів. Складання самоаналізу заходів.	20
	Разом	**65**
вий модуль IV. Підсумки виробничої (педагогічної)		
1	Формування комплекту звітних матеріалів про проведення практики.	15
2	Підведення підсумків виробничої (педагогічної) практики. Підготовка презентації. Підсумкова звітна конференція.	30
	Разом	**45**
	Разом за навчальним планом	**360**

5. Зміст педагогічної практики

Навчальний блок:

-ознайомлення здобувачів вищої освіти з основними документами, що регламентують роботу ЗЗСО (статут, правила внутрішнього розпорядку, плани роботи школи і вчителів, розклад занять і основні принципи його побудови; щоденники учнів і класні журнали, учнівські зошити);

- вивчення системи планування учителем роботи з навчання і виховання учнів;

- відвідування уроків досвідчених учителів із предметів обраної спеціальності з їх наступним аналізом і виконанням кожним студентом індивідуальних завдань (спостереження на уроках за характером освітніх завдань, специфікою викладання навчальних предметів, особливостями навчально-виховної роботи залежно від віку учнів; вивчення досвіду роботи вчителя, формування в учнів практичних умінь і навичок, реалізації індивідуального підходу до учнів на уроці);

- підготовку і проведення навчальних занять (уроків, факультативів, предметних гуртків) та виховних заходів відповідно до плану, затвердженого шкільною адміністрацією;

- взаємовідвідування навчальних занять і виховних заходів своїх колег з наступним аналізом та обговоренням з методистом;

- здійснення допомоги вчителю у виготовленні дидактичних матеріалів до уроків, проведенні виховних заходів, наданні індивідуальної допомоги учням;

- підготовку та розвиток матеріально-технічної бази навчальних кабінету інформатики та ІКТ (виготовлення наочних посібників, стендів; дидактичного матеріалу тощо);

- систематичне ведення щоденника виробничої (педагогічної) практики;

- укладання звітної документації з виробничої (педагогічної) практики;

- участь у настановній та звітній конференціях.

Групові та індивідуальні завдання практики

- надати допомогу вчителю у розробленні і виготовленні дидактичних матеріалів до конкретних тем уроків (кількість узгоджується з керівником від бази практики, мінімальна кількість 5-6 уроків);

- розробити розгорнутий план-конспект заняття гурткової або факультативної форми (предметний гурток, факультатив тощо);

- організувати творчу групу школярів із програмування, запропонувати навчальний проєкт веб-сторінки шкільного сайту;

- розробити комп'ютерну підтримку вивчення конкретної навчальної теми (тема узгоджується з керівником від бази практики) та ін.

Виховний блок:

- вивчення плану виховної роботи класного керівника;

- відвідування виховних заходів загальношкільних або класного керівника закріпленого класу;

- підготовка та проведення виховних заходів (годин спілкування) відповідно до плану проведення заходів, затверджених шкільною адміністрацією;

- аналіз виховних заходів;

- здійснення просвітницької і профорієнтаційної роботи.

Групові та індивідуальні завдання виховного блоку виробничої (педагогічної) практики визначаються для здобувачів вищої освіти з урахуванням специфіки їх фахової підготовки, наприклад:

- підготувати матеріали до тематичних виставок з обраного фаху;

- разом з учнями підготувати презентаційні проєкти в рамках тем загальношкільного проєкту (теми та зміст узгодити з керівником від бази практики);

- розробити та розмістити на сайті ЗЗСО рекламний постер профорієнтаційного змісту, наприклад: «Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини запрошує на навчання за спеціальностями…»

Дослідницький блок:

- виконання завдання з розроблення наукової проблеми, що визначена студентом для написання кваліфікаційної роботи або складання державних іспитів;

- вивчення структури педагогічної діяльності вчителя, ступеня його обізнаності із сучасними методами педагогічної діагностики;

- дослідження індивідуальних особливостей учнів і узагальнення їх у психолого-педагогічну характеристику (див. Додатки);

- виконання групового або індивідуального науково-педагогічного дослідження;

- збір матеріалів, необхідних для виконання науково-дослідної роботи або складання державних іспитів;

- написання звіту-самоаналізу за результатами практики.

Групові та індивідуальні завдання дослідницького блоку виробничої (педагогічної) практики визначаються для студентів з урахуванням специфіки їх фахової підготовки, наприклад:

- вивчити і узагальнити продуктивний педагогічний досвід роботи вчителя-інформатики.

- вивчити і узагальнити продуктивні ідеї шкільних педагогів, спрямованих на удосконалення процесу формування в учнів знань, умінь та навичок під час вивчення інформатики.

- ознайомитися зі шкільним сайтом та внести пропозиції щодо його удосконалення (оформити письмово).

Зміст індивідуальних завдань конкретизується і уточнюється під час виробничої (педагогічної) практики керівником практики та методистами від університету.

Матеріали, отримані студентом під час виконання індивідуального завдання, можуть надалі бути використані для виконання науково-дослідної роботи, підготовки доповіді, наукової статті тощо.

6. Вимоги до звіту про педагогічну практику

Підсумковий етап виробничої (педагогічної)включає оформлення студентом звітної документації, отримання з місця практики характеристики, в якій зазначається рекомендована оцінка роботи студента-практиканта, завіреної мокрою печаткою закладу освіти та підписом керівника(директора). Усі звітні

матеріали здаються для контролю керівнику практики в папці, що має назву ***«Документація виробничої (педагогічної) практики***

Склад звітної документації:

1. Письмовий звіт про виробничу (педагогічну) практику.
2. Щоденник практики (переддипломної) педагогічної, який містить такі розділи:
   - відомості про навчальний заклад, у якому відбувається практика;
   - індивідуальний план роботи студента-практиканта;
   - спостереження та аналіз уроків, які відвідав студент;
   - спостереження та аналіз виховних заходів, які відвідав студент.
3. Плани-конспекти залікових уроків, що їх проводив студент.
4. Аналіз або самоаналіз залікових уроків, заповнені та підписані студентом.
5. Сценарій залікового виховного заходу, що був проведений студентом
6. Сценарій залікового позакласного заходу з фаху, що був проведений студентом
7. Звіт про виконання індивідуального або групового завдання (відповідно до напряму підготовки або спеціальності).
8. Характеристику керівника від бази практики (з рекомендованою оцінкою та печаткою закладу освіти).
9. Звіт студента-практиканта, підписаний студентом та методистами (див. Додатки).
10. Презентація (або фотоматеріали) проведення уроків та виховних заходів.

Завершує практику звітна (підсумкова) конференція, під час якої студенти звітують про виконання програми практики. Студенти готують виступи, презентації, виставку стендів, газет тощо, де відображено хід та результати виробничої (педагогічної) практики. Керівники практики підбивають підсумки роботи студентів, оголошують оцінки, зауваження та пропозиції методистів практики від закладу освіти, вчителів та студентів.

Результатом практики є узагальнення та вдосконалення здобутих знань, практичних умінь і навичок, оволодіння професійним досвідом та формування готовності випускників до самостійної трудової діяльності, а також збір та опрацювання матеріалів для державної атестації.

Студент, який не виконав програму практики без поважних причин, відраховується з навчального закладу.

7. Критерії оцінювання результатів проходження виробничої (педагогічної) практики

Робота здобувачів вищої освіти на всіх етапах виробничої (педагогічної) практики оцінюється в балах за видами роботи відповідно до таких критеріїв:

- рівень сформованості професійно-педагогічних умінь;
- рівень теоретичного осмислення студентами своєї практичної діяльності, її мети, завдань, змісту, методів реалізації;
- рівень професійної спрямованості інтересів майбутніх педагогів, їх активності, ставлення до дітей;
- рівень професійної культури, здібності до самовираження.

Результати виробничої (педагогічної) практики оцінюється на основі систематичного аналізу роботи студента; бесіди з учителями, класними керівниками; аналізу керівником практики участі студента в освітньому процесі закладу освіти; самооцінці студентами своєї підготовленості до практичної роботи і якості своєї роботи.

Розрахунок рейтингових балів за видами роботи

№ з/п	Види оцінювання	Максимальна кількість балів
1	2	3
1	Результат проходження практики (керівник від бази практики):	**30**
1.1	Присутність на базі практики за індивідуальним планом роботи	10

1.2	Якість виконання завдань за дорученням керівника від бази практики	20
2	Результат виконання індивідуальних завдань (керівник педагогіки та освітнього менеджменту):	**30**
2.1	Якість виконання індивідуального плану проходження практики	15
2.2	Наявність і якість теоретичних, методичних або практичних матеріалів за змістом індивідуальних завдань	15
3	Результат проходження практики (керівник від кафедри інформатики):	**40**
3.1	Якість виконання індивідуального плану проходження практики	15
3.2	Наявність і якість теоретичних, методичних або практичних матеріалів за змістом індивідуальних завдань.	15
3.3	Якість індивідуального звіту про проходження практики.	10
	Разом	**100**

VIII ПРАКТИКА В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

1. Принципи дистанційного навчання

Досвід використання Інтернет-ресурсів у навчанні виявив проблему інформаційного перенасичення і дезорієнтації школяра, який ще не підготовлений до продуктивної діяльності. Учень, який одержує доступ до Інтернет-інформації, повинен уміти не тільки засвоювати, а й створювати власну освітню продукцію. Креативна позиція учня, яка попереджує просте засвоєння ним невідфільтрованої інформації, — необхідна умова особисто-орієнтованої дистанційної освіти з метою реалізації такої спрямованості в дистанційному навчанні визначені такі педагогічні принципи.

1. Продуктивна орієнтація навчання. Головна мета Інтернет-занять — створення учнями власних творчих продуктів у досліджуваних за допомогою мережі навчальних галузях. використання ними інформаційних і веб-технологій для демонстрації й обговорення досягнутих результатів.

Якщо спочатку зрозуміло, якого роду, в якій формі і за який термін учні створять новий для них результат, то цей результат, що передбачається, і є метою, що визначає специфіку дистанційного навчального процесу.

Освітньою продукцією для учнів у дистанційному навчанні можуть виступати їх способи розв’язування навчальних проблем, сконструйовані графічні образи, знайдена в мережі Інтернет і систематизована певним чином інформація, телекомунікаційні дискусії чи дистанційне співробітництво за загальною темою з однолітками з інших шкіл і міст, результати участі в спільних дистанційних освітніх телекомунікаційних проектах, віртуальних екскурсіях, природничо-наукових, економічних, соціологічних та інших дослідженнях, виконуваних як за допомогою мереж, так і в традиційній формі.

Можливість демонстрації учнями продуктів своєї освітньої діяльності збільшує кількість потенційних веб-глядачів, що створює широкі можливості для обговорення, розвитку й експертної оцінки творчих досягнень учнів.

2. Індивідуалізація дистанційного навчання. Організація проектів, олімпіад та інших форм дистанційного навчання відбувається з опорою на індивідуальні особливості, рівень підготовленості і мотивацію учнів.

Система контролю зовнішніх освітніх продуктів учнів дозволяє адекватно виконати діагностику їх особистісного навчального зростання. Цим принципом припускається, що для оцінки результатів дистанційного навчання учень повинен виконати як мінімум два освітніх продукти на одну тему, наприклад на початку і наприкінці вивчення теми.

3. Відкритість змісту освіти і навчального процесу. Взаємодія з освітньою інформацією і віддаленими учнями розвиває у них універсальні уміння дистанційної діяльності, які не формуються в традиційному навчанні, але є умовою життя в сучасному інформаційному суспільстві.

Традиційною загальноприйнятою схемою навчання є така: вчитель пояснює новий матеріал - учень закріплює його за підручником - учень відтворює здобуту інформацію. У цьому випадку відбувається спрямованість на фіксований зразок - підручник, наочне приладдя. Збільшення обсягу доступної освітньої інформації, культурно-історичних досягнень людства, світових культурних і наукових скарбів потребує іншого, аніж в очному навчанні, підходу до проблеми конструювання змісту освіти. Зміст освіти відіграє роль середовища для організації діяльності учнів.

У відкритому освітньому просторі учень вибудовує індивідуальну освітню траєкторію. Форми підбору і структурування змісту дистанційної освіти дозволяють використовувати дані, які не містять єдиного інформаційного джерела, що значно розширює потенційне освітнє середовище Наприклад, застосування в якості навчального посібника так званих веб-квестів — тематично підібраних гіпертекстових матеріалів з посиланнями на локальні чи глобальні ресурси — дозволяє учням максимально індивідуалізувати освітню траєкторію свого навчання.

4. Пріоритет діяльнісного змісті перед інформаційним Традиційний зміст освіти концентрується в однакових джерелах — підручниках і посібниках

основне призначення яких - трансляція учням відібраного змісту. Зростання обсягу освітніх Інтернет-ресурсів, можливість швидкого доступу до світових культурно-історичних досягнень людства змінюють звичну роль змісту освіти. Значний обсяг, відкритість і доступність інформації в мережі Інтернет не потребують повного засвоєння і репродукції. Акцент у цьому випадку переноситься на діяльність учня, на технології по, за допомогою якої він створює освітню продукцію, що планується.

Дистанційне навчання дозволяє використовувати телекомунікаційні методи конструювання знань, при яких немає спільного для всіх інформаційного джерела, і спрямованість навчання відноситься не до матеріалу, а до самої діяльності, здійснюваної учнями за допомогою методів дистанційної творчості. До таких методів належать методи участі в дистанційних конференціях, дистанційний «мозковий штурм», способи створення інтерактивних веб-сторінок, мережевих творчих робіт, методи роботи з пошуковими системами, порівняльний аналіз інформації в веб-середовищі, методи дистанційних дослідних робіт, колективних освітніх проектів тощо.

5. Інтеграція педагогічних і телекомунікаційних технологій Цілі, зміст, форми і методи навчання повинні відповідати особливостям технічних, програмних і технологічних комп’ютерних засобів (електронна пошта, Всесвітня павутина, чаї веб-форуми, відео конференції та ін.) Необхідна алгоритмізація дистанційної діяльності її інтеграція з організаційно управлінською освітньою діяльністю. Система організації дистанційної взаємодії віддалених один від іншою суб’єктів навчання спрямована на створення сприятливих умов їх продуктивної діяльності, вирішення проблем взаєморозуміння, поетапного розвитку необхідних навичок комунікації адекватну оцінку результатів навчання.

Кожна форма дистанційних телекомунікацій має специфіку, що накладає обмеження на освітній процес. І, навпаки, необхідність застосування тих чи інших освітніх технологій передбачає пошук адекватних їм телекомунікаційних засобів і інформаційних технологій Наприклад для індивідуальних занять

інтенсивність взаємодії тьютора й учня не так важлива, тому для забезпечення занять достатньо можливостей електронної пошти. Для дистанційних занять у групі де кількість і якість освітніх взаємодій визначає ефективність навчання більш прийнятним є режим телеконференцій та форумів.

6. Принцип оптимального об єднання очних і дистанційних форм діяльності учнів. Для кожного учня встановлюються співвідношення між його мережевою й очною навчальною діяльністю, підтримуваної як очними, так і віддаленими вчителями. Дистанційне навчання не припускає постійною перебування учня за комп'ютером.

7. Діяльнісні критерії оцінки Існуюча система очної шкільної освіти приводить до тою, що лідерами відвідуваності серед освітніх сайтів є різні колекції рефератів і готових контрольних робіт, а не «колекції освітніх інструментів», де містилися б набори способів пізнання, методів навчання, необхідних для здійснення реального навчання. Використання учнями чужих готових рефератів визначається недосконалістю контрольних вимог традиційної системи освіти, в якій перевіряється відчужений від учня продукт, а не його власні освітні зміни.

Перевірці повинні підлягати не інформаційні, а діяльнісні результати навчання. В цьому випадку очний залік чи дистанційний екзамен для учнів будується на рефлексивних питаннях і завданнях типу «Опишіть способи досягнення здобутих вами результатів». Подібна система контролю оцінює не стільки матеріалізований продукт учня, наприклад реферат, який може бути взятим, з «колекції рефератів», скільки особисту діяльність учня, яка характеризується його внутрішнім навчальним зростанням.

Ознаки дистанційного навчання

Ознаками дистанційного навчання є:

а)фізичне віддалення викладача від деяких чи всіх учнів на значну частину навчального процесу;

б)використання освітніх мультимедійних засобів і електронних ресурсів як віддалених, так і учнів, що знаходяться в безпосередньому оточенні;

в)забезпечення телекомунікацій між учителем і учнями, а також між самими учнями;

г) продуктивний характер освітнього процесу.

Вчитель дистанційного навчання, в тому числі і інформатики, повинен:

- знати основні принципи функціонування телекомунікаційних систем;
- знати особливості проведення теле- і відео-конференцій, форумів;
- знати основи телекомунікаційного етикету;
- володіти навичками інформаційної "навігації"‘;
- вміти працювати з інформаційними ресурсами (базами даних, інформаційними службами);
- вміти створювати веб-сторінки;
- володіти конкретним інформаційно-освітнім середовищем;
- вміти користуватися комплексом послуг, які передбачені в середовищі;
- вміти подати навчальний матеріал так, щоб забезпечити ефективну, індивідуальну, незалежно від місця і часу, роботу учнів;
- знати факти, які стимулюють активізацію діяльності учнів в мережі вміти ними користуватися в процесі дистанційного навчання;
- знати індивідуальні стилі навчально-пізнавальної діяльності учнів;
- знати особливості самостійної діяльності учнів в мережі в процесі дистанційного навчання;
- вміти проводити психолого-педагогічне тестування і поточну діяльність учнів;
- вміти попереджувати і розв’язувати конфліктні ситуації;
- знати активні методи навчання (навчання в співробітництві, метод проектів, різнорівневе навчання, дослідницькі, пошукові методи);
- вміти проводити рольові мережеві ігри:
- вміти інтегрувати очні і дистанційні форми навчання;
- володіти методикою формування критичного мислення, рефлексії у учнів;
- вміти організувати і провести телекомунікаційний проект;

- активно використовувати можливості комунікацій через комп’ютерні мережі для організації плідного спілкування між учасниками навчального процесу, то є головною перевагою можливостей використання глобальної мережі Інтернет в освітньому процесі.

Проведення дистанційних занять

Перевагою дистанційного навчання є можливість врахування індивідуальних темпів навчання учнів, насичений і швидкий зворотний зв’язок з вчителем і однокласниками.

Дистанційному навчанню властиві висока мотивація і розвинуті пізнавальні здібності учнів, оскільки лише в цьому випадку вони зможуть займатися в Інтерактивному режимі. Учні дистанційної школи мають можливість на власний розсуд дозувати роботу з навчальним матеріалом і спілкування з вчителем, задавати йому питання в міру необхідності.

Крім само мотивації до учня дистанційного класу висуваються такі вимоги як дисципліна праці, відсутність технофобії, орієнтованість на розв’язування технічних і інших проблем, уміння створювати навчальну продукцію у письмовій і графічній формі, розвинута здатність виражати себе в теле комунікаціях.

Класи в дистанційній школі можуть бути двох типів: синхронні (онлайн режим), працюючі за однією програмою з загальним стартовим початком; асинхронні (онлайн режим), до яких учні приймаються не одночасно, а у різний час протягом дня, тижня, всього навчального року. В останньому випадку більш досвідчені учні допомагають менш досвідченим; навчання відбувається з опорою на різницю навчального потенціалу нових і колишніх учнів. Подібні можливості дистанційного навчання є дуже цінними для розвитку і застосування різновікових педагогічних технологій.

2. Типи дистанційного навчання

Для сучасного розвитку дистанційного навчання учнів виділяють такі типи, які відрізняються між собою за ступенем дистанційності, індивідуалізації і продуктивності

1-й тип «Школа – Інтернет». Дистанційне навчання вирішує завдання очного навчання. Учні навчаються очно в традиційній школі і разом зі своїм очним учителем взаємодіють з віддаленою від них інформацією, різними освітніми об'єктами, іноді з учнями з інших шкіл і фахівцями в досліджуваних галузях.

Основний навчальний процес відбувається в очній школі. Використовується доступ до Інтернету, його інформаційні і телекомунікаційні можливості. Комунікації з віддаленими учнями і вчителями носять епізодичний характер. Мережа розширює можливість доступу до масивів інформації. Головну роль у цьому типі навчання відіграє шкільний освітній сервер, на якому розміщуються навчальні матеріали школярів і вчителів, посилання на інші матеріали з мережі. Критерії оцінювання результатів дистанційного навчання даного типу практично не відрізняються від тих, що використовуються при очному навчанні.

2-й тип «Школа - Інтернет – Школа». Дистанційне навчання доповнює очне навчання і впливає на нього більш інтенсивно. Воно охоплює учнів і вчителів двох і більше очних шкіл, які знаходяться в одному чи кількох містах (країнах), що беруть участь у загальних дистанційних навчальних проектах.

Навчання відбувається у формі дистанційних освітніх проектів. Організаторами проектів виступають школи чи центри дистанційного навчання, вищі навчальні заклади, установи додаткової освіти.

Цей тип освіти — додатковий до базового, але іноді проекти дозволяють вивчити окремі теми і розділи основних навчальних дисциплін, що є скоріше виключенням, ніж правилом.

Комунікації з віддаленими учнями і вчителями носять організований, але не систематичний характер. Успішніше, як у першому типі навчання формуються навички роботи учнів і вчителів з відкритими освітніми системами, але в

основному за рахунок перевантаження очного навчального процесу, оскільки його обсяг і критерії оцінювання результатів навчання дітей очною школою, як правило, не змінюються.

Підсилюється продуктивність освіти, оскільки результатом дистанційного проекту є створення його учасниками визначеної продукції — текстів, малюнків, досліджень, творчих робіт.

Для дистанційного навчання даного типу достатньо наявності електронної пошти. Інші Інтернет-технології розширюють можливості учасників дистанційних проектів але не змінюють сутності цього типу навчання як додаткового до очного. Центр ваги навчання зберігається за очним освітнім процесом, колективні і групові форми занять переважають над індивідуальними.

3-й тип. Учень - Інтернет – Учитель. Дистанційне навчання частково замінює очне навчання. Учні навчаються очно в традиційній школі, але, крім очних вчителів, з ними епізодично чи постійно працює віддалений від них учитель. Заняття проводяться за допомогою електронної пошти, чата, веб-ресурсів і мають за мету поглиблене вивчання деякого предмета чи теми, підготовку до вступу до вищих навчальних закладів та ін. Форми занять — дистанційні курси, семінари, консультації. Продуктивність навчання залежить від педагогічної позиції вчителя і використовуваних програм.

Кількість і якість дистанційних комунікацій учнів і віддалених вчителів збільшується. Роль очного вчителя виконує локальний координатор — учитель, що бере на себе частину організації навчальною процесу, виконуючи вказівки та рекомендації віддаленого вчителя.

Дистанційне навчання цього типу стає не тільки додатковим до очного, а й частково вносить зміни до нього. У деяких випадках (наприклад коли в очній школі немає потрібного вчителя) віддалений вчитель проводить заняття з окремих предметів, які входять до базовою компонента шкільної освіти. Такі програми, як NetMeeting CU-SeeMe, iVisit, дозволяють забезпечити відео- і аудіозв’язок який наближає дистанційні форми навчання до очного. Результати дистанційного навчання школа вносить у підсумкову атестацію дітей.

Кваліфіковані дистанційні вчителі ведуть заняття як з учнями своєї школи, так і з віддаленими від них учнями з інших шкіл і міст тобто навчальний клас складається як з очних, так і з дистанційних учнів. Подібні форми використання телекомунікаційних технологій особливо потрібні сільській школі, де бракує кваліфікованих кадрів.

4-й тип «Учень - Інтернет - Центр». Дистанційне навчання прирівнюється до очною навчання. Дистанційне навчання в даному випадку є засобом індивідуалізації освіти. Завдання телекомунікаційних технологій — підсилити особистісну орієнтацію навчання, надати учням вибір у формах, темпах і рівні їхньої загальноосвітньої підготовки. Не завжди очна школа готова запропонувати своїм учням такі можливості. І тоді учні (один чи кілька), необов'язково з однієї очної школи, навчаються в дистанційному центрі, який має додаткові можливості для розкриття творчого потенціалу учнів і врахування їх індивідуальних особливостей.

Змінюється роль і місце основних освітніх компонентів традиційної освіти: цілей, змісту, форм, критеріїв оцінювання навчання. Робота учнів у віртуальних класах відбувається при віддаленості один від іншого практично всіх суб'єктів освіти. Для організації дистанційного навчання такого типу потрібно потужне устаткування, спеціально розроблені освітні сервери, дороге програмне забезпечення типу Class Point, Web-city, Learning Space, Прометей, що дозволяє здійснювати і адмініструвати навчальні процеси. Навчання в даному випадку відбувається значною мірою дистанційно, індивідуалізовано і творчо.

Варіант цього типу навчання — повне дистанційне навчання, наприклад дітей, які перебувають в лікарнях, колоніях, мають індивідуальні особливості, через які вони не можуть відвідувати школу. Цей тип навчання найбільш інтенсивно розвивається у вищих навчальних закладах, особливо на платній основі. Для загальноосвітніх шкіл, що практично не мають досвіду заочного навчання, складно прийняти повністю модель базового дистанційного навчання. Розвиток технологій цього типу навчання можливий за певних умов, наприклад

у рамках програм дистанційної допомоги обдарованим учням, хворим дітям, неповнолітнім злочинцям тощо.

5-й тип Учень - Інтернет - Дистанційне навчання. Виконує функції розподіленого в просторі і часі навчання. Учень навчається не в одній очній чи дистанційній школі, а одночасно в кількох. Комплексна навчальна програма учня складається так. що різні навчальні предмети вивчаються ним у різних установах чи у різних вчителів. Координуючу роль у цьому випадку відіграє очний чи дистанційний навчальний заклад чи батьки учня.

Дистанційне навчання такого типу можна назвати розподіленим. Воно дозволяє гнучко враховувати особистісні особливості і цілі учня, вибудовувати його індивідуальну освітню траєкторію в кожній освітній галузі чи навчальному предметі. Школа як форма надання освітніх послуг у цьому випадку максимально наближається до індивідуальних потреб кожного учня і трансформується в персональний освітній центр, що включає індивідуальні налагодження, власну базу даних, що постійно поновлюється, з основних і додаткових навчальних дисциплін, інтерактивні навчальні програми, зв’язані з освітніми ресурсами мережі Інтернет.

Наведені п’ять типів дистанційного навчання не виключають інших можливих типів, а також їх комбінації. Відповідно до типів дистанційного навчання встановлюються цілі, зміст, організаційна структура, форми і методи навчання, система діагностики і оцінювання результатів, тобто будується дидактична система. Кожний з виділених типів має свої особливості організації як за змістом так і за формою, однак для кожного з них повинна існувати система, що визначається такими складовими:

- навчальний заклад як організаційна структура дистанційного навчання;
- інформаційні ресурси — бази даних навчально-довідкових матеріалів;
- технічні і програмні засоби забезпечення технології ДН;
- викладачі дистанційного навчання або комп’ютерних навчальних програм (тьюторів);
- учні.

3. Види дистанційних занять

1. Чат-заняття. Таке заняття проводиться в реальному часі в спільному для всіх місці в мережі Інтернет. Необхідно заздалегідь скласти розклад заняття і питання проблеми для різних його етапів. Підчас проведення чат-заняття необхідно зберегти текст (протокол) заняття для аналізу і можливого використання в майбутньому.

2. Веб-заняття. Це заняття, яке проводиться за допомогою засобів телекомунікацій і інших можливостей «Всесвітньої павутини». Веб-заняття має безліч варіантів: дистанційні уроки на основі веб-квестів, конференції у вигляді веб-форуму, семінари, ділові ігри, лабораторні роботи, практикуми тощо.

3. Індивідуальне заняття-консультація. Дане заняття задає структуру дистанційної консультації, передбачувані питання, проблеми, шляхи пошуку відповідей на них. При розробці цього виду занять доцільно враховувати індивідуальні особливості учнів і запропонувати приклади питань різних типів.

4. Дистанційна конференція за допомогою електронної пошти для цього заняття необхідно розробити структуру і регламент обговорення однієї навчальної проблеми в рамках дистанційною листування. Це заняття (як і будь-які інші) може бути попередньо змодельованим, автор може продумати своє заняття і уявити можливі реакції учнів.

5. Дистанційні олімпіади. Ефективною формою навчання і контролю є дистанційна олімпіада з творчими відкритими завданнями таке заняття проводиться за допомогою електронної пошти чи в реальному часі. Наприклад, на освітньому сервері розміщуються веб-форми з запитанням, відповідати на яке учень може безпосередньо через мережу. Комп’ютерні завдання, що пропонуються учню, мають варіанти відповідей чи є відкритими. Відповідь учня зберігається в спеціальному файлі и оцінюється потім вчителем

6. Демонстраційна версія заняття за курсом. Таке заняття відіграє в основному рекламну роль і містить найбільш виграшні теми і види діяльності за курсом Це може бути модель дистанційного діалогу вчителя і учнів, ігрове чи тестове завдання, опис та аналіз реальної життєвої ситуації. У будь-якому

випадку демонстраційна версія має на меті привернути увагу учнів, забезпечити їх мотивацію й активну навчальну діяльність в майбутньому

7. Вступне заняття за курсом. Його мета — ввести учнів у проблематику курсу, запропонувати їм виконати огляд майбутніх занять, охопити курс в цілому. Вступне заняття може проводитися на матеріалі з історії досліджуваної геми чи спиратися на особистий досвід учнів. Структуру і зміст матеріалів вступного заняття доцільно оформити у вигляді тексту і графіки, наприклад, у форматі html, оскільки воно розміщується на освітньому сервері чи відправляється учням для вивчення «з екрана».

Методичні рекомендації щодо проведення дистанційних занять

Чат-заняття. Проведення чат-заняття у режимі реального часу одне з необхідних умов ефективності дистанційного навчання. Розробка таких занять починається з визначення теми і проблеми курсу, які найбільше відповідають формі чат-заняття, наприклад дискусійні питання, обговорення яких потребує оперативної взаємодії учнів і вчителя.

Учитель заздалегідь гіпотетично моделює заняття і складає його похвилинний план проведення. Потім учням розсилаються необхідні матеріали, які будуть потрібні їм для підготовки до заняття. У ці матеріали включаються проблеми, питання, завдання, виконання яких підготує учнів до обговорення.

Для підведення підсумків чат-заняття заздалегідь продумується форма рефлексії виконаної діяльності, а також домашнє завдання з усвідомлення результатів чата, яке учні надсилають учителю пізніше. Наведемо рекомендації щодо розробки чат-заняття:

1. Сформулювати тему чат-заняття.

2. Записати основну проблему чи задачу чат-заняття.

3. Сформулювати головні цілі заняття (конкретний результат, який передбачається одержати учням).

4. Сформулювати педагогічні завдання заняття, тобто цілі чат-заняття, необхідні для досягнення його головних навчальних цілей.

5. Провести попередній аналіз технічних, географічних, соціальних, інших характеристик учасників чата, насамперед:

- доступ учнів до місця, в якому проводитиметься чат-заняття;
- технічну підготовленість і досвід учнів у даному виді діяльності;
- різницю в годинних поясах для учнів, що проживають на різних територіях;
- тривалість роботи.

6. Вибрати оптимальний час для проведення чат-заняття на основі аналізу відомостей про його учасників.

7. Визначити оптимальну кількість учнів, що беруть участь у одному чат-занятті, критерії їх добору, керівників мікрогруп чи секцій під час загального чат-заняття, якщо такі будуть виділені.

8. Вибрати оптимальну форму проведення чат-заняття відповідно до поставлених цілей і задач (рольова чи ділова гра, круглий стіл, захист творчих робіт, співбесіда, конкурс, семінар, дискусія).

9. Визначити види діяльності учасників чат-заняття, які відповідають обраній формі його проведення (виступ ведучого (модератора), обговорення проблеми, евристичний діалог; «мозковий штурм», конструювання дефініції, чат-презентація, ігрові завдання, індивідуальна рефлексія).

10. Визначити етапи чат-заняття: початок, кульмінація, завершення. Розподілити час на кожний з цих етапів. Скласти розклад чат-заняття, який буде повідомлено учасникам, наприклад:

13.50 - 14.00 — Реєстрація учасників чат-заняття.

14.00 - 14.05 — Вступне слово ведучого курсу.

14.05 - 14.25 — Обговорення проблеми.

11. Скласти письмові заготовки для проведення чат-заняття у вигляді назв етапів заняття, окремих фраз, реплік у ході заняття, не витрачаючи зайвого часу на набір тексту під час самого заняття. Такими заготовками можуть бути:

- вітання, вступне слово ведучого;
- фрази, що активізують діяльність учасників чата;
- фрази, що заохочують міркування учнів;

- стимулюючі запитання до учасників з теми заняття;

- короткі проблемні завдання учням під час чат-заняття.

12. Сформулювати можливі змістовні, організаційні і дисциплінарні проблеми (відхід обговорення від теми заняття, недотримання регламенту, поява в чаті сторонніх), які можливі в ході заняття, запропонувати способи їх розв'язування.

13. Визначити технічні проблеми (втрата зв'язку учня, вчителя), які можуть відбуватися в ході заняття, запропонувати способи їх розв'язування.

14. Визначити форми вираження рефлексивної діяльності учасників у чат-занятті, навести зразковий алгоритм їх рефлексивної діяльності.

15. Сформулювати конкретні можливі результати заняття стосовно учасників чат-заняття (записи чат-обговорення проблеми, розроблені вході заняття завдання, відповіді на поставлені запитання).

16. Скласти ретельні рекомендації учня для участі в чат-занятті і відправити їх заздалегідь.

17. Після проведення заняття скопіювати текст чат-обговорення, яке проводилось, для наступного педагогічного аналізу.

Дистанційна конференція. Продуктивне дистанційне навчання неможливе без інтерактивного діалогу і полілогу суб'єктів навчання. Це завдання розв'язується за допомогою конференцій, які проводяться на основі електронних списків розсилання, чата, відео- і аудіокомунікацій.

Розглянемо особливості розробки і проведення дистанційної конференції з одночасним використанням двох форм діяльності віддалених учнів і вчителя:

1) електронної пошти в режимі модерованого списку розсилання;

2) за допомогою чата у реальному часі.

Ціль телеконференції: захист учнями проектних творчих робіт, які вони виконали на попередніх заняттях.

Мета вчителя, який керує телеконференцією:

1. Навчити учнів презентувати свій навчальний продукт у дистанційному режимі.

2. Організувати навчальну взаємодію дистанційних учнів. Провести дискусію серед учнів, розробивши структуру їх навчальної взаємодії і запропонувавши алгоритм їх комунікативної діяльності.

3. Навчити учнів ставити змістовні запитання з тем, запропонованих модератором конференції і її учасниками, давати на них короткі і повні відповіді.

4. Створити доброзичливу творчу атмосферу, спрямовану на досягнення учнями нових навчальних результатів.

5. Провести серед учасників дистанційної конференції рефлексію.

6. Готуючись до дистанційної конференції, модератор пропонує учням заздалегідь написати свої питання і міркування із заявлених тем. Ведучий також готує запитання учасникам, чиї творчі роботи йому вже відомі. Під час електронної дискусії попередньо написані ключові фрази допомагають ведучому оперативно вести діалог, не витрачаючи зайвого часу на набір тексту. В той самий час від нього вимагається швидка реакція на те, що відбувається, оперативність включення своїх реплік у дискусії, прийняття рішень про зміну теми чи виду діяльності учасників чат-конференції.

Якщо зв’язок в окремих учасників переривається на деякий час, то вони входять у «вікно розмови», втрачаючи з виду основну суть конференції; тому ведучий через визначений час повторює ключові запитання чи міркування, які вже висловлювались на конференції, для учасників, що знову підключились до її проведення.

Ефективність заняття підвищується, якщо ведучий і учасники дистанційної конференції володіють способами формулювання питань різних типів. Тому необхідна попередня розробка типології питань для дистанційної конференції — сутнісних, пояснювальних, провокаційних та ін., оскільки від форми запитання часто залежить і досягнення учасниками навчальних результатів.

У чат-конференції робота ведучого відбувається як із всіма учасниками конференції, так і в окремій віртуальній кімнаті з тими учасниками, які хочуть обговорити запитання, що виникають, чи проблему особисто з модератором. Так само учасники конференції можуть почати бесіду між собою в приватному

режимі. Виникаюча при цьому проблема втрати з боку модератора функцій контролю над діяльністю учасників розв'язується при наявності в нього контрольних запитань, тестів і завдань, спрямованих на створення учнями підсумкового навчального продукту в конференції, а також при володінні методиками організації групової і парної роботи з учнями.

Дистанційна конференція, яка проводиться за допомогою електронної пошти в режимі списку розсилання, має переваги перед чат-заняттям. Цей вид конференції превалює у застосуванні, тому що більшість українських шкіл ще не мають прямого доступу в мережу Інтернет. Створення навчального списку розсилання в різних його варіантах: вільному, керованому, що має обмеження до доступу, тощо дозволяє організувати роботу дистанційних учнів відповідно до сформульованих педагогічних завдань.

У дистанційній конференції, яка проводиться за допомогою електронної пошти, є істотна перевага перед бесідою у реальному часі — більший період часу, який мають учасники на обмірковування своїх запитань, відповідей і суджень. Це дозволяє учню ретельно підготувати свою відповідь, привести її у відповідність із вимогами У чат-занятті через обмежений час важко уникнути малозмістовних реплік, але спілкування в реальному часі виявляється більш інтенсивним. Електронною поштою учасники можуть відправляти ілюстративний матеріал, мультимедійну інформацію, що у звичайних чат-програмах подати важко.

Наведемо список видів діяльності учасників дистанційних конференцій у режимах чата і списку розсилання.

1 Представлення учасникам конференції себе і своєї роботи за запропонованим алгоритмом. Подібні повідомлення дозволяють учасникам конференції познайомитися один з одним, з освітніми результатами кожного з них, що являє собою змістовну основу для наступної комунікативної діяльності.

2 Прямий питально-відповідальний вид діяльності. За відсутності педагогічних навичок формулювання запитань даний вид діяльності може швидко вгасати, тому обмежуватися тільки запитаннями і відповідями небажано

3 Коментарі координатора і учасників конференції даних відповідей на поставлені запитання. Цей вид діяльності дозволяє довідатися про думку більшості учасників з проблем, то обговорюються, розкрити тему.

4 Ігрова діяльність, що дозволяє провести в ході конференції невеликі конкурси зі створенням дистанційними учнями навчальних продуктів. Такий вид діяльності потребує підготовчої роботи від ведучого, аналогічно тому, як відбувається підготовка до очних ігрових уроків.

5 Підведення освітніх підсумків дистанційної конференції. Поточна підсумкова рефлексії учасниками конференції спільної навчальної діяльності, усвідомлення своїх досягнень і проблем. Планування майбутньої діяльності.

Виявлення педагогічних, організаційних і технічних особливостей чи іншого виду навчальної конференції допомагає її організаторам розробляти структуру і методи проведення дистанційних телекомунікацій, ефективно вирішувати комплекс специфічних, у кожному випадку навчальних задач.

Веб-заняття Розглянемо план розробки навчального матеріалу дистанційного заняття, яке призначено для розміщення на освітньому веб-сайті. Основне завдання вчителя-розробника — змоделювати таку структуру заняття, яка б дозволяла організовувати навчальну діяльність дистанційних учнів і приводити їх до створення навчального продукту.

Розроблений навчальний матеріал подається в html-форматі у вигляді кількох сторінок, зв’язаних гіперпосиланнями між собою і з необхідними сторінками з мережі Інтернет.

Пропонований нижче алгоритм розробки веб-заняття визначає структуру і зміст навчального матеріалу для окремого заняття дистанційного курсу

1. Визначити вид, форму і тему заняття, для якого розроблятиметься навчальний матеріал.

2. Сформулювати і записати основну мету, яку повинен досягти учень (різні групи учнів) після роботи з веб-матеріалом. Цю мету необхідно подати у формі навчального продукту учня, створеного ним у ході роботи з навчальними матеріалами.

3. Визначити основні тематичні блоки (модулі), з яких складатиметься матеріал. Дати їм назви і вказати їх короткий зміст. Ці блоки (в остаточному підсумку — окремі html-сторінки) у своїй сукупності будуть являти собою гіперсистему, просторово пов’язану посиланнями.

До заняття надати перелік не менше п’яти блоків-модулів за такою типологією:

- мотиваційний блок;
- діагностичний блок;
- вступний блок;
- довідкові матеріали;
- означення, роз’яснення термінів, понять тощо;
- проблемні блоки, що потребують від учня самовизначення щодо протиріч чи запропонованих підходів;
- варіативні блоки (гіпертекстові «розгалуження», які дозволяють учню вибирати індивідуальну траєкторію подальшої діяльності);
- творчі завдання, орієнтовані на створення учнем продукту;
- вправи;
- консультаційний блок;
- блок переходу до інших типів і видів занять (наступних, попередніх);
- заохочувальний блок;
- контрольний блок;
- рецензування;
- тестовий блок;
- рефлексивний блок;
- блок самооцінки.

4. Для кожного з обраних блоків-модулів наводиться зразковий навчальний зміст і встановлюється його місце в системі гіперпосилань на інші сторінки. Слід відобразити блок-схему, яка структурно пов’язує весь матеріал. Можна обмежитися текстовою формою блоків, зазначаючи, де і яка згодом можлива графіка, анімація чи інші засоби. Якщо в розробника веб-заняття є досвід

створення html-сторінок, то краще відразу оформляти свої сторінки в гіпертекстовому форматі.

5. Гіперпосилання в навчальному матеріалі можуть застосовуватися двох типів — внутрішні (на сторінки з цього самого сайту) і зовнішні(на сторінки з мережі Інтернету). За допомогою пошукових систем можна знайти необхідний для заняття навчальний матеріал. А також знайти посилання на освітні ресурси Інтернету, які мають органічний зв’язок з текстом заняття і відповідають його завданням, і додати їх до готового матеріалу.

Основне завдання, яке розв’язується при формуванні змісту навчального матеріалу для веб-заняття — це управління за його допомогою навчальною діяльністю.

Під час розробки навчального матеріалу необхідно усвідомлювати, яку діяльність учень виконає за допомогою того чи іншого матеріалу. Матеріал веб-заняття не повинен бути призначеним лише для засвоєння. За допомогою різних засобів необхідно провести учня через визначені форми і види діяльності, щоб він при цьому не просто дивився і читав матеріал, а й створював дещо сам — записував, шукав, складав, аналізував, сперечався, вирішував, оцінював тощо. Для цього йому пропонуються способи оформлення його освітнього продукту і їх наступне пересилання викладачу, іншим фахівцям чи учням.

4. Проведення дистанційних занять

Перевагою дистанційного навчання є можливість вираховування індивідуальних темпів навчання учнів, насичений і швидкий зворотний зв'язок з учителем і однокласниками.

Під час дистанційного навчання необхідні висока мотивація і розвинуті пізнавальні здібності учнів, оскільки лише в цьому випадку вони зможуть займатися в інтерактивному режимі. Учні дистанційної школи мають можливість на власний розсуд дозувати взаємодію з навчальним матеріалом і учителем, ставити йому запитання в міру необхідності.

Крім самомотивації. до учня дистанційного класу висуваються такі вимоги як дисципліна праці, відсутність технофобії, орієнтованість на вирішення технічних й інших проблем, уміння створювати навчальну продукцію у письмовій і графічній формах, розвинута здатність виражати себе в телекомунікації.

Класи в дистанційній школі можуть бути двох типів: синхронні (онлайн-режим), що працюють за однією програмою з загальним стартовим початком; асинхронні (офлайн-режим), до яких учні приймаються не одночасно, а в різний час протягом дня, тижня, всього навчального року. В останньому випадку більш досвідчені учні допомагають менш досвідченим; навчання відбувається з опорою на відмінність у навчальному потенціалі нових і колишніх учнів. Подібні можливості дистанційного навчання є дуже цінними для розвитку і застосування різновікових педагогічних технологій.

Майже всі традиційні способи взаємодії між вчителем і учнями можуть мати місце в дистанційному навчанні. Сучасні засоби телекомунікацій не тільки надають віртуальні аналоги очним навчальним контактам, а й у деяких випадках істотно розширюють їх можливості. Розглянемо елементи традиційного очного навчання, які одержали адекватне відображення на дистанційних заняттях.

Навчальний матеріал. У вчителя існує можливість забезпечити учнів усіма видами навчальних матеріалів для підготовки до занять ще до того як почнеться

діалогова частина навчання. Необхідний матеріал надається учневі такими способами:

а) пересилається звичайною поштою у вигляді певного комплекту (кейс-технологія);

б) пересилається електронною поштою в архівованому;

в) розміщується на освітньому сайті дистанційного призначення для доступу до нього всіх зареєстрованих учнів;

г) оформляється у вигляді веб-квестів з посиланнями на необхідний матеріал у мережі Інтернет;

д) учню надається доступ до однієї чи кількох електронних бібліотек.

Діагностичний матеріал. Тьютор і учень обмінюються електронною поштою тестами, контрольними завданнями, табелями успішності, оціночними листами. Все це розміщено на освітньому сервері і доступно як учителю, так і учням відповідно до встановлених для них доступів (наприклад, кожен учень має пароль для входу у відповідні розділи сайту). Вчитель забезпечує учнів домашніми завданнями, консультує щодо їх виконання.

Наочність. Під час телекомунікації в реальному часі викладач демонструє учням слайди, картинки, графіки та ін., проводить віртуальну екскурсію мережею Інтернет за заздалегідь підготовленими електронними адресами. Учні також обмінюються наочними матеріалами між собою. Свої роботи учні розміщують на сервері для доступу до них інших учнів і вчителів, або для загальною відкритого доступу всім бажаючим.

Учитель ставить учням запитання. Педагог ставить учням запитання як у режимі електронної конференції, так і в «реальному часі» в режимі ICQ, чат чи відеоконференцій. При цьому він ставить запитання як одному з учнів, так і всій групі одночасно.

Учитель пояснює матеріал в односторонньому порядку чи пересилає учням записи своїх відеолекцій, а також лекцій фахівців з досліджуваних питань. Іноді корисно відправити учням набір посилань на освітні ресурси з мережі Інтернет

чи спеціально підготовлену веб-сторінку з посиланнями з досліджуваної теми, так званий веб-квест.

Учитель керує дискусіями. Тьютор починає дискусію з досліджуваної проблеми, керує дискусіями між учнями в рамках досліджуваної теми і відповідно до поставлених навчальних задач у режимі різних видів телеконференцій та форумів. Дискусія може проходити в режимах веб-форума, телеконференції, чат-дискусії.

Учні ставлять учителю запитання. Учні можуть ставити вчителю запитання як персонально, направляючи йому електронний лист, спілкуючись з ним у реальному часі (наприклад, в окремому «вікні» на час колективного чат-заняття), так і публічно, висловлюючи свої запитання і міркування в загальному списку розсилання.

Учень ставить запитання учню. Учень може ставити запитання іншому учню чи всім своїм віртуальним однокласникам. Тьютор регулює цей процес відповідно до навчальних цілей, вносить свої коментарі і питання. Можливе також і вільне електронне спілкування учнів один з одним у зручний для них час, оскільки адреси кожного з них, як правило, загальнодоступні для всього віртуального класу.

Учитель бачить реакцію учня і виражає свою. У режимі відео-конференції вчитель бачить реакцію учня на поточну проблему чи на питання, що ставиться. Для відображення емоційного стану в текстових електронних телекомунікаціях застосовуються так звані смайлики, які створюються за допомогою знаків клавіатури, наприклад: значок: **-)** - означає посмішку; -(- сум. Деякі телекомунікаційні програми пропонують додаткові засоби для відображення емоційного стану. Наприклад, додаток Microsoft Chat включає можливість вибору кожним учасником електронної дискусії графічного персонажа — від домогосподарки до інопланетянина, кожний з яких має кілька видів емоційного стану, які можна легко перемикати комп'ютерною мишкою. Інші учасники дискусії також являють собою графічні персонажі, які знаходяться в спільній віртуальній кімнаті.

Учитель оцінює учня. Тьютор оцінює роботу учня під час проведення дистанційного заняття, а також його домашні роботи, тести, творчі навчальні проекти і дослідження за допомогою кожного з дистанційних і телекомунікаційних засобів.

Засоби дистанційних комунікацій

Сьогодні організаційні і педагогічні можливості дистанційного навчання реалізуються за допомогою таких засобів телекомунікацій:

• електронна пошта (e-mail);

• тематичні списки розсилання, електронні журнали, телеконференції;

• чат — переписування в режимі реального часу;

• відеоконференції, що дозволяють передавати звук і зображення;

• WWW — навігація по мережі Інтернет;

• активні канали для підписки на веб-сайти;

• веб-сервіс: веб-конференції, дошки оголошень, реєстраційні форми, тести, рахівники й інші пристосування на сайтах;

• FTP-сервери і файлові архіви;

• IP-телефонія в Інтернеті;

• мобільний Інтернет (доступ до Інтернету з мобільного телефону за допомогою Wap-протоколу).

На базі зазначених телекомунікаційних і інформаційних засобів можна застосовувати різні педагогічні форми діяльності. Наприклад, дистанційні ділові ігри, лабораторні роботи і практикуми, відвідування астрономічних обсерваторій, віртуальні екскурси і вільні подорожі по WWW (веб-серфінг), комп'ютерне листування школярів, а також учителів один з одним, випуск електронних бюлетенів і багато чого іншого.

Засоби телекомунікацій відрізняються можливістю взаємодії суб'єктів освіти в реальному часі, тобто в безпосередньому діалоговому режимі, коли, наприклад, учень і вчитель одночасно знаходяться на зв'язку виконуючи дії синхронно. Прикладом синхронної форми телекомунікації може слугувати чат і відеоконференція

У деяких випадках ефективнішою є асинхронна телекомунікація, коли кожен суб'єкт навчання ознайомлюється з навчальними матеріалами чи виконує певну роботу в зручний для нього час. Електронна пошта, наприклад, є асинхронним засобом дистанційного навчання. Асинхронна взаємодія умив і викладача передбачає обмін повідомленнями шляхом їх взаємного листування за адресами кореспондентів. Це дозволяє аналізувати інформацію, що надходить, і відповідати на неї в зручний для кореспондентів час. Учень відправляє викладачу запитання, а викладач відповідає в будь-який зручний для нього час. Від часових поясів це не залежить, що достатньо важливо для дистанційного навчання, яке об'єднує учнів і вчителів, значно віддалених один від іншого.

У режимі електронної конференції запитання і відповідь викладача бачить уся навчальна група. Листування відображається на екрані кожного комп'ютера віддаленого учня. У ряді випадків такий режим набагато кращий, ніж синхронний. За допомогою електронної пошти всі необхідні матеріали можуть бути доставлені учням через мережу до, під час чи після заняття.

Технічні і телекомунікаційні засоби можуть працювати як окремо, так і в комплексі. Наприклад, учням пропонується лекційний відео-матеріал, у якому ставиться навчальна проблема. Кожен учень вирішує її, а результати своєї діяльності розсилає всім однокласникам. Ці продукти зіставляються й обговорюються за допомогою колективної телекомунікації електронною поштою; учні обмінюються запитаннями, судженнями, рецензіями. Вчитель забезпечує учням можливість взаємодії з фахівцями в досліджуваній галузі в режимі ICQ. Результатом є формулювання запитань, що виникають, колективний добір і фіксація головних проблем з теми, що виставляються на навчальний веб-сервер.

Вимоги до викладачів дистанційного навчання

Використання телекомунікація у дистанційному навчанні надає можливості для реалізації нетрадиційних для ДН педагогічних підходів і форм навчання, наприклад, так звана, методика навчання орієнтована не на вчителя, а на учня або колективні форми навчання

Таким чином учитель повинен:

- знати основні принципи функціонування телекомунікаційних систем.

- знати особливості проведення теле- і відеоконференцій, форумів;

- знати основи телекомунікаційного етикету;

- володіти навичками інформаційної «навігації»;

- уміти працювати з інформаційними ресурсами (базами даних, інформаційними службами);

- уміти створювати веб-сторінки;

- володіти конкретним інформаційно-освітнім середовищем;

- уміти користуватися комплексом послуг, які надаються середовищем;

- уміти подати навчальний матеріал так, щоб забезпечити ефективну, індивідуальну, не залежно від місця і часу, роботу учнів;

- знати факти, які стимулюють активізацію діяльності учнів в мережі і вміти ними користуватися в процесі дистанційного навчання;

- знати індивідуальні стилі навчально-пізнавальної діяльності учнів;

- знати особливості самостійної діяльності учнів у мережі в процесі дистанційного навчання;

- уміти проводити психолого-педагогічне тестування і поточну діяльність учнів;

- уміти попереджувати і розв’язувати конфліктні ситуації;

- знати активні методи навчання (навчання в співробітництві, метод проектів, різнорівневе навчання, дослідницькі, пошукові методи і ін.);

- уміти проводити рольові мережеві ігри;

- уміти інтегрувати очні і дистанційні форми навчання;

- володіти методикою формування критичного мислення, рефлексів учнів;

- уміти організувати і провести телекомунікаційний проект;

- активно використовувати комунікативні можливості комп’ютерних мереж для організації плідного спілкування між учасниками навчального процесу, що є головною перевагою використання освітніх можливостей глобальної мережі Інтернет в навчальному процесі.

Прийнятним є також уміння викладача якщо не створювати курси, то хоча б коригувати вже наявні відповідно до нових вимог до навчального матеріалу.

Програмні засоби забезпечення ДН

Основною складовою організації ДН є телекомунікаційне інформаційно-навчальне середовище. Телекомунікаційне інформаційно-навчальне середовище для підтримки ДН повинно містити

- засоби навігації в рамках даного середовища,

- інформаційно-навчальний матеріал лекції, словники, посилання на літературні джерела, посилання на віддалені мережеві ресурси,

- засоби контролю знань відкриті питання, заповнення форм, тестування в режимі онлайн, тестування в асинхронному режимі,

- засоби спілкування електронна пошта, телеконференції, форум, списки розсипки, чат, аудіо- та відеоконференції, дошка оголошень.

Функціонування інформаційно-навчального середовища повинно спиратися на чітко пророблені технологію і методологію що охоплюють як процес розробки дистанційних матеріалів, так і педагогічну специфіку ДН на основі глобальних комп'ютерних мереж.

Сформуйте правильне ставлення до інклюзивного учня. І почніть з себе.

Ви вже чули про цього учня до того, як він з'явився у вашому класі. Його називають складним учнем, він уявляє себе літачком і «літає» у кімнаті, коли треба працювати, а потім грається спінером, щоб заспокоїтись. Ви знали, що ця дитина буде під вашою опікою у класі, і навіть заздалегідь познайомились з ним та його батьками, поговорили з педагогами, які вже працювали з ним. Але все одно страшно. Ви не знаєте, як правильно себе поводити, як адаптувати учня у класі, і навіть не уявляєте, як саме інші школярі сприймуть когось, хто не зовсім такий, як вони.

5. **Робота вчителя в інклюзивному класі**

Сформуйте правильне ставлення до інклюзивного учня. І почніть з себе. Пропонуємо декілька варіантів з того, що ви можете зробити для особливого учня, аби підтримати його у новому середовищі, налаштуватись на роботу з ним та сформувати належне ставлення до нього. Поради розраховані на вчителів, які працюватимуть з дітьми, у яких діагностовано затримка психічного і розумового розвитку, аутизм тощо.

1. Не знецінюйте дитину

Коли учень з інвалідністю прийде у ваш клас, разом з ним передадуть велику теку з інформацією про нього. Ви читатимете і в один момент зрозумієте, що характеристики тісно пов'язані зі знеціненням маленької особистості. Наприклад: «Михайло, 6 клас, читає на рівні другого. Емоційно неспокійний, має інвалідність та відстає в навчанні. Має низьку емоційну зрілість для свого віку, намагається потоваришувати з однолітками». Це опис, в якому розкриті найгірші сторони маленької людини. Як правило, описується те, що учень не може зробити, або робить погано. Ви прочитали та сфокусувались на цьому.

Але що, якби опис був зовсім іншим, наприклад, таким: «Михайло, 6 клас. Любить музику та піклуватися про домашнього папугу. Намагається брати активну участь у музичних заходах та гуртках школи. Йому подобається слухати аудіокниги».

Тепер ви бачите дитину, яка щось може, щось любить і щось у неї прекрасно виходить! Це зовсім інша історія про того самого учня. І цю історію ви можете розказати іншим дітям. Така інформація дає можливість у повній мірі підготуватися до продуктивного освітнього процесу. А що ви розкажете про своїх учнів з обмеженими можливостями?

Спробуйте: створіть позитивний профіль учня, де розкажете про сильні його сторони, симпатії, антипатії, поведінку, успішність, соціальні навички, проблеми та іншу інформацію. По можливості ще раз поговоріть з батьками дитини, проведіть опитування, поступово занотовуйте інформацію про кращі прояви, бо, може, вони знадобляться колегам у майбутньому.

2. Уникайте упередженості

Наші переконання, що стосуються конкретного учня, залежать від взаємодії з ним, прочитання його особової справи та розповідей про нього від вчителів. Ви отримали нову інформацію, проаналізували її та вирішили для себе: «Михайлик буде спокійним учнем, але нічому його навчити не вдасться». Ви йдете на урок і вірите у це.

Спробуйте: уникайте упередженості. Говоріть про кращі сторони учня. Слова допомагають змінити думку про дитину, що, у свою чергу, змінює наші дії. Починаєш мислити інакше: «Чудово, Михайлик енергійний, як спробувати направити енергію на користь йому та класу? Що я маю зробити для того, аби учень став більш успішним?». Далі продумайте, як ви почнете розмову з учнем, дізнайтесь, як йому зручно працювати? Він хоче навчатися сидячи за партою, стоячи, чи взагалі на підлозі?

Аналізуйте всю отриману інформацію та намагайтесь розробляти такі уроки, де буде присутній зручний формат роботи для особливої дитини та всього класу. Наприклад, час від часу займайтесь усі, сидячи на підлозі колом посеред класу.

3. Шукайте, до чого найбільш здібна дитина

У кожній людині поєднуються різні типи інтелекту, вони взаємодіють, формуючи різнопланову особистість. Якийсь тип інтелекту з 9 розвинений більше за інший, це проявляється у здібностях. Ваша задача як педагога знайти, до чого здібні ваші особливі учні. Це допоможе знайти та використовувати їх сильні сторони. Наприклад, учень з музичним інтелектом буде успішним, коли він зможе співати, писати музику чи грати на музичних інструментах. Діти з природним інтелектом можуть спостерігати, збирати та ідентифікувати інформацію. Тілесно-кінестетичний інтелект може значити, що ваш учень стане неперевершеним танцівником.

Спробуйте: визначте тип інтелекту вашого учня самостійно, покладаючись на дані, які про нього маєте, чи попросіть у шкільного психолога провести відповідний тест. Розробіть декілька завдань для роботи учня, створюючи

дошки, як для гри в Хрестики-нулики. На початковому етапі співпраці пропишіть на дошках у всіх клітинках різні типи завдань (відповідно до можливостей і здібностей учня), аби дитина могла обрати те, що більше подобається і що вона точно зможе виконати.

Приклад такого завдання до Дня матері, який ви за бажанням зможете відсвяткувати з учнями. Бланк завдання може виглядати таким чином:

Кількість виконаних вправ залежить від рівня розвитку дитини, часу, який вона на це витрачає. Прикметно, що таке завдання стане цікавим для всього класу, а не лише для дитини з особливими потребами. Щоб пізнати учня, можна використовувати такий тип завдання на початку співпраці. Якщо все піде добре, то цікавим воно буде і у майбутньому. Нехай у таблиці будуть завдання різні за рівнем складності. Разом це все дає однакову кінцеву мету в плані оволодіння навчальними цілями та стандартами.

4. Підбирайте слова, якими називаєте своїх учнів

Слова, які ви використовуєте, говорячи про школярів, узагальнюють вашу думку про них та про їх потенціал. Не акцентуйте увагу на захворюванні, зосередьтесь на талантах.

Спробуйте: ламайте кригу. Якщо ви тільки починаєте працювати з класом, попросіть дітей створити колажі чи малюнки, які б їх описували. Так ви більше про них дізнаєтесь. Ви подивитесь на учнів з нової точки зору, не залежно від наявності у них захворювання. Говоріть з дітьми на одному рівні, а не як з малюками. Це покаже вашу повагу до учня, в очах же однолітків він також буде рівним.

Не забувайте, що:

- всі учні рівні між собою;
- кожен має однаковий доступ до навчання;
- у всіх учнів мають бути рівні можливості для розвитку;
- інклюзивна освіта передбачає планування та проведення ефективного освітнього процесу для всіх;
- програма та процес навчання мають враховувати потреби всіх учнів.

Пам’ятайте, що вчитель має бути достатньо гнучким, здатним долати перешкоди та шукати виходи з будь-яких складних ситуацій, пов’язаних з учнем; він поважає індивідуальні відмінності кожного та готовий співпрацювати з іншими вчителями для досягнення результатів. Станьте прикладом для колег та школярів у позиції та прагненні дати достойну освіту дитині з особливими потребами. Інклюзивна освіта передбачає, що безліч зусиль має докладати школа та сім’я. На вчителя покладена величезна відповідальність, але результат того вартий, адже в особливих учнів з’явиться можливість адаптуватися та жити повноцінним життям у суспільстві. Успіх роботи у класі починається з ваших власних переконань і ставлення до дітей, через ваше спілкування з ними та про них.

Дієві поради, що стосуються самоорганізації та переорієнтації вчителя, який працює в інклюзивному класі.

1. Почніть з себе, змінюйтесь поступово

Для заклопотаних вчителів думки про прийняття абсолютно нового способу навчання дуже тривожні. Але все не так страшно, якщо почати з однієї невеликої зміни за один раз.

Наприклад, ви звикли користуватися білою крейдою чи чорним маркером для записів на дошці. А наступного разу візьміть інші кольори, використовуйте це правило і у підготовці роздаткового матеріалу. Колір, шрифт, його розміри, ілюстрації — все це важливо.

2. Займайтесь самоосвітою

Ні, це не завелика вимога до вчителя. Коли є можливість, відвідуйте профільні конференції, слухайте вебінари, вивчайте матеріали, які допоможуть налагодити стосунки з особливими дітьми та організувати навчальний процес на гідному рівні. Сплануйте свій час належним чином для цього.

3. Створіть окрему теку для ідей

У процесі підвищення кваліфікації, пошуку нових освітніх шляхів, збирайте ідеї, ресурси, методи, які зможете використати на уроці. Це не марна праця, рано чи пізно ви звернетесь до результатів цього надбання.

4. Доповніть свій навчальний план

Переконайтесь, що ваш навчальний план має не однобічний характер, а враховує методики, техніки, прийнятні для ефективного навчання усього класу, незалежно від особливостей розвитку.

5. Працюйте спільно з колегами, керівництвом

Лише разом можна змінити шкільну культуру. Ініціативи з налагодження роботи інклюзивних класів мають підтримуватися керівництвом школи. У такому разі знайдеться потрібне фінансування, реалізовуватимуться проекти, і загалом, буде більш комфортно працювати.

6. Дотримуйтесь певних правил від початку до кінця року

І мова не про дисципліну в класі. Працюючи з особливими дітьми, використовуйте озвучені раніше правила, адже передбачуваний клас для них – безпечний прихисток, картина, що вписується в їх уявлення про життя, місце, де вони знають, як поводитись, та що може спричинити порушення. Зрештою, це стане вашим стилем викладання.

7. Пробуйте різноманітні варіанти подачі інформації, в тому числі й презентації в PowerPoint

Це урізноманітнить навчальний процес, а для дітей з вадами слуху – прекрасна можливість бачити перед очима текст, щоб не пропустити критично важливі деталі.

8. Використовуйте спеціальні шрифти, готуючи роздаткові матеріали чи презентації

Якщо у вашому класі є діти з дислексією та різними типами інвалідності, привчіть себе використовувати спеціальні шрифти, більшість з них безкоштовна і адаптована до використання в кириличному письмі: Comic Sans, Ariel, Trebuchet MS, Myriad Pro, Geneva. Також не використовуйте занадто яскравий білий фон, віддайте перевагу кремовому чи подібним. Це суттєво полегшить життя дітям, адже вони зможуть читати та сприймати текст.

9. Пропонуйте проєктну роботу

Це прекрасний спосіб дати можливість учням проявити себе, пишатися новими знаннями та шансом втілити їх у життя. Залиште місце для творчості у кожному проекті, не треба давати всім однакове завдання. Врахуйте особливості та можливості кожної дитини, щоб зрештою розкрити сильні сторони школяра. Додатковий бонус – вам не потрібно буде аналізувати однаково виконаний проект, адже у кожного буде своя родзинка.

10. Впроваджуйте практику партнерства та практикуйте роботу у групах

Це варто зробити, аби діти контактували, допомагали один одному. Подібна взаємодія руйнує безліч непотрібних стереотипів. Спробуйте часто міняти групи, щоб була змога попрацювати з більшою кількістю дітей, а не з 3-4 найактивнішими учнями.

11. Навчіться використовувати сильні сторони учнів

Кожен вчитель усвідомлює, що не всі школярі навчаються однаково. Тому використовуйте різні способи подачі інформації, різноманітні рівні складності перевірочних завдань, щоб всі учні могли проявити себе та якнайкраще зрозуміти матеріал.

12. Враховуйте можливості кожного, готуючи домашнє завдання

Здається, що ви все зробили правильно, а учень не виконав домашнє завдання? Не думайте, що це через лінь, можливо, робота недостатньо адаптована для такої дитини. Перегляньте свій алгоритм підготовки, можливо, інколи доцільно відмовитись від «домашки», або зробити її спільною для декількох предметів.

Не бійтесь змін. Інклюзивна освіта – це виклик, але з ним ви неодмінно впораєтесь, доклавши трохи зусиль.

6. Ролі та функції асистента вчителя в класі з інклюзивним навчанням

Асистент підтримує учителя в роботі з УСІМА учнями в класі з інклюзивним навчанням, забезпечуючи особистісно орієнтоване спрямування освітнього процесу для дітей з особливими освітніми потребами, бере участь у розробленні та виконанні Індивідуальної програми розвитку учня, адаптує навчальні матеріали з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності дітей з особливими освітніми потребами, які навчаються у класі.

На визначення обов`язків асистента впливають різні чинники, а саме: наявність та детальне вивчення посадової інструкції асистентом вчителя (він повинен з самого початку ознайомитись із вимогами та очікуваннями адміністрації закладу освіти), особистість вчителя, з яким він працює, усвідомлення та чітке розподілення ролей між учителем та асистентом, що є запорукою майбутньої ефективної співпраці, рівень довіри та комфорту у взаємовідносинах «учитель–асистент», рівень навичок та професійного досвіду асистента вчителя, стосунки між асистентом вчителя та дітьми, фізичне середовище класу. Окремі вчителі можуть додавати власні вимоги щодо роботи асистентів з метою покращення якості викладання.

Спираючись на Лист Міністерства освіти і науки, молоді та спорту №1/9–675 від 25.09.12 року «Щодо посадових обов’язків асистента вчителя» можна виокремити основні його функції:

Організаційну: асистент учителя забезпечує соціально-педагогічний супровід дитини з особливими освітніми потребами: разом з учителем класу проводить навчальні, виховні, соціально-адаптаційні заходи, запроваджуючи ефективні форми їх проведення, допомагає дитині при виконанні навчальних завдань, залучає учня до різних видів навчальної діяльності; у складі групи фахівців бере участь у розробці та виконанні індивідуальної програми розвитку дитини; адаптує навчальні матеріали з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності дитини з особливими освітніми потребами; веде встановлену педагогічну документацію.

Навчально-розвивальну: стимулює розвиток соціальної активності дітей, сприяє виявленню та розкриттю їхніх здібностей, талантів, обдарувань шляхом їх участі в науковій, технічній, художній творчості.

Діагностичну: разом із групою фахівців, які розробляють індивідуальну програму розвитку дітей з особливими освітніми потребами, оцінює навчальні досягнення учнів; оцінює виконання індивідуальної програми розвитку, вивчає та аналізує динаміку розвитку учня.

Прогностичну: на основі вивчення актуального та потенційного розвитку дитини бере участь у розробці індивідуальної програми розвитку, перегляду актуальних цілей для дитини з особливими освітніми потребами.

Консультативну: спілкується з батьками, надаючи їм необхідну консультативну допомогу; інформує вчителя класу та батьків про досягнення учня.

IX Довідково-методичні матеріали з виконання завдань практики

1. Зміст творчих індивідуальних завдань психологічної компоненти практики

1. Проведіть спостереження уроку та з'ясуйте його загальний психологічний клімат; встановіть його тип за такими різновидами:

а) сприятливий, активний;

б) нейтральний;

в) напружений, негативний.

З'ясуйте фактори, що визначають цей тип психологічного клімату.

2. Проаналізуйте психологічну доречність використання вчителем дидактичних методів, визначте їх ефективність (наприклад, для активізації сприймання чи осмислення нового матеріалу, перехід знань у вміння тощо).

3. Прослідкуйте за технікою розподілу уваги вчителем на декількох уроках та визначте ефективність цього розподілу.

4. Встановіть домінуючі вияви типу темпераменту вчителя, зіставте їх з поведінкою учнів. Встановіть ефективність адаптації школярів до типу темпераменту педагога.

5. За результатами тривалого спостереження встановіть типові афективні (емоційні) вияви вчителя на уроках, класифікуйте їх за такими різновидами:

а) активний позитивний емоційний стан;

б) помірний позитивний емоційний стан;

в) індиферентний (нейтральний);

г) помірний негативний емоційний стан;

д) активний негативний емоційний стан.

Зіставте цю інформацію з типовими емоційними станами учнів на уроках.

6. Проаналізуйте, наскільки виражається у вчителя суб’єктивне упереджене ставлення до окремих учнів (проблема «улюбленців») та яку реакцію це викликає в учнів.

7. З’ясуйте, який темп ведення уроків практикує вчитель, чи враховує при цьому вікові та індивідуальні особливості школярів:

а) надмірно інтенсивний темп;

б) помірно інтенсивний;

в) дещо уповільнений;

г) надмірно повільний.

Співвіднесіть цей темп з поведінкою учнів на уроці.

8. Прослідкуйте за частотою та змістом міжстатевого спілкування школярів в класному колективі. Встановіть тип цього спілкування хлопчиків та дівчаток за такими різновидами:

а) активний, позитивний, конструктивний;

б) помірний, позитивний;

в) епізодичний, вимушений учбовими ситуаціями;

г) помірно конфліктний;

д) активний, але конфліктний, деструктивний.

Порівняйте дані спостереження із загальним психологічним мікрокліматом в класі.

9. Оберіть для спостереження учня, який постійно виявляє негативні поведінкові реакції, приміром, впертість, лінощі, брехливість, грубість тощо. Порівняйте дані спостереження із соціальним статусом цієї дитини в класі.

10. Спостерігаючи за виявами активності дітей на уроках та перервах, зафіксуйте поведінку сором’язливих школярів. Зіставте дії цих дітей із ефективністю впливу на них вчителя (підсилення сором’язливості чи її нейтралізація).

11. Спостерігаючи за емоційною реакцією дітей на оцінку вчителем результатів їх учіння чи поведінки, спробуйте встановити характер самооцінки

школярів (завищена, адекватна, занижена). Визначте типові механізми впливу вчителя на самооцінку учнів та його ефективність.

12. Впродовж декількох уроків поспостерігайте за особливостями роботи уваги певного учня. Оцініть ступінь зосередженості, розподіл, швидкість переключення та стійкість уваги, співвідносячи з учбовими досягненнями. Виробіть рекомендації щодо оптимізації роботи уваги досліджуваного школяра.

13. Проведіть психологічне спостереження за професійною діяльністю вчителя на уроці та на основі результатів спостереження зробіть порівняльний аналіз роботи різних фахівців.

14. З'ясуйте у вчителя, хто із батьків школярів підтримує з ним найменший контакт. Проведіть з цими школярами проективне тестування «Малюнок сім'ї» для визначення особливостей сприймання дитиною сімейних взаємин та зіставте його результати з описом родинних взаємин вчителем.

Зміст творчих завдань під час педагогічної практики конкретизується й уточнюється викладачем-керівником практики від кафедри загальної, вікової та педагогічної психології. Матеріали, отримані студентом під час виконання групових та творчих завдань, можуть надалі бути використані для виконання курсової роботи, підготовки доповіді, наукової статті, на державному іспиті тощо.

2. Методичні рекомендації щодо організації та проведення виховного заходу (години спілкування)

1. Підготовка до проведення заходу має займати 7-8 днів.
2. Тема заходу залежить від віку учнів, рівня розвитку первинного колективу.
3. Тема заходу має викликати в учнів інтерес, бути актуальною.
4. Складіть сценарій заходу, чітко визначивши тему, мету, необхідне обладнання, етапи.
5. Доберіть для заходу цікавий матеріал, який спонукав би учнів до активної участі у його проведенні та обговоренні результатів.
6. Забезпечуйте мажорний тон у спілкуванні з учнями.
7. Заохочуйте учнів до активної участі у підготовці, організації та проведенні виховного заходу (години спілкування).
8. Враховуйте особливості соціально-психологічного розвитку дітей різного шкільного віку.
9. Створюйте сприятливі умови для різнобічного розвитку учнів у процесі підготовки та проведення заходу.
10. Навчайте дітей спілкуватися, прислухатися до думки інших, робити вмотивовані висновки, виховуйте у них толерантність.
11. Поважайте думки всіх вихованців, особливо нестандартні (креативні, творчі).
12. Залучайте всіх учнів до організації та проведення заходу, не залишайте поза увагою несміливих.
13. Вивчайте інтереси учнів для визначення подальших тем виховних заходів та годин спілкування.

3. Аналіз відвіданого виховного заходу (години спілкування)

Вчитель/Студент (ка) (ПІБ) _____
Відвідав (ПІБ) _____ Курс, група_____
Дата _____Клас_____
Тема виховного заходу (години спілкування)_____
Форма організації_____
Мета проведення виховного заходу _____

	Критерії (показники)	Параметри оцінювання (0, 1, 2, 3)
1.	Тема заходу актуальна, мотивована, відповідає віковим особливостям та інтересам учнів.	
2.	Форма проведення заходу доцільна, відповідає психофізіологічним особливостям учнів.	
3.	Ураховано можливість активної участі у виховному заході всіх або більшості учнів.	
4	Мета заходу спрямована на розвиток особистості учнів	
5	Активна діяльність студента на всіх етапах підготовки заходу	
6	Активне, емоційно позитивне та ціннісне ставлення до спілкування з учнями під час підготовки та проведення заходу	
7	Наявність та продуманість плану, програми, сценарію підготовки й проведення заходу.	
8	Активне залучення учнів до підготовки та проведення заходу (доведення до них мети заходу, змісту діяльності, обов’язків, розподіл конкретних доручень).	
9	Гуманність та демократичність взаємовідносин практиканта з усіма учасниками підготовки заходу.	
10	Володіння механізмами творчої діяльності щодо підготовки виховного заходу.	
11	Точність та організованість початку виховного заходу.	
12	Естетичність оформлення.	
13	Достовірність, емоційна насиченість фактичного матеріалу, зв’язок із життям, опора на життєвий досвід учнів.	
14	Доцільність відбору методів і прийомів виховання.	
15	Реалізація основних принципів виховання.	
16	Увага, зацікавленість та дисциплінованість учнів.	

17	Наявність способів формування пізнавального інтересу учнів (пізнавальні ігри, проблемні ситуації, дискусії, використання творів мистецтва і літератури, емоційність тощо).	
18	Доцільне використання наочності, ІКТ, інтернет-ресурсів	
19	Спрямованість заходу на розвиток особистості учнів, формування загальнолюдських цінностей, підвищення загальнокультурного рівня.	
20	Реалізація виховних, розвивальних, пізнавальних можливостей заходу.	
21	Позитивне ставлення учнів до заходу, задоволення від участі у його організації та проведенні.	
22	Культура мовлення студента (дотримання норм літературного мовлення, розвиток монологічного й діалогічного мовлення).	
23	Культура педагогічного спілкування студента (реалізація суб'єкт-суб'єктної взаємодії з учнями, педагогічний такт, дотримання норм педагогічної етики, толерантність).	
24	Уміння студента розподіляти та зосереджувати увагу, діяти у публічній ситуації.	
25	Володіння механізмами творчої діяльності при проведенні виховного заходу.	
26	Досягнення мети, реалізація виховних, розвивальних, пізнавальних можливостей заходу.	
	Середньозважена оцінка	
	Якісна оцінка за проведений виховний захід (відмінно, добре, задовільно, незадовільно)	

Параметри оцінювання:
0 – показник не виявлявся,
1 – показник виявлявся епізодично та непослідовно
2 – показник виявлявся часто
3 – показник виявлявся систематично та повною мірою.

4. Орієнтовна схема психолого-педагогічної характеристики учня

1. Загальні відомості про учня (прізвище та ім'я, дата народження, клас, загальний фізичний розвиток, стан здоров'я, умови життя в сім'ї, особливості сімейного виховання).

2. Навчальна діяльність:

а) успішність (оцінки, що переважають, успішність з окремих предметів);

б) загальний розумовий розвиток (світогляд, начитаність, словниковий запас, образність та емоційність мови, уміння висловити свою думку усно або письмово тощо);

в) характеристика пізнавальних процесів:

- особливості сприйняття навчального матеріалу;
- характеристика уваги (ступень розвитку довільної уваги, її зосередженість; стійкість, здатність до розподілу;
- особливості мислення (уміння розрізняти суттєві і несуттєві ознаки предметів і явищ, порівнювати, аналізувати, узагальнювати і самостійно робити висновки; швидкість осмислення навчального матеріалу);
- характеристика пам'яті (володіння прийомами активного запам'ятовування, швидкість запам'ятовування, легкість відтворення навчального матеріалу);
- розвиток сприйняття (домінуючий вид уяви);

г) здатність до навчання:

- вияв самостійності в навчальній роботі;
- ставлення до навчання (пізнавальні інтереси, ставлення до оцінки, заохочень чи зауважень учителя, основний мотив навчання);
- вміння вчитися (дотримання режиму дня, вміння спланувати виконання своєї навчальної діяльності, організованість і дисциплінованість в навчальній роботі, вміння працювати з книгою, володіння прийомами самоконтролю за своєю навчальною діяльністю тощо).

3. Ставлення до праці (любить працювати чи ставиться до праці зневажливо, якими трудовими вміннями й навичками володіє, організованість і дисциплінованість у праці, трудові доручення у школі і вдома).

4. Ставлення до громадської діяльності (ставлення до колективного життя класу, наявність громадських доручень і їх виконання, участь у спільній з однолітками діяльності, вияв у ній активності та ініціативи).

5. Стосунки з однокласниками і ставлення до школи (статус серед однокласників і ставлення до них (З ким дружить?; Чи бувають конфлікти з однокласниками, їх причини?), ставлення до школи).

6. Дисциплінованість і характеристика поведінки:

- загальна характеристика поведінки в школі і вдома (поводить себе спокійно і стримано або виявляє надмірну неврівноваженість);
- дотримання режиму дня;
- виконання вимог учителя і батьків;
- найтиповіші порушення дисципліни.

7. Характеристика спрямованості особистості учня, його характер, темперамент і здібності:

- потреби та інтереси (різноманітність, глибина, читацькі інтереси тощо);
- особливості спрямованості учня стосовно людей і самого себе (доброта, співчуття, скромність, егоїзм, взаємодопомога, щирість, чесність, пихатість, марнославство тощо);
- позитивні і негативні риси характеру;
- особливості і тип темпераменту;
- настрій (веселий, сумний, подавлений), стійкість настрою, його зміна;
- наявність здібностей до тої чи іншої діяльності, їх вияв.

Загальні висновки:

- основні достоїнства і недоліки особистості учня, причини відхилень у поведінці (якщо такі є);
- основні перспективні напрями виховної роботи з формування і розвитку особистості учня.

5. Програма вивчення і складання характеристики класного колективу

1. Склад класу – віковий склад; пізнавальний рівень, розвиток учнів; працездатність та успішність учнів.

2. Рівень розвитку колективу – стадія (етап) розвитку дитячого колективу; характерні ознаки розвитку колективу; особливості розвитку активу, його роль у формуванні та зміцненні колективу; діяльність органів самоврядування; напрями й стилі взаємин між вихованцями; лідери у колективі, їх вплив на життєдіяльність вихованців.

3. Рівень морально-духовного розвитку колективу – рівень сформованості загальнолюдських цінностей; особливості прояву почуттів членів колективу; рівень захищеності особистості; сформованість умінь і навичок у моральній поведінці.

4. Рівень фізичного розвитку колективу – загальний стан здоров'я учнів; ставлення дітей до фізичної культури і спорту; потреби у фізичному розвитку.

5. Рівень естетичного виховання – сформованість почуттів прекрасного; інтереси учнів до певних видів мистецтва; потреби учнів у сфері естетичного розвитку.

6. Шляхи та засоби подальшого формування класного колективу, створення сприятливих умов для розвитку особистості в колективі.

6. Ігри для згуртування педагогічного колективу

Пропонуємо добірку згуртувальних ігор, які дозволяють поспілкуватися у неформальній атмосфері, більше дізнатися один про одного та відчути себе єдиним механізмом для досягнення спільної мети.

Гра «Командний напис»

Що необхідно для гри: Для кожної команди знадобиться 1 ватман, 1 маркер і пристосування для маркера, яке можна виготовити з дерев'яної чи пластикової пластини, а по її краях прив'язати мотузки чи гумові стрічки відповідно до кількості учасників команди.

Принцип гри: Об'єднайте колег у команди по 7-10 учасників. Запропонуйте кожній команді разом зробити певний напис на ватмані. Для цього необхідно за допомогою мотузок разом розтягнути пристосування з маркером та, рухаючи ним у відповідних напрямках, відповідно послаблюючи і натягуючи мотузки, створити читабельний текст.

Така гра дозволяє учасникам команди відчути себе єдиним механізмом і діяти злагоджено, узгоджуючи усі дії між собою.

Гра «Клубок»

Що необхідно для гри: Знадобиться клубок ниток.

Принцип гри: Запропонуйте усім учасникам стати колом. Дайте будь-якому гравцеві клубок з нитками і запропонуйте розказати про себе цікавий маловідомий факт/ поділитися радістю чи розповісти, які повсякденні речі роблять його щасливим.

Залишаючи початок нитки у себе, гравець розповідає щось про себе і передає клубок далі будь-кому. Другий гравець, розказуючи щось про себе і передаючи клубок третьому учаснику гри, також тримається за нитку. І так до закінчення клубка і утворення щільної павутинки.

Така гра сприяє невимушеному спілкуванню і дозволяє кожному побачити щось нове один в одному, навіть, якщо колеги давно працюють разом. Павутинка ж з ниток символізує тісний зв'язок між учасниками спільноти.

Гра «Створюємо разом»

Що необхідно для гри: Знадобиться ватман, наліпки, аплікації, малюнки, фотографії, тканина, маркери, фарби – все, за допомогою чого можна створити барвистий і красивий колаж або картину.

Принцип: Усі учасники збираються навколо великого столу, і ведучий дає завдання створити разом спільну картину або колаж на певну тему, наприклад, «Наша команда», «Трудові будні», «Важко у навчанні» або «Кращий колектив».

Спільна творчість сприяє згуртуванню колективу, учасники постійно спілкуються і взаємодіють один з одним, озвучують свої ідеї та знаходять компромісні рішення для втілення спільного проєкту.

Гра «Досягни мети»

Що необхідно для гри: Для проведення гри знадобляться кілька м'ячиків та ємностей для них, а також пласкі дерев'яні чи пластикові листи, у кожному з яких зроблені великі отвори, а по кутах прив'язані мотузки.

Листів має бути вдвічі менше за кількість учасників, а м`ячиків і ємностей – відповідно до кількості команд.

Принцип гри: Об`єднайте колег у команди по 8-10 осіб. Кожна команда має вишикуватись і за допомогою листів якнайшвидше, не впустивши у жодну дірку, докотити м`ячик до цілі – ємності, що знаходиться на певній відстані.

Якщо відстань більша, за загальну довжину листів, учасники мають послідовно «добудувати» шлях. Якщо м`яч випав у отвір, гравці мають почати спочатку. Перемагає та команда, яка, оминувши усі отвори, успішно докотила м`яч до цілі.

Поясніть, що м`ячик символізує кожного учням, а процес оминання перепон – виховання у ньому особистість. Успішний результат залежить від зусиль кожного і водночас від скоординованості дій у команді!

Гра «Передача предмета»

Що необхідно для гри: Головний сенс гри у тому, що усі предмети, які передаються, насправді уявні.

Принцип гри: Ведучий підходить до першого учасника, озвучує назву предмета і за допомогою жесту дає йому в руки уявний предмет, а також вказує напрямок його передачі. Предметом може бути що завгодно, наприклад, мавпа.

Перший гравець передає мавпу наступному і далі колом. В один момент ведучий промовляє «Стоп!» і запитує, у кого мавпа. Спочатку все здається простим, але далі гра ускладнюється, адже вона складається мінімум з трьох раундів.

Після закінчення першого раунду ведучий, переконавшись, що всі гравці зрозуміли правила, розпочинає другий раунд. Тут уже фігурують два уявних предмета: від різних учасників і у протилежних напрямках запускаються, наприклад, уявні мавпа і папуга. Далі все йде за тим же сценарієм: «Стоп! У кого мавпа і папуга?».

Тепер учасники почнуть плутатися. Далі йде третій раунд. Ведучий запускає третій предмет: наприклад, у грі вже уявні мавпа, папуга і кокос, кожний з яких передається в різному напрямку.

Найцікавіший момент настає, коли всі предмети переходять до одного гравця, і він повинен зрозуміти, що саме у нього в руках. Після чергового «Стоп!» у більшості випадків ніхто не розуміє, у кого що знаходиться.

Ця весела гра покращує взаємодію учасників та якість їхньої комунікації. Між раундами можна обговорювати, як найкраще передавати предмети, не плутаючи їх.

Така гра є ефективним способом для проявлення вміння вирішувати нестандартні завдання, а також відмінно підвищує настрій і знімає напругу в колективі.

7. Сучасний урок

Сучасний урок зорієнтований на реалізацію компетентнісного підходу в навчанні, має вирішувати ряд завдань. Це зокрема:

- підвищення рівня мотивації учнів;
- використання суб'єктивного досвіду набутого учнями;
- ефективне та творче застосування набутих знань та досвіду на практиці;
- формування в учнів навичок отримувати, осмислювати та використовувати інформацію з різних джерел;
- здійснення організаційної чіткості та оптимізації кожного уроку;
- підвищення рівня самоосвітньої та творчої активності учнів;
- створення умов для інтенсифікації освітнього процесу;
- наявність контролю, самоконтролю та взаємоконтролю за процесом навчання;
- формування моральних цінностей особистості;
- розвиток соціальних та комунікативних здібностей учнів;
- створення ситуації успіху.

Педагог зобов'язаний на уроці дотримуватися цілого ряду вимог.

Вимоги до структури уроку включають:

- чітко визначені цілі та завдання уроку;
- визначення типу уроку, органічний зв'язок всіх частин уроку;
- зв'язок уроку з попереднім уроком і закласти перспективу на наступний урок;
- вибір оптимальних, виходячи із цілей та завдань уроку, методів вивчення і закріплення нового матеріалу;
- оптимальність домашнього завдання (форма, обсяг, запис у щоденнику, облік індивідуальних особливостей і т. д.).

Вимоги до підготовки та організації уроку:

- підготовка та використання демонстраційного та роздавального матеріалу;
- можливість для учнів одержувати частину завдань самостійно під керівництвом педагога;
- використання, контроль і самоконтроль учнів у процесі виконання навчальних завдань; перевірку і самоперевірку після виконання ними завдання.

Вимоги до змісту уроку і процесу навчання включають:

1) урок повинен сприяти розвитку пізнавальних процесів в учнів (сприйняттю, пам'яті, уваги, мислення, мовлення);
2) формувати якості особистості школярів (дисциплінованість, акуратність, ініціативність і т. д.);
3) урок повинен сприяти мотиву позитивного відношення учнів до навчання.

Вимоги до техніки проведення уроку припускають:

- певний ритм і темп уроку оптимальний для учнів класу;
- сприятливий психологічний клімат на уроці (взаємна доброзичливість, готовність учителя прийти на допомогу учневі тощо);
- взаємне співробітництво вчителя та учнів, педагогічний такт;
- використання різних видів діяльності учнів, підтримувати інтерес до уроку.

8. Яким повинен бути конспект уроку (методичні рекомендації)

Початок конспекту оформляється за загальною схемою. Спочатку зазначаються: **тема, мета заняття, його тип, методи і прийоми проведення, засоби наочності й прикладне програмне забезпечення, використана в процесі підготовки до заняття література**.

Дидактична мета визначається, виходячи зі змісту матеріалу програми, вона вказує на результат, який передбачається досягнути.

Доцільно виділити **дидактичні завдання**, які визначають формування умінь і навичок: виконувати конкретну операцію, дію; відрізняти правильне виконання дії, якою необхідно оволодіти, від неправильного; визначати, пояснювати, обґрунтовувати характерні ознаки, принципи правильного виконання дії.

У конспекті слід вказати **розвивальну та виховну функції** навчання:

• якими логічними операціями та прийомами розумової діяльності оволодіють учні

• які почуття пробуджуються у процесі навчання (подиву, зацікавленості, успіху, гордості, співпричетності, відповідальності та ін.);

• які цінності для себе відкривають, усвідомлюють учні;

• які уміння соціальної поведінки формуються на занятті.

У конспекті орієнтовно виділяють такі головні етапи навчального заняття:

• актуалізація опорних знань і чуттєвого досвіду школярів;

• розкриття значущості теми та мотивація пізнавальної діяльності учнів;

• формування системи знань, умінь, навичок учнів;

• закріплення, застосування знань, умінь, навичок у різноманітних ситуаціях;

• домашнє завдання на наступний урок чи інше заняття;

• підведення підсумків обговорення досягнутих результатів, вражень, думок.

Послідовність етапів заняття може бути різною (залежно від його типу).

У розширеному плані - конспекті зазначають:

• способи, прийоми **актуалізації опорних знань** (основних понять, визначень, висновків, формул, які учні засвоїли раніше і застосовують у практичній діяльності), необхідних для сприймання учнями нового змісту;

• способи актуалізації позапрограмних знань школярів (знань, набутих з різних джерел інформації, що стали частиною життєвого досвіду); налагодження зв'язку з пройденим матеріалом; поглиблення понять, засвоєних на минулому занятті; форми регулювання роботи класу, отримання зворотного зв'язку (питання, короткі самостійні повідомлення учнів (бажано вказати прізвища учнів, які будуть залучені до різних видів роботи), індивідуальні завдання, практичні та лабораторні роботи, демонстрація дослідів діючих моделей).

На етапі **мотивації** пізнавальної діяльності школярів слід визначити способи постановки мети, розкриття особистісної значущості теми для учнів, пробудження у них інтересу до певного змісту, роботи на занятті, створення емоційного настрою класу, тобто здійснення психологічної підготовки школярів до сприймання нового матеріалу. З цією метою, залежно від рівня готовності класу, змісту теми, можна використати незвичайний, навіть парадоксальний матеріал, проблемну ситуацію, аналогію, несподіване порівняння, ілюстрації, наочні посібники, технічні засоби. Можна стисло описати бесіду, діалог чи дискусію, в процесі яких учні висловлюють міркування щодо теми, очікування, уявлення.

Після підготовчого етапу в конспекті описують **зміст активного навчання** шляхом взаємодії вчителя та учнів:

• виділяють логічно пов'язані етапи організації спільної навчально пізнавальної діяльності вчителя та учнів;

• зазначають нові факти, положення, уміння та навички, якими повинні оволодіти школярі; описують характер організації діяльності учнів, способи співпраці учителя та школярів, застосування методів і прийомів, що забезпечують продуктивне оволодіння матеріалом певним контингентом учнів, форми їхньої навчальної діяльності й міжособистісної взаємодії;

• формулюють різні типи питань, способи стимулювання класу до розв'язання різних типів завдань;

• накреслюють способи перевірки рівня розуміння, осмислення учнями знань, володіння уміннями й навичками, оцінювання досягнутих результатів;

• зазначають прізвища учнів, які будуть залучені до конкретного виду роботи із врахуванням їхніх індивідуальних особливостей.

Завершальний етап уроку передбачає відпрацювання; вдосконалення; застосування знань, умінь і навичок учнів, оцінення рівня їх сформованості.

У конспекті також зазначають **форми** (колективні, групові, індивідуальні) **і способи застосування знань** у стандартних і змінених умовах (мозкова атака, діалог, дискусії, виконання різноманітних завдань, вправ, лабораторних, практичних робіт); способи мотивації діяльності школярів, організації зворотного зв'язку на певному етапі.

У процесі планування уроку залежно від мети взаємодії вчителя та учнів на певному етапі заняття виділяють також способи, прийоми реалізації виховних можливостей навчання (зміст активних методів навчання, форми організації навчальної діяльності, взаємин учителя і учнів та інших стимулів).

Доцільно в конспекті після кожного етапу заняття передбачити висновок, забезпечити їх взаємозв'язок.

Завершається підготовка до навчального заняття визначенням **домашнього завдання** на наступний раз.

У конспекті вказується тема вивчення, підручник, де вона висвітлюється (автор, назва, рік видання, назва розділу, номери параграфів, сторінки), диференційовані (усні, письмові, теоретичні, практичні) завдання. У плані слід зазначити обсяг домашнього завдання, час його виконання учнем.

Наприкінці навчального заняття доцільно підвести **загальний підсумок**, зазначити способи залучення учнів до повідомлення власних вражень, міркувань щодо заняття.

Вимоги до поурочних планів

1. Чітко визначені тема, мета.

2. Поурочний план – логічна схема побудови уроку (не обов'язково план уроку писати як конспект викладання нового матеріалу).

3. План повинен демонструвати методи, форми, прийоми роботи з класом, спрямовані на досягнення мети.

4. Чітко вказати форми і методи індивідуальної роботи з сильними і невстигаючими учнями.

5. Особливу увагу при плануванні треба приділяти самостійній роботі учнів на уроці, самостійному пошуку знань (наше завдання не наповнювати учнів знаннями, а викликати інтерес до знань, навчити здобувати ці знання, творчо мислити).

6. Повинні бути сформульовані питання, які пропонуються учням на різних етапах роботи на уроці.

7. Поурочні плани повинні передбачати всі елементи структури обраного типу уроку (урок засвоєння нових знань; урок формувань умінь та навичок; урок засвоєння умінь та навичок; урок узагальнення і систематизації знань; урок перевірки знань, навичок і умінь; комбінований урок).

8. Поурочні плани повинні бути охайно оформлені.

9. Зошити слід обов'язково підписувати (предмет, клас, учитель). Бажано, щоб були поля, а після поурочного плану – вільне місце, де можна робити примітки, зауваження по ходу уроку.

9. Типи та структура уроків в основній та старшій школі

1. Урок вивчення й первинного закріплення нових знань

Види навчальних занять: лекція, екскурсія, дослідна лабораторна робота, навчальний практикум.

Мета – вивчення й первинне усвідомлення нового навчального матеріалу, осмислення зв'язків і відносин в об'єктах вивчення.

Етапи уроку:

- організація початку уроку;
- мотивація навчальної діяльності;
- підготовка учнів до засвоєння, актуалізація опорних знань;
- вивчення нового матеріалу;
- первинна перевірка засвоєння знань;
- первинне закріплення знань;
- контроль і самоперевірка знань;
- підбиття підсумків уроку. Рефлексія;
- інформація про домашнє завдання.

2. Урок засвоєння навичок і вмінь.

Види навчальних занять: практикум, екскурсія, лабораторна робота, співбесіда, консультація.

Мета – вторинне осмислення вже відомих знань, вироблення вмінь і навичок із застосування на практиці.

Етапи уроку:

- організація початку уроку;
- мотивація освітньої діяльності. Визначення можливостей застосування цих знань: що з їх допомогою можна визначити, де застосувати?
- актуалізація опорних знань та їх корекція;
- проблемне застосування знань;
- вправи за зразком і в подібних умовах з метою вироблення вмінь безпомилкового застосування знань;
- вправи з перенесенням знань у нові умови;

- підбиття підсумків уроку. Рефлексія;
- інформація про домашнє завдання

3. ***Урок комплексного застосування знань, умінь, навичок учнів***.

Види навчальних занять: практикум, лабораторна робота, семінар.

Мета – засвоєння вмінь самостійно в комплексі застосовувати знання, уміння й навички, використовувати їх у нових умовах.

Етапи уроку:

- організація початку уроку
- актуалізація опорних знань, необхідних для їх творчого застосування
- узагальнення й систематизація знань і способів діяльності
- засвоєння зразка комплексного застосування ЗУН
- застосування узагальнених ЗУН у нових умовах
- контроль і самоконтроль знань, умінь і навичок
- підбиття підсумків уроку. Рефлексія
- інформація про домашнє завдання

4. Урок узагальнення й систематизації знань

Види навчальних занять: семінар, конференція, круглий стіл.

Мета – засвоєння знань у системі, приведення одиничних знань у систему.

Етапи уроку:

- організація початку уроку
- підготовка учнів: повідомлення теми (проблеми). Узагальнення окремих фактів, понять, явищ
- повторення й узагальнення понять і засвоєння відповідної їм системи знань
- приведення одиничних знань у систему (самими учнями)
- підбиття підсумків уроку. Рефлексія
- інформація про домашнє завдання

5. Урок контролю, оцінки й корекції знань учнів

Види навчальних знань: контрольна робота, залік, колоквіум, тестування, захист проєкту.

Мета – визначення рівня оволодіння знаннями; корекція знань, умінь, навичок Підґрунтям навчально-пізнавальної діяльності учнів є діяльність, спрямована на виконання завдань, що поступово ускладнюється, за рахунок комплексного охоплення знань, застосування їх на різних рівнях.

Етапи уроку:

- організація початку уроку
- мотивація навчальної діяльності
- перевірка знання фактичного матеріалу й уміння розкривати елементарні зовнішні зв'язки в предметах і явищах
- перевірка основних понять і вміння самостійно пояснювати їх сутність, наводити аргументи, приклади
- перевірка глибини осмислення знань та їх узагальнення
- застосування знань у стандартних і змінених умовах
- збирання виконаних завдань, перевірка, аналіз, оцінювання
- підбиття підсумків уроку. Рефлексія
- інформація про домашнє завдання

6. Комбінований урок.

Комбінований урок передбачає досягнення двох або декілька рівноцінних цілей: засвоєння нових знань і перевірка раніше вивченого матеріалу, засвоєння нових знань і застосування раніше набутих навичок і вмінь; формування вмінь і навичок та їх застосування на практиці та ін.

Етапи уроку:

- організація початку уроку та мотивація навчальної діяльності
- перевірка домашнього завдання
- актуалізація опорних знань
- вивчення нового матеріалу
- первинна перевірка засвоєння знань та первинне закріплення знань
- контроль і самоперевірка знань
- підбиття підсумків уроку. Рефлексія
- інформація про домашнє завдання

10. СТРУКТУРА КОНСПЕКТУ УРОКУ

Тема:

Мета:

а) навчальна (дидактична, освітня):

б) розвивальна:

в) виховна:

Тип уроку:

1) урок вивчення нового матеріалу
2) урок закріплення знань, навичок, умінь
3) урок перевірки первинного розуміння й уміння застосування на практиці теоретичних знань
4) комбінований
5) урок комплексного застосування знань, умінь, навичок учнів
6) урок контролю знань учнів

Форма проведення уроку:

Урок-гра (конкурс, КВК)

Урок-практикум

Урок-залік

Урок-змагання (диспут, розмірковування)

Урок-екскурсія (віртуальна екскурсія)

Захист проєкту

Контрольна робота (тестування)

Наочність, обладнання: об’єкти навколишнього середовища, макети, таблиці, картки, ілюстрації, ТЗН, книги, записи на дошці, презентації, навчальні відео

Прикладне програмне забезпечення: операційна система, програмне забезпечення уроку

Етапи уроку:

І. Організаційний

ІІ. Перевірка домашнього завдання

III. Формування мети й завдань уроку

IV. Мотивація навчальної діяльності

V. Актуалізація опорних знань, умінь, навичок

VI. Вивчення нового матеріалу: теорія, практика

фізкультхвилинка (руханка)

VII. Первинне закріплення і корекція (Первинний інструктаж з ТБ)

VIII. Практична робота (поточний інструктаж з ТБ)

IX. Підсумки уроку. Заключний інструктаж з ТБ

X. Домашнє завдання

XI. Рефлексія.

Розвивальна мета уроку.

- Розвивати інтелект учнів, уміння аналізувати, класифікувати, порівнювати, робити умовиводи за аналогією.
- Формувати в учнів загально навчальні вміння: культуру мовлення, чіткість і точність думки, критичність мислення, здатність відчувати красу ідеї, методу розв’язання задачі або проблеми.
- Розвивати алгоритмічну культуру учнів як здатність діяти за заданим алгоритмом а також уміння самостійно конструювати нові алгоритми на основі аналізу й узагальнення послідовності виконуваних операцій і дій, що ведуть до шуканого результату.
- Розвивати вміння працювати самостійно а також самостійно здобувати знання.
- Розвивати логічне мислення, просторову уяву, увагу, пам’ять, розумову активність, інтуїцію, пізнавальну самостійність, пізнавальний інтерес, потребу в самоосвіті, ініціативу, творчість, обґрунтованість суджень.
- Формувати науковий світогляд, розуміння важливості свідомого і міцного володіння системою математичних знань, навичок і умінь, необхідних у повсякденному житті, майбутній трудовій діяльності, достатніх для вивчення інших дисциплін та продовження освіти.

- Формувати уявлення про ідеї і методи математики та її роль у пізнанні навколишнього світу, формувати навички математизації ситуацій.
- Розвивати вміння логічно аргументувати та розвивати тему, формулювати висновок, чітко будувати свою відповідь.

Виховна мета уроку.

- Виховувати інтерес до вивчення математики, потяг до наукової творчості.
- Виховувати розуміння ролі математики в житті, розуміння важливості математичних знань.
- Виховувати загальнолюдські цінності: національну свідомість, повагу до національної культури України, уявлення про математику як невід'ємну складову загальнолюдської культури.
- Виховувати позитивні риси характеру: чесність і правдивість, наполегливість і силу волі, культуру думки і поведінки, відповідальність за доручену справу, ініціативу.
- Виховувати естетичну, правову, патріотичну, екологічну культуру, здоровий спосіб життя.
- Виховувати такі людські якості як: сумлінність, здатність до переборення труднощів, працелюбство.
- Виховувати патріотичну свідомість шляхом ознайомлення учнів з іменами та біографіями видатних учених, що створювали математику, зокрема видатних українських математиків.
- Виховувати дисципліну, звичку до систематичної розумової праці.
- Виховувати зібраність, самовладання, комунікативність (уміння працювати в колективі).
- Виховувати позитивне ставлення учнів до навчально-пізнавальної діяльності.
- Виховувати уміння сконцентруватися, слухати інших, співпереживати, формувати сприятливий моральний клімат.

11. Опорна карта для конструювання навчального заняття

Навчальні задачі етапу	Зміст етапу	Можливі методи та прийоми
1. Організаційний етап		
1. Привітання, фіксація відсутніх. 2. Перевірка підготовки учнів до заняття. 3. Перевірка підготовки класного приміщення до заняття. 4. Організація уваги учнів. 5. Розкриття загальної мети та плану проведення уроку		1. Привітання, побажання хорошого настрою. 2. Долонька до долоньки. 3. Рапортичка. 4 . Привітання учнів, які після тривалої відсутності прийшли на заняття
2. **Етап перевірки виконання домашнього завдання**		
1. Установити правильність, повноту й усвідомленість виконання д/з більшістю учнів. 2. Виявити прогалини у знаннях і способах дій учнів, з'ясувати причини їх виникнення. 3. Ліквідувати в ході перевірки знайдені прогалини	1. З'ясування ступеня засвоєння знань і способів дій учнів. 2. З'ясування причин невиконання д/з окремими учнями. 3. Визначення типових недоліків у знаннях **і** способах дій учнів і причин їх появи. 4. Ліквідація знайдених недоліків	1. Тестові завдання. 2. Виконання учнями завдань, які подібні до домашніх. 3. Постановка додаткових запитань. 4. Перевірка д/з під копірку. 5. Продовження іншими відповіді учня. 6. Різнорівневі самостійні роботи. 7. «Піца рішень» (фіксація своїх утруднень). 8. «Гірлянда асоціацій»
3. Підготовка учнів до роботи на основному етапі		
1. Забезпечити мотивацію навчання, прийняття учнями цілей уроку. 2. Актуалізувати суб'єктний досвід учнів	1. Повідомлення теми уроку. 2. Формулювання цілей уроку разом з учнями. 3. Показ соціального і практичного значення матеріалу, що вивчається. 4. Постановка перед учнями навчальної проблеми. 5.Актуалізація суб'єктного досвіду учнів	1. Пояснення учням і цілей уроку одночасно з повідомленням теми. 2. Повідомлення цілей у вигляді евристичного питання, проблемного завдання, через показ кінцевих результатів, опору на послідовність матеріалу, що вивчається. 3. Асоціативний ряд. 4. Використання результатів попереднього соціологічного опитування. 5. Метод доречних задач.

		6. Усна лічба, предметні диктанти. 7. «Намалюй картину». 8. «Мозковий штурм». 9. Доповнення реальної ситуації фантастикою
4. Етап засвоєння нових знань і способів дії		
1. Забезпечити сприйняття, осмислення та первинне запам'ятовування учнями матеріалу, що вивчається. 2. Сприяти засвоєнню учнями способів, засобів, які привели до певного висновку. 3. Створити змістові та організаційні умови засвоєння учнями методики відтворення вивченого матеріалу	1. Організація уваги учнів. 2. Повідомлення основної ідеї матеріалу, що вивчається. 3. Забезпечення осмислення метода дослідження знань, що вивчаються, способів та засобів, які привели до зроблених висновків. 4. Забезпечення засвоєння методики відтворення вивченого матеріалу	1. Робота з визначенням понять, які вводяться. 2. Використання аналогій як способу включення в зміст суб'єктного досвіду учнів. 3. Подання матеріалу одночасно в словесній і знаково-символічній формах, у порівняльних або класифікаційних таблицях. 4. Екстроактивний режим (розповідь, лекція, повідомлення, пояснення). 5. Інтроактивний режим (навчання проблемно-модульне, програмоване, комп'ютерне). 6. Інтерактивний режим (навчання проблемне, адаптивне, колективне, проектне). 7. Побудова структурно-логічних схем. 8. Генетичний метод навчання. 9. Метод доречних задач
5. Етап перевірки первинного розуміння		
1. Установити правильність усвідомлення вивченого матеріалу. 2. Виявити прогалини первинного осмислення вивченого матеріалу, неправильні уявлення учнів. 3. Провести корекцію виявлених прогалин в усвідомленні учнями вивченого матеріалу	1. Перевірка вчителем розуміння учнями того, що є суттю основного змісту. 3. Перевірка повноти й усвідомлення учнями нових знань і способів дій. 4. Виявлення прогалин первинного осмислення вивченого матеріалу.	. Асоціативний ряд. . «Бджолиний вулик». . Опорний текст. . Використання завдань на впізнання вивчених об'єктів. . «Опитування експерта». . Наведення учнями своїх прикладів за новим матеріалом

	5. Ліквідація неясностей осмислення учнями вивченого матеріалу	
6. Закріплення нових знань і способів дій		
1. Забезпечити закріплення в пам'яті учнів знань та способів дій, які їм необхідні для самостійної роботи за новим матеріалом. 2. Забезпечити в ході закріплення підвищення рівня усвідомлення вивченого матеріалу	1. Організація діяльності учнів з відтворення суттєвих ознак вивчених об'єктів. 2. Організація діяльності учнів з відпрацювання вивчених знань і способів дій через застосування їх за зразком і в змінених ситуаціях. 3. Закріплення методики вивчення нового матеріалу, логіки відповіді при перевірці знань. 4. Відпрацювання логіки алгоритму вивчених правил	Використання на уроці взаємо обернених задач. Складання карти мисле діяльності. «Опитування експерта». «Розбери слово за буквами» Спілкування «питання-відповідь». Структурна модель. «Що було б, якби...» Придумай свої завдання. Інтелектуальний марафон
7. Етап застосування знань і способів дій		
1. Забезпечити засвоєння учнями знань і способів дій на рівні застосування їх у різноманітних ситуаціях. 2. Забезпечити формування в учнів умінь самостійно застосовувати знання в різноманітних ситуаціях	1. Організація діяльності учнів із застосування знань і способів дій у змінених і нових ситуаціях	1. Різнорівневі самостійні роботи. 2. Лабіринт дій. 3. Проектне навчання. 4. Ділова гра. 5. Спілкування «питання-відповідь» 6. Учбові станції. 7. Подвійні асоціації. 8. Групова робота. 9. Дебати «за» й «проти». 10. Ринок можливостей. 11. «Завдання по колу» 12. Завдання на самостійну побудову алгоритму розв'язування задач певних типів
8. Етап узагальнення й систематизації знань		

1. Забезпечити формування цілісної системи провідних знань учнів. 2. Забезпечити встановлення учнями внутрішньо предметних та між предметних зв'язків. 3. Забезпечити формування в учнів узагальнених понять	1. Організація діяльності учнів з переводу окремих знань і способів дій у цілісну систему знань і умінь	1. Метод кооперації. 2. Складання карти мисле діяльності. 3. Моделювання. 4. Побудова «дерева» теми. 5. Побудова «будинку» теми. 6. «Павучок». 7. Побудова блок-формули. 8. Мозкова атака у письмовій формі. 9. Учбові станції. 10. Завдання з визначення учнями у списку слів, фактів, понять, правил, законів. 11. «Перетин тем»
9 . Етап контролю й самоконтролю знань і способів дій		
1**.** Виявити якості та рівень засвоєння знань і способів дій. 2. Виявити недоліки в знаннях і способах дій учнів. 3. Установити причини виявлених недоліків. 4. Забезпечити розвиток у школярів здатності до оціночних дій	1**.** Глибока й усебічна перевірка знань і способів дій учнів. 2. Перевірка образу мислення учнів. 3. Перевірка рівня сформованості загальних учбових умінь. 4. Коментування відповідей учнів	1. Різнорівневі контрольні й самостійні роботи. 2. Тестові завдання. 3. Завдання на виявлення всіх ознак поняття і їх зв'язків (повнота знань). 4. Завдання на виділення суттєвих ознак (глибина). 5. Завдання на конструювання кількох способів розв'язування однієї задачі. 6. Завдання з надлишковими даними, що протирічать (здатність до оціночних дій)
10. Етап корекції знань і способів дій		
1. Відкорегувати виявлені прогалини в знаннях і способах дій у межах вивченої теми	1. Організація діяльності учнів з корекції своїх виявлених недоліків	1. Використання спеціально поділених на дрібні етапи вправ. 2. Застосування розгорнутих інструкцій з регулярним контролем. 3. Тестові завдання. 4. Завдання з «пропусками».

		5. Структурно-логічні схеми з «пропусками»
11. Етап інформації про домашнє завдання		
1. Забезпечити розуміння учнями цілей, змісту й способів виконання домашнього завдання	1. Інформація про д/з. 2. Мотивування виконання д/з. 3. Інструктаж з виконання д/з. 4. Перевірка розуміння учнями змісту й способів виконання д/з	1. Цікава постановка навчальної проблеми, якщо йдеться про пізнавальні завдання. 2. Різнорівневі д/з. 3. Завдання масивом. 4. Особливе завдання. 5. «Незвичайна звичайність». 6. Ідеальне завдання
12. Етап підбиття підсумків заняття		
1. Дати якісну оцінку роботи класу та окремих учнів	1. Підбиття підсумків навчального заняття	1. Повідомлення вчителем. 2. Підбиття підсумків самими учнями
13. Етап рефлексії		
1. Ініціювати та інтенсифікувати рефлексію учнів з приводу свого психоемоційного стану, мотивації своєї діяльності й взаємодії з учителем та однокласниками. 2. Забезпечити засвоєння учнями принципів саморегуляції та співробітництва	1. Мобілізація учнів на рефлексію своєї поведінки	1. Асоціативний ряд. 2. Незакінчені речення. 3. «Піца рішень». 4. Розмова на папері. 5. «Сонечко». 6. «Координати». 7. «Листок зворотного зв’язку». 8. «Заключна дискусія». 9. Інтерпретація зображень на листівках. 10. «Письмо самому собі». 11. Барометр настрою. 12. «Телеграма». 13. «Пам’ятки». 14. «Пейзаж — дзеркало настрою»

12. Структура системи уроків за лекційно-практичною системою

№	Кількість уроків	Форма уроку	Тип уроку	Дидактична мета
1	2	Урок-лекція з елементами евристичної бесіди	Урок вивчення й первинного усвідомлення нових знань	Забезпечити вивчення й усвідомлення учнями нового навчального матеріалу, осмислення зв'язків в об'єктах вивчення.
2	2-4	Урок розв'язування опорних вправ	Урок засвоєння навичок і вмінь.	Забезпечити первинне застосування учнями знань, вироблення вмінь і навичок при розв'язуванні типових вправ за зразком.
3	1-2	Урок-залік	Урок перевірки первинного розуміння й уміння застосування на практиці теоретичних знань.	Установити правильність усвідомлення вивченого теоретичного матеріалу. Виявити прогалини первинного осмислення вивченого матеріалу, неправильні уявлення учнів. Провести корекцію виявлених прогалин в усвідомленні учнями вивченого матеріалу.
4	2-4	Урок розв'язування вправ підвищеної складності	Урок закріплення навичок і вмінь.	Забезпечити засвоєння учнями знань і навичок на рівні застосування їх у різноманітних ситуаціях. Забезпечити формування в учнів умінь самостійно застосовувати знання в різноманітних ситуаціях. Забезпечити в ході закріплення підвищення рівня усвідомлення вивченого матеріалу.
5	2	Урок - змагання	Урок комплексного застосування знань, умінь, навичок учнів.	Забезпечити формування цілісної системи знань учнів. Забезпечити засвоєння учнями вмінь самостійно в комплексі застосовувати знання, уміння й

				навички, використовувати їх у нових умовах. Забезпечити засвоєння учнями принципів саморегуляції та співробітництва.
6	1	Контрольна робота	Урок контролю знань учнів	Виявити якість та рівень засвоєння знань, умінь і навичок учнів. Виявити недоліки в знаннях і навичках учнів. Установити причини виявлених недоліків.
7	1	Аналіз контрольної роботи	Урок оцінки й корекції знань учнів.	Відкоригувати виявлені прогалини в знаннях і навичках учнів у межах вивченої теми. Забезпечити розвиток у школярів здатність до оціночних дій.

13. Структурні елементи комбінованого уроку

1. Організація початку уроку. Підготовка учнів до роботи на уроці. Повна готовність класу і устаткування, швидке включення учнів в діловий ритм.

2. Перевірка виконання домашнього завдання. Встановлення правильності і усвідомленості виконання домашнього завдання всіма учнями, виявлення прогалин та їх корекція. Оптимальність поєднання контролю, самоконтролю і взаємоконтролю для встановлення правильності виконання завдання і корекції прогалин.

3. Підготовка до основного етапу заняття. Забезпечення мотивації і прийняття учнями мети, навчально-пізнавальної діяльності, актуалізація опорних знань і умінь. Готовність учнів до активної навчально-пізнавальної діяльності на основі опорних знань.

4. Засвоєння нових знань і способів дій. Забезпечення сприйняття осмислення і первинного запам’ятовування знань і способів дій, зв’язків і стосунків в об’єкті вивчення. Активні дії учнів з об’ємом вивчення; максимальне використання самостійності в добуванні знань і опануванні способів дій.

5. Первинна перевірка розуміння. Встановлення правильності і усвідомленості засвоєння нового учбового матеріалу; виявлення прогалин і невірних уявлень та їх корекція. Засвоєння суті засвоюваних знань і способів дій на репродуктивному рівні. Ліквідація типових помилок і невірних уявлень в учнів.

6. Закріплення знань і способів дій. Забезпечення засвоєння нових знань і способів дій на рівні вживання в зміненій ситуації. Самостійне виконання завдань, що вимагають вживання знань в знайомій і зміненій ситуації.

7. Узагальнення і систематизація знань. Формування цілісної системи провідних знань по темі, курсу; виділення світоглядних ідей. Активна і

продуктивна діяльності учнів по включенню частин в ціле, класифікації і систематизації, виявленню предметних і міжкурсових зв’язків.

8. Контроль і самоперевірка знань. Виявлення якості і рівня опанування знань способами дій, забезпечення їх корекції. Здобуття достовірної інформації про досягнення всіма учнями запланованих результатів навчання.

9. Підведення підсумків занять. Дати аналіз і оцінку успішності досягнення мети і намітити перспективу подальшої роботи. Адекватність самооцінки учня оцінці вчителя. Здобуття інформації учнями про реальні результати навчання.

10.Рефлексія. Мобілізація учнів на рефлексію своєї поведінки (мотивації, способів діяльності спілкування). Засвоєння принципів саморегуляції і співпраці. Відвертість учнів в осмисленні своїх дій і самооцінці. Прогнозування способів саморегуляції і співпраці.

11.Інформація про домашнє завдання. Забезпечення розуміння мети, змісту і способів виконання домашнього завдання. Перевірка відповідних записів. Реалізація необхідних і достатніх умов для успішного виконання домашнього завдання всіма учнями у відповідності з актуальним рівнем їх розвитку.

14. Етапи (модулі) конструювання вчителем уроку з точки зору компетентнісного підходу (НУШ).

Модуль вступного повторення

Мета:

Визначити рівень попередньої підготовленості учнів, що стосується теми.

Актуалізувати знання, що потрібні для введення нового матеріалу. Активізувати мислення учнів.

Методи: фронтальна бесіда, усне опитування, робота інфографікою, метод прогнозування, робота з текстом підручника, самоперевірка за зразком тощо.

Прийоми: «Інтрига», «Дивуй!», «Фантастична добавка», «Відстрочена загадка», заповнення кросвордів, «Альтернатива», «Світлофор», «Мозковий штурм», «Асоціація», «Зайве слово», «Назви відповідь», «Пошук загального», «Групування слів», «Лото», «Зашифровки», «Незакінчені речення» тощо.

Форми навчання: індивідуальні, парні, групові, фронтальні.

Засоби: диктанти, тести, ТЗН, навчальні та наочні посібники, підручник, таблиці, моделі тощо.

Модуль вивчення нового матеріалу

Мета:

Допомогти учням засвоїти факти та основні ідеї.

Забезпечити якість вивчення нового матеріалу.

Формувати вміння виділяти головне, актуалізувати, конспектувати, порівнювати, зіставляти.

Забезпечити диференційований підхід.

Встановити зв’язки між засвоєними та новими знаннями.

Формувати групи компетентностей: соціально-трудову, інформаційну, загальнокультурну, соціально-трудову, уміння вчитися.

Методи: пояснення, коментоване читання тексту підручника, проблемна лекція, семінар-практикум, фронтальна бесіда, дискусія, робота з книгою,

посібниками, схемами, таблицями, рисунками, моделями, демонстрація презентацій.

Прийоми: «Асоціації», «Мозкова атака», створення проблемної ситуації, використання яскравих афоризмів, порівнянь, образів, «Знаємо - бажаємо дізнатися - дізналися», «Моделі, що ожили», «Снігова грудка», «Ажурна пилка», «Акваріум», «Броунівський рух», «Два-чотири - всі разом», «Навчаючи - учусь», «Павучки», «Місткий кошик» тощо.

Форми навчання: парна, групова, індивідуальна, колективна, фронтальна.

Засоби: ТЗН, підручники, посібники, довідники, Internet, інформаційні таблички, роздавальний матеріал, таблиці, моделі тощо.

Модуль практики

Мета:

Формувати вміння практичного застосування знань, умінь і навичок. Формувати й удосконалювати вміння й навички у стандартах прямого й успішного руху до накресленої мети.

Забезпечити ситуацію вибору.

Формувати вміння розв’язувати типові завдання, формувати творчі вміння.

Переносити знання і способи діяльності, життєвого досвіду в нову ситуацію.

Формувати групи компетентностей: соціально-трудову, інформаційну, загальнокультурну, соціально-трудову, уміння вчитися.

Методи: практичні роботи, розв’язування завдань за зразком, метод коментування, робота з підручником та різними джерелами інформації.

Прийоми: «Асоціативний ряд», «Синтез думок», «Альтернатива», «Коментування», «Навчаючи – учусь», «Карусель», «Поєдинок», «Інтелектуальний тир», змагання тощо.

Форми навчання: парна, групова, індивідуальна, колективна, фронтальна.

Засоби: ТЗН, математичні диктанти, тести, навчальні та наочні посібники, роздавальний матеріал, схеми тощо.

Модуль спостереження і діагностики

Мета: організувати і підтримати безперервний зворотний зв’язок.

Одержати своєчасну інформацію про успішність просування у навчанні всіх учнів.

Спостерігати за процесом засвоєння та застосування знань, умінь і навичок.

Здійснювати моніторинг навчальних досягнень учнів.

Формувати на кожного учня «досьє» (залучаючи комп'ютер), до якого тільки він та вчитель мають доступ.

Формувати групи компетентностей: соціально-трудову, загальнокультурну.

Методи: спостереження, дискусія, створення проблемної ситуації тощо.

Прийоми: «Світлофор настрою», «Зворотний зв'язок», «Релаксаційні вправи», рефлексія тощо.

Форми навчання: індивідуальна, парна, фронтальна, колективна.

Засоби: ТЗН, завдання для моніторингу рівня знань, навчальні та наочні посібники тощо.

Модуль домашньої роботи

Мета: удосконалити, узагальнити, систематизувати знання, вміння та навички.

Розвивати самостійність та творче мислення.

Формувати вміння самостійно засвоювати окремі питання навчального матеріалу.

Формувати групи компетентностей: інформаційну, уміння вчитися, соціально-трудову.

Методи: виконання вправ, письмових і графічних робіт, підготовка рефератів, доповідей, самоперевірка, індивідуальне опитування, фронтальна бесіда, робота з підручником, довідниками, додатковою літературою, використання Internet (залучення консультантів, якість виконання д/з за допомогою звірки зі зразками, усний коментар, самостійна робота, що аналогічна до домашньої).

Прийоми: «Інтелектуальна розминка», «Одне завдання на двох», «Вірю - не вірю», «Так – ні», «Знайди помилку», «Вибери сам», «Ярмарок – подорож», «Заздалегідь», «Творче завдання», бліцопитування ланцюжком, тощо.

Форми навчання: індивідуальна, парна, групова.

Засоби: навчальні та наочні посібники, довідкова література, Internet , інформаційні таблички тощо.

Модуль узагальнення і систематизації

Мета: узагальнити і систематизувати знання, уміння і навички.

Встановити загальні зв'язки в матеріалі, що дозволяє побачити учням тему (розділ) в цілому.

Формувати вміння застосовувати набуті знання під час розв'язуванням задач різного рівня складності.

Формувати потребу до постійної самоосвіти, продуктивної творчої діяльності.

Формувати групи компетентностей: соціально-трудову, загальнокультурну.

Методи: порівняння, узагальнення, усна розповідь, бесіда, вступні, оглядові, пошукові семінари, дебати, конференції тощо.

Прийоми: «Письмовий звіт», «Шпаргалка», «Пошта», «Перепишу параграф по-своєму», «Я - вчитель», «Інтелектуальне лото», «Ділова гра», «Аукціон ідей», «Творча робота», «Учені та їхні відкриття», «Фантастичні фігури» тощо.

Форми навчання: індивідуальна, парна, фронтальна, колективна.

Засоби: ТЗН, навчальні та наочні посібники, інформаційні картки, тести тощо.

Модуль психологічного супроводу

Мета: врахувати психофізіологічні особливості учнів. Розвивати пізнавальні процеси (пам'ять, увагу, сприймання, мислення, мовлення, уяву тощо) та математичні здібності учнів. Формувати пізнавальний інтерес.

Створити позитивно-емоційний настрій і психологічно комфортні умови.

Сприяти позитивному відношенню учнів до навчання.

Методи: інтерактивні, ігрові, релаксаційні тощо.

Прийоми: «Світлофор настрою», «Навіювання», «Відстрочена відгадка», «Бліц-опитування», «Релаксаційні вправи», «Зворотний зв'язок» тощо.

Форми навчання: індивідуальні, парні, групові, фронтальні, колективні.

Засоби: ТЗН, інформаційні таблички тощо.

Наскрізні ключові компетентності. Види діяльності

Уміння вчитися

Написання учнями повідомлень, рефератів, самостійних творчих робіт.

Використання випереджальних завдань, що передбачають активну самостійну та самоосвітню діяльність учнів.

Залучення учнів до творчих виставок.

Залучення учнів до роботи в МАН.

Консультування учнів з питань самоосвіти.

Організація інтелектуальних конкурсів, ігор, предметних тижнів, які передбачають самостійне опанування учнями певних питань та їх самоосвітню діяльність.

Використання інтенсивних завдань з предмету, які передбачають пояснення учнями певних питань.

Використання навчальних програм з метою самоосвіти учнів.

Залучення учнів до роботи консультантами, що підтримує їх самоосвітній тонус.

Забезпечення високого наукового рівня викладання предмета.

Створення проблемних ситуацій на основі сучасного життя.

Розв’язування задач та прикладів різними способами, використання задач підвищеної складності.

Складання та розв’язування учнями тестів, задач, кросвордів тощо.

Залучення учнів до участі в інтерактивному конкурсі «Бобер» тощо.

Залучення учнів до участі в олімпіадах, МАН, у роботі заочних шкілах робототехніки та програмування.

Інформаційна компетентність

Залучення вчителем додаткової інформації в процесі викладання предмета.

Стимулювання учнів до використання додаткової інформації.

Використання малюнків, таблиць, схем, як джерел інформації, та передбачення складання схем, таблиць, планів, опорних конспектів, як результату роботи учнів з інформацією.

Випуск шкільних газет, створення інформаційних сторінок у класних куточках.

Загально-культурна (комунікативна) компетентність

Стимулювання вміння учнів висловлювати власну точку зору.

Сприяння удосконаленню вмінь вести навчальний діалог.

Використання усних та письмових рецензій на відповідь, доповнень та зауважень до неї.

Удосконалення вмінь дітей формулювати цілі власної діяльності та робити висновки за її результатами.

Застосування взаємоопитування та взаємоперевірки з можливим подальшим коментуванням.

Організація групової роботи.

Проведення нестандартних уроків, уроків-змагань, КВК.

Підготовка учнями нестандартних запитань однокласникам.

Стимулювання спілкування учнів з ровесниками та дорослими з метою підвищення рівня навчальних досягнень та ерудиції учнів.

Використання інформації з історії відкриттів.

Використання художньої літератури та фільмотеки в процесі викладання предмета (твори Д.Брауна, фільм «Гра в імітацію та ін).

Розв’язання задач екологічного змісту.

Характеристика внеску в науку вчених різних національностей.

Наголошення на внесок в розвиток науки українських вчених.

Виховання учнів на прикладі життєвого та творчого шляху видатних людей.

Соціально-трудова компетентність

Вибір учителем завдань, які передбачають для учнів самостійний пошук розв’язку.

Надання учням можливості обрання варіанту завдання чи шляху розв’язання задач.

Використання самооцінки та взаємооцінки учнів.

Розв’язування задач різними способами та визначення раціонального шляху розв’язування.

Залучення дітей до роботи в групах. Обов’язкова умова - врахування індивідуальних можливостей школярів. Завдання мають бути якщо не індивідуальними, то хоча б різнорівневими .

Надання учням можливості виявлення ініціативи.

Практикування доручень учням (наприклад: «відповідальний за наочність», «консультант» тощо).

Планування виховних заходів та заходів предметних тижнів, у яких передбачається самостійна активна діяльність учнів.

Залучення дітей до самоврядування.

Здоров’язбережувальна компетентність

Складання та розв’язування задач валеологічного змісту.

Проведення фізкультхвилинок для зняття м’язової та зорової напруги (1-5 класи – 2, з 6 – одна на 45 хвилин уроку).

Проведення інструктажів з охорони праці та техкіки безпеки з обовязковою фіксацією в журналі

Можливості, що відкриває компетентнісний підхід

Соціально-трудова компетентність

- Вміння робити вибір.
- Вміння приймати рішення.
- Вміння брати відповідальність.
- Вміння безконфліктно співіснувати.
- Забезпечення власної активності учня.
- Стимулювання пізнавальної активності учнів. Опора на діяльність учня.
- Забезпечення співробітництва.

- Здійснення роботи в команді.

- Орієнтація на конкретний продукт. Забезпечення мотивації діяльності (те, що я роблю, є корисним).

- Усвідомлення власного внеску у спільну роботу. Розв’язання проблем.

- Пошук шляхів реалізації проекту.

- Встановлення причинно-наслідкових зв’язків. Формування адекватної оцінки й самооцінки. Вміння використовувати власний досвід. Адаптація до змін.

- Розвиток здібностей та обдарованості учнів та підвищення через це їх соціального статусу

Загальнокультурна (комунікативна) компетентність

- Оволодіння досягненнями культури.

- Розуміння інших людей, їх індивідуальності, їх відмінностей за національними, культурними, релігійними та іншими ознаками. Розробка проектів культурологічної спрямованості.

- Забезпечення розширення кругозору та підвищення культурного рівня учнів.

- Здійснення роботи в команді, забезпечення взаємодії учнів.

- Усвідомлення ролі й впливу предмета на розвиток культури.

- Повага до чужої праці.

- Вміння спілкуватися усно, писемно, рідною та іноземними мовами

- Обговорення проблем.

- Формування власної точки зору.

- Вміння доводити власну позицію.

- Розвиток культури мовлення.

- Вміння презентувати свій продукт.

- Можливість для безпосереднього спілкування. Адекватне ставлення до критики.

- Стимулювання критичного ставлення до себе. Вміння адаптуватися в мовному середовищі.

- Формування загальнолюдських цінностей.

- Уміння вчитися

- Готовність та потреба у творчості.

- Вміння побачити та сформулювати проблему.

- Вміння знаходити нові рішення.

- Вміння діяти в нестандартних ситуаціях. Активізація творчих здібностей учнів.

- Реалізація творчого потенціалу учнів. Вплив освітнього середовища на розвиток учнів.

- Співвіднесення об’єкта навчання з власним досвідом.

Інформаційна компетентність

- Вміння добувати, опрацьовувати та використовувати інформацію з різних джерел.

- Вміння класифікувати документи.

- Вміння користуватися новими інформаційними технологіями.

- Вміння переробляти інформацію для отримання певного продукту.

- Аналіз та критичне ставлення до інформації. Самостійне опрацювання інформації.

- Розуміння та усвідомлення інформації. Залучення власного досвіду.

- Мотивація саморозвитку.

- Саморозвиток й самоосвіта.

- Готовність та потреба навчатися протягом усього життя

- Узагальнення власних знань.

- Організація власних прийомів навчання.

- Організація самоосвітньої діяльності.
- Постійне удосконалення.
- Залучення та збагачення власного досвіду.
- Підтримка пізнавального інтересу.
- Потреба в нових знаннях.
- Визначення перспективи діяльності.
- Співвіднесення теоретичних знань з практикою

Для розв'язання задач компетентнісної освіти вчитель має керуватися такими правилами, незалежно від стажу роботи, категорії, технології, яку він використовує:

1. Головним є не предмет, якому ви навчаєте, а особистість, яку ви формуєте. Не предмет формує особистість, а вчитель своєю діяльністю, пов'язаною з вивченням предмета.
2. На виховання активності не шкодуйте ні часу, ні зусиль. Сьогоднішній активний учень - завтрашній активний член суспільства.
3. Ставте учнів у ситуації, котрі вимагають виявлення та пояснення розбіжностей між фактами, що спостерігаються, та наявним знанням.
4. Допомагайте учням оволодіти найбільш продуктивними методами навчально-пізнавальної діяльності, навчайте їх вчитися.
5. Слід якомога частіше використовувати питання «чому?», щоб навчити мислити причинно-розуміння причинно-наслідкових зв'язків є обов'язковою умовою розвивального навчання.
6. Пам'ятайте, що насправді знає не той, хто переказує, а той, хто застосовує на практиці.
7. Привчайте учнів думати та діяти самостійно. Поступово відходьте від механічних переказів, дослівного відтворення.
8. Творче мислення розвивайте всебічним аналізом проблем, пізнавальні задачі розв'язуйте кількома способами, частіше практикуйте творчі завдання.

9. Вчителі з будь-якого предмета, не тільки мови і літератури, мають слідкувати за способом та формою висловлення думки учнів.

10. Слід частіше показувати учням перспективи їх навчання.

11. Використовуйте схеми, плани, щоб забезпечити засвоєння системи знань.

12. Оскільки міцність запам'ятовування інформації, що засвоєна у вигляді логічних структур, є більш високою, ніж міцність розрізнених знань, закріплювати слід ті знання, що подані у цілісних логічних структурах.

13. У значних блоках інформації легше встановлюються логічні зв'язки, чіткіше простежується головна думка, котру легше виділити й показати учням.

14. У процесі навчання обов'язково враховуйте індивідуальні особливості кожного учня, об'єднуйте в диференційовані підгрупи учнів з однаковим рівнем.

15. Вивчайте і враховуйте життєвий досвід учнів, їх інтереси, особливості розвитку.

16. Будьте обізнаними з останніми науковими досягненнями із свого предмета.

17. Заохочуйте дослідницьку роботу школярів. Знайдіть можливості ознайомити їх із технікою експериментальної роботи, алгоритмами розв'язання винахідницьких задач, обробкою першоджерел і довідкових матеріалів.

18. Суспільно-історичною практикою доводьте необхідність наукових знань, які вивчаються в школі. Навчайте так, щоб учень розумів, що навчання є для нього життєвою необхідністю.

19. Пояснюйте школярам, що кожна людина знайде своє місце в житті, якщо навчиться всьому, що необхідно для реалізації її життєвих планів.

Ці корисні правила-поради — тільки невеличка частинка, тільки вершина айсберга педагогічної мудрості, педагогічної майстерності, спільного педагогічного досвіду багатьох поколінь. Але згадати їх ще раз не буде зайвим. Пам'ятати їх, слідувати їм, керуватися ними буде дієвою умовою, яка здатна полегшити учителю досягнення провідної найважливішої мети — формування компетентної особистості.

Психологами доведено, що будь-яка людина здатна досить точно себе оцінити, а отже визначити, що необхідно в собі змінити, перебороти, розвити. Треба відзначити, що це можливо тільки в тому випадку, якщо педагог здатний до певного самоаналізу свого етапу, вчинків і т. д. на уроці. Саме самоаналіз є одним зі способів педагогічного самовдосконалення. Адже аналізуючи використані методи навчання, зіставляючи їх, педагог вибирає найбільш ефективні, які далі вдосконалює. Самоаналіз уроку допомагає вчителю оволодіти більш високим рівнем майстерності, підвищити результативність праці.

Самоаналіз уроку вчителем дозволяє вирішити цілий ряд важливих завдань:

- учитель краще усвідомлює систему своєї роботи;
- швидше освоює на практиці методику вибору й обґрунтування оптимального варіанту навчання;
- робить учителя психологічно захищеним, впевненим у собі;
- поліпшує якість планування наступних уроків;
- стимулює розвиток творчого мислення й діяльності вчителя.

На що звертати увагу під час самоаналізу уроку?

- Який тип уроку? (Місце уроку в темі.)
- Які компоненти навчальної діяльності наявні? (Мотивація, реалізація запланованого, оптимальна структура уроку, раціональне використання форм і методів, принципів навчання, мовна культура вчителя й учня, результативність, дисципліна.)
- Зовнішня організація уроку. (Своєчасний початок і кінець, організація робочого місця, своєчасність записів у щоденники, гнучка система оцінювання.)
- Форма організації навчального процесу. (Фронтальна, групова, індивідуальна.)
- Дотримання санітарно-гігієнічних умов праці.
- Загальні методи навчання. (Монологічний, демонстраційний, діалогічний, евристичний, пошуковий, творчий, алгоритмічний, програмовий тощо.)

• Методи викладу матеріалу вчителем. (Інструктивний, інформаційний, пояснювальний, стимулювально-інструктивний, спонукальний тощо.)

• Методи роботи учнів на уроці. (Виконавський, реконструктивний, частково-пошуковий, пошуковий, творчий.)

• Принципи навчання. (Науковість, доступність, наочність, проблемність, самостійність, систематичність, послідовність, диференціація, інтеграція, усвідомленість, проблемно-альтернативний.)

• Формування компетентностей. (здоров'язбережувальна, загальнокультурна (комунікативна), соціально-трудова, інформаційна, уміння вчитися.)

• Засоби навчання. (Оформлення, книжки, схеми, ТЗН, ілюстрації, макети, муляжі, теле-, відео-, аудіотехніка.)

15. Схема спостереження та аналізу відвіданого уроку

Загальні відомості про урок

Дата _____ Предмет _____ Клас _____

Учитель _____

Тема уроку _____

Мета уроку: *дидактична* _____

виховна _____

розвивальна _____

Тип уроку _____

Обладнання (використане ППЗ) _____

_____

Хід та зміст уроку

1. **Початок уроку:** своєчасний початок уроку, наявність організаційного моменту, налаштування учнів на роботу, організація уваги і готовності учнів до роботи, наявність необхідного обладнання (крейда, ручки, зошити, підручники, наочні посібники тощо).

2. **Санітарно-гігієнічні умови проведення уроку:** дотримання гігієнічних вимог (повітряного, теплового, світлового режимів тощо).

3. **Дотримання загальнопедагогічних вимог щодо уроку:** дидактичних, виховних, розвивальних, психологофізіологічних тощо.

4. **Тип і структура уроку:** доцільність обраного типу уроку з погляду вивчення теми, відповідність компонентів уроку обраному типу, логічність та послідовність окремих етапів уроку, розподіл часу на уроці, психолого-педагогічне забезпечення цілісності та завершеності уроку.

5. **Зміст уроку:** відповідність теми уроку навчальній програмі; наявність чіткого, логічного плану уроку; зв’язок уроку з попереднім та наступним навчальним матеріалом, життям і досвідом учнів; доцільний відбір навчального матеріалу; актуалізація опорних знань учнів.

6. **Реалізація на уроці основних дидактичних принципів навчання** (науковості, наочності, зв’язку навчання з життям, систематичності та

послідовності, доступності, врахування вікових та індивідуальних особливостей учнів, диференціації, міцності засвоєння знань, умінь, навичок, емоційності навчання тощо).

7. **Раціональність і ефективність використання різноманітних методів та прийомів навчання** (за джерелом знань (словесні, наочні, практичні), за характером логіки пізнання (аналітичні, синтетичні, аналітикосинтетичні, індуктивні, дедуктивні, індуктивно-дедуктивні), за рівнем самостійної розумової діяльності (проблемний виклад, проблемні ситуації, частково-пошуковий метод, дослідницький метод).

8. **Продуктивність та різноманітність видів навчально-пізнавальної діяльності учнів** (індивідуальної, парної, групової, колективної, усної, письмової тощо).

9. **Раціональність та ефективність засобів навчання** (слово вчителя, підручники, навчальні посібники, різні види наочності тощо).

10. **Особливості розумової діяльності учнів на уроці:** а) формування уваги: співвідношення мимовільної і довільної уваги; б) місце пам’яті у розумовій діяльності учнів; навчання школярів методів і прийомів запам’ятовування; використання прийомів для активізації різних видів пам’яті (образної, словесно-звукової, емоційної, механічної) та видів запам’ятовування.

11. **Формування пізнавального інтересу учнів на уроці:** створення проблемних ситуацій, пізнавальні ігри, використання творів мистецтва і літератури, порівняння й аналогії, навчальні дискусії, ефект здивування, емоційність тощо.

12. **Реалізація на уроці основних складових виховання** (розумового, морального, фізичного, трудового, естетичного, екологічного, правового).

13. **Раціональність та ефективність методів і прийомів контролю знань, умінь, навичок** (усна перевірка, письмова перевірка, тестова перевірка, практична перевірка тощо).

14. **Обґрунтоване та мотивоване оцінювання навчальної діяльності учнів** (відповідно до критеріїв оцінювання з навчального предмету за 12-бальною системою).

15. **Поведінка вчителя на уроці:** вміння організувати навчальну діяльність учнів, забезпечити трудову дисципліну; уміння розподіляти та зосереджувати увагу, діяти у публічній ситуації; уміння активного слухання; комунікативні вміння; володіння педагогічним тактом; володіння педагогічною технікою; культура педагогічного спілкування; толерантність; культура педагогічного мовлення; темп роботи; стиль і тон роботи (жвавий, рішучий, повільний, байдужий); спостережливість, винахідливість, емоційність.

16. **Завершення уроку:** підсумок уроку, мотивоване виставлення оцінок, повідомлення домашнього завдання, проведення інструктажу щодо його виконання, запис на дошці та учнями у щоденниках.

17. **Результат уроку:** досягнення мети; виконання плану уроку; якість знань, умінь і навичок учнів; освітнє, виховне, розвивальне значення уроку.

16. Бланк аналізу уроку

“__” _____20_рік , предмет_____, клас _____

Учитель, категорія_____

Мета контролю_____

Тема уроку:_____

Мета:_____

Тип уроку:_____

(засвоєння нових знань; засвоєння умінь і навичок; комплексне застосування знань, умінь та навичок; узагальнення та систематизація знань; контроль і корекція знань, умінь та навичок; комбінований урок тощо)

Дотримання принципів навчання:	**Реалізовано методи навчання**	**Застосовано засоби навчання:**
науковість; доступність; наочність; проблемність; самостійність учнів; активність учнів; системність і послідовність; урахування індивідуальних особливостей учнів; диференціація; інтеграція; свідомість, стійкість засвоєння знань, умінь та навичок; єдність освітніх, розвивальних, виховних функцій навчання.	Методи навчання: усний виклад матеріалу (розповідь, пояснення); бесіда; спостереження над мовою; робота з підручником; метод вправ. Методи навчання: пояснювально-ілюстративний; репродуктивний; проблемний виклад, частково-пошуковий; дослідницький. Інтерактивні методи.	таблиця; ілюстрація; ТЗН; картки; підручники; посібники; записи на дошці; інші. **Форми організації навчального процесу:** фронтальна; групова; індивідуальна; інші. **Форми виконання робіт:** усна; письмова; з місця; біля дошки; інші.

Зовнішня організація уроку	**Висновки:**_____
своєчасність початку і кінця уроку; темп і тональність уроку; раціональна організація навчального часу; своєчасність запису до щоденника домашнього завдання; обсяг домашнього завдання, інструктаж; своєчасність виставлення оцінок, їх коментування.	_____ _____ _____ _____ _____ _____ _____
Організація навчальної діяльності	**Висновки:**_____
мотивація навчання; досягнення мети уроку; логічність і послідовність викладу; оптимальність структури уроку; раціональність використання методів, принципів, засобів навчання; культура мовлення учнів, учителя; рівень дисципліни.	_____ _____ _____ _____ _____ _____ _____

<table>
<tr><td colspan="2"><u>Організація опитування</u>
(чітка, зрозуміла, недостатньо чітка, нечітка)</td><td></td></tr>
<tr><td><u>Кількість опитаних учнів</u>

<table><tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr></table>
Усього:</td><td><u>Кількість опитаних учнів</u>

<table><tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr></table>
Усього:</td><td><u>Кількісний і якісний аналіз навчання</u>
12б.-
11б.-
10б.-
9б.-
8б.-
7б.-
6б.-
5б.-
4б.-
3б.-
2б.-
1б.-</td></tr>
</table>

Висновки, зауваження, пропозиції:

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

У педагогічну скарбницю:

_____
_____
_____
_____
_____

Підсумкова оцінка професійної діяльності вчителя:

_____

Урок відвідав:

_____
(посада; прізвище, ім’я та по батькові; підпис)

17.Аналіз / самоаналізу залікового уроку

Студента(ки) (ПІБ)_____

Дата _____ Предмет _____

Клас_____

Експерт (ПІБ) _____ Посада _____

Тема уроку _____

Мета уроку _____

_____

	Критерії (показники)	Параметри оцінювання (0, 1, 2, 3)
1	Своєчасний початок уроку, наявність організаційного моменту.	
2	Дотримання загальнопедагогічних вимог щодо уроку (гігієнічних, дидактичних, виховних, психолого-фізіологічних).	
3	Відповідність типу і структури уроку його темі та меті.	
4	Послідовність та логічність етапів уроку.	
5	Раціональний розподіл часу на уроці.	
6	Психолого-педагогічне забезпечення цілісності та завершеності уроку.	
7	Зв’язок уроку з попереднім та наступним навчальним матеріалом, життям і досвідом учнів.	
8	Доцільний відбір навчального матеріалу.	
9	Реалізація на уроці основних дидактичних принципів.	
10	Оптимальність добору, раціональність та ефективність використання методів, прийомів, засобів навчання.	
11	Продуктивність та різноманітність видів навчальнопізнавальної діяльності учнів на уроці.	
12	Формування пізнавального інтересу учнів на уроці.	
13	Реалізація на уроці основних складових виховання.	
14	Реалізація на уроці різних видів запам’ятовування.	
15	Врахування вікових особливостей учнів.	
16	Раціональне та ефективне застосування методів і прийомів контролю знань, умінь, навичок учнів.	
17	Активізація навчально-пізнавальної діяльності учнів на уроці.	
18	Формувальне оцінювання навчальної діяльності учнів на уроці.	

19	Уміння організувати навчальну діяльність учнів	
20	Культура педагогічного спілкування (дотримання норм педагогічного такту та етики, толерантність)	
21	Уміння розподіляти та зосереджувати увагу, діяти у публічній ситуації.	
22	Проведення фізкультхвилинки	
23	Реалізація мети та плану уроку.	
	Середньозважена оцінка	
	Якісна оцінка за проведений урок (відмінно, добре, задовільно, незадовільно)	

Параметри оцінювання:

0 – показник не виявлявся

1– показник виявлявся епізодично та непослідовно

2– показник виявлявся часто

3 – показник виявлявся систематично та повною мірою.

18. Поради вчителю

1. Умій радіти маленьким успіхам своїх учнів і співпереживати їх невдачам.

2. Не бійся признатися в своєму незнанні якого-небудь питання. Будь разом з ним в пошуку. Постарайся вселити в учня віру в себе, в його успіх. Тоді багато вершин для нього стануть переборними.

3. Не вимагай на уроці "ідеальної дисципліни". Не будь авторитарним. Пам’ятай, урок - це частинка життя дитини. Він не повинен бути скутим і затиснутим. Формуй в ньому особу відкриту, захоплену, розкуту, здатну творити, всесторонньо розвинену.

4. Прагни до того, щоб твої уроки не стали шаблонними, проведеними "по трафарету". Хай на уроках здійснюються відкриття, народжуються істини, підкоряються вершини, продовжуються пошуки.

5. Входь в клас з посмішкою. При зустрічі заглянь кожному в очі, дізнайся його настрій і підтримай, якщо йому сумно.

6. Пам’ятай, кожен твій урок повинен бути хай маленьким, але кроком вперед, до пізнавання нового, невідомого.

7. Учень завжди в навчанні повинен долати трудність. Бо тільки в трудності розвиваються здібності, необхідні для їх подолання. Умій визначити "планку" трудності. Вона не повинна бути завищеною або заниженою.

8. Учи своїх учнів трудитися. Не шукай легкого шляху в навчанні. Але пам’ятай, як важливо підтримати, підбадьорити, бути поряд у важкій ситуації. Відчувай, де необхідні твоє плече, твої знання, твій досвід.

9. Якщо з двох балів думаєш, який вибрати, - не сумнівайся, постав вищий. Повір в дитину. Дай йому крила. Дай йому надію.

10. Не приховуй від дітей своїх добрих відчуттів, але пам’ятай: серед них ніколи не повинно бути особливого місця для "улюбленчиків". Постарайся в кожній дитині побачити визначене йому, відкрий його йому самому.

11. Пам’ятай про те, що дитині повинно бути цікаво на уроці. Тільки коли цікаво, дитина стає уважною.

12. У спілкуванні з батьками своїх учнів пам’ятай, що їх діти - найдорожче в житті. Будь розумний і тактовний. Знаходь потрібні слова. Постарайся не образити і не принизити їх гідність.

13. Не бійся вибачитися, якщо опинився неправий. Твій авторитет в очах учнів тільки підвищиться.

Будь терплячий і до їх помилок.

14. Живи з дітьми повним життям. Радій і засмучуйся разом з ними. Захоплюйся і дивуйся. Жартуй і наставляй. Учи бути нетерплячими до брехні і насильства. Учи справедливості, завзятості, правдивості.

15. Будь завжди витриманий, терплячий, урівноважений.

16. Ніколи не чекай похвали, а намагайся просто робити свою справу.

17. Якщо до тебе прийшли на урок, згадай, що ти актор, ти кращий педагог країни, ти найщасливіша людина.

18. Говори батькам завжди найкращу правду, яку ти знаєш.

19. Пишайся своїми помилками, і тоді в тебе їх буде з кожним роком усе менше.

20. Вищим проявом педагогічної успішності є посмішка на обличчях дітей.

21. Якщо ти вмієш найзвичайнісінький факт подати як відкриття й домогтися здивування й захоплення учнів, то можеш уважати, що половину справи ти вже зробив.

22. Під час опитування зображуй на обличчі граничний інтерес.

23. Пам’ятай: якщо твій голос стає загрозливо голосним, отже, ти робиш щось не те.

24. Добре, якщо пізнім вечором, коли ти згадуєш своїх учнів, обличчя твоє опромінюється посмішкою.

19. Формувальне оцінювання. 60 способів похвалити учня

1. Ти зараз на правильному шляху.
2. У тебе це вийшло!
3. Правильно!
4. Це добре!
5. Супер!
6. Я пишаюся тим, як ти працював.
7. Ти робиш це дуже добре.
8. Це набагато краще.
9. Гарна робота!
10. Я щаслива бачити цю роботу.
11. Ти робиш гарну роботу.
12. Ти близький до істини!
13. Мої вітання!
14. Це те, що треба!
15. Я знала, що ти зможеш це зробити.
16. Зараз ти це зрозумів.
17. Нарешті!
18. Ти швидко вчишся.
19. Працюючи так само, ти осягнеш багато чого.
20. Я не зуміла б зробити краще.
21. Це правильний шлях.
22. З кожним днем у тебе виходить краще.
23. Ти нічого не прогаяв!
24. Так тримати!
25. Надзвичайно!
26. Прекрасно!
27. Це найкраще!
28. Сенсаційно!
29. Тепер нічого тебе не зупинить.
30. Це була першокласна робота. Чудово!
31. Ще краще!
32. Твій мозок попрацював на славу. Відмінно!
33. Це видатний винахід. Фантастика!
34. Здорово!
35. Це чудова робота.
36. Ти робиш це красиво!
37. Як ти багато зробив! Розумник!
38. Ти дійсно це покращив.
39. Вітаю!
40. Ти правий!
41. Ти зробив це вчасно.
42. Мені подобається хід твоїх думок.
43. Я пишаюся тобою.
44. Дуже приємно вчити таких розумних дітей.
45. Велика тобі подяка.
46. Я нічого не бачила кращого.
47. Твоя робота принесла мені багато радості
48. Молодчина!
49. Серйозний порив!
50. Ось цього я ще не бачила.
51. Ти неперевершений сьогодні.
52. Це вже успіх!
53. Це твоя перемога.
54. Тепер ти відчуваєш свої можливості.
55. Ти справжній майстер.
56. Щиросердно рада за тебе.
57. Не можу виразити своє захоплення.
58. Грандіозно!
59. Я вірю в тебе, у тебе завжди виходитиме не гірше.
60. Ти досягнеш успіху

X Шаблони звітної документації

1. Клопотання для проходження практики

Декану факультету фізики,
математики та інформатики
Уманського державного
педагогічного університету
імені Павла Тичини

_____
директора

_____
(назва закладу)
Прізвище, ім'я, по батькові директора

КЛОПОТАННЯ

Прошу направити здобувача вищої освіти _____ групи факультету фізики, математики та інформатики_____для проходження
(прізвище, ім'я, по батькові)
виробничої (педагогічної) практики з _____ по _____ 202 року
на базі_____
(назва закладу)

Керівництво від бази практики гарантує:

1. Призначити наказом кваліфікованих спеціалістів для безпосереднього керівництва практикою.
2. Створити необхідні умови для виконання здобувачем вищої освіти програм практики, не допускати використання його на посадах та роботах, що не відповідають програмі практики та майбутній спеціальності.
3. Забезпечити здобувачу вищої освіти умови безпечної роботи на кожному робочому місці. Проводити обов'язкові інструктажі з охорони праці: ввідний та на робочому місці. У разі потреби навчати здобувача вищої освіти протягом проходження практики безпечних методів праці. Забезпечити спецодягом, запобіжними засобами, лікувально-профілактичним обслуговуванням за нормами, встановленими для штатних працівників.
4. Надати здобувачу вищої освіти і керівникам практики від навчального закладу можливість користуватись лабораторіями, кабінетами, майстернями, бібліотеками, технічною та іншою документацією, необхідною для виконання програми практики.
5. Під час практики здобувач вищої освіти виконує всі правила внутрішнього розпорядку. Про всі порушення трудової дисципліни, внутрішнього розпорядку та про інші порушення повідомляти заклад вищої освіти.
6. Після закінчення практики дати відгук про здобувача вищої освіти, в котрій відобразити якості підготовленого ним звіту.
7. Практику здобувачі вищої освіти проходять на безплатній основі.

Дата

_____ Директор закладу

М П

2. Орієнтовна схема написання звіту про проходження навчальної(педагогічної) практики здобувачами вищої освіти

Звіт
здобувача вищої освіти__(ПІБ)_____ курсу факультету фізики математики та інформатики
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
про навчальну (педагогічну) практику, проведену
у_____
з_____по_____202_ року

І. Освітня діяльність

1. Ознайомлення з системою роботи освітнього процесу закладу загальної середньої освіти:

- ознайомлення із специфікою діяльності даного закладу загальної середньої освіти;

- ознайомлення з системою роботи вчителя інформатики, вчителів-методистів;

- складання індивідуального плану навчальної роботи з класом у відповідності з планом роботи вчителя;

- знайомство з шкільними кабінетами та їх обладнанням.

- ознайомлення із змістом, формами, методами роботи навчальних кабінетів закладів освіти, самоврядуванням.

2. Бесіди з керівництвом щодо організацій освітнього процесу закладу.

3. Відвідування уроків за фахом та циклу природничо-математичних наук.

4. Вчитись організовувати і використовувати різні форми роботи на уроках інформатики.

5. Вивчення передового педагогічного досвіду вчителя інформатики закладу освіти або педагога новатора в предметній галузі.

Виховна діяльність

1. Виконання функцій та обов’язків помічника класного керівника, здійснення позакласної виховної роботи:

- складання індивідуального плану виховної роботи з класом у відповідності з планом роботи класного керівника;

- організація постійного спілкування з учнями, проведення індивідуальної роботи з учнями;

- підготовка та проведення виховної години, або години спілкування.

2. Організація та здійснення морального-духовного напряму виховання. Проведення бесід за індивідуальним планом класного керівника.

Методична діяльність

1. Навчально-методична робота:

- вивчення освітнього процесу на основі відвідування уроків різних вчителів у закріпленому класі з метою вивчення вимог до учнів, різноманітних методів організації пізнавальної діяльності та проведення елементів виховної роботи на уроках;

- відвідування позаурочних заходів у закладі освіти;

- виготовлення дидактичних матеріалів традиційного та інноваційного характеру.

2. Оформлення звіту та необхідної документації.

3. Які підручники, посібники опрацював у період проходження навчальної (педагогічної) практики. Дослідницька діяльність

4. Вивчення учнівського колективу, в якому працював здобувач освіти (додаток А)

Відомості з охорони праці

1. Якими нормативними документами користується заклад освіти з охорони праці.

2. Наявність правил з техніки безпеки та журналів обліку бесід з техніки безпеки у кабінеті інформатики та інформаційно-комунікаційних технологій, відповідність санітарного паспорту кабінету вимогам до його роботи.

Підпис здобувача вищої освіти
Підписи методистів
Підпис керівника

3. Звітні матеріали практики (навчальної, виробничої)

ЗВІТНІ МАТЕРІАЛИ
З _____ ПРАКТИКИ

студента ___ курсу групи _____

_____

(прізвище, ім'я, по батькові **)**

База для проведення виробничої (педагогічної) педагогічної

_____

(повна назва закладу освіти, адреса)

_____

Термін проходження практики

з _____ по _____ 20___ р.

1.Керівний склад практики.

Керівник практики (випускова кафедра – кафедра інформатики і інформаційно-комунікаційних технологій Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини)	
Методисти: - кафедра педагогіки та освітнього менеджменту - кафедра психології	
Керівник від бази практики	

2. Відомості про базу практики

№ і адреса закладу освіти, телефон							
Директор							
Заступник директора з навчально-виховної роботи							
Учитель-методист							
Класи, в яких студент проходив практику							
Розклад дзвінків							
1 урок	2 урок	3 урок	4 урок	5 урок	6 урок	7 урок	8 урок

3. Індивідуальний план роботи

№ з/п	Види роботи, заходи	Відмітка про виконання
1	2	3
1) Організаційна робота в закладі освіти		
2) Практичне проведення уроків з фахової дисципліни		
3) Проведення виховної роботи в закладі освіти		

Підпис практиканта _____

Щоденник виробничої (педагогічної) практики

День	Дата	Перелік заходів	Відмітка керівника
Понеділок			
Вівторок			
Середа			
Четвер			
П’ятниця			

4. ВІДГУК

студента (ки) III курсу _____ групи

факультету фізики, математики та інформатики

Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

_____

(Прізвище, ім'я, по батькові)

Студент- практикант _____
ім'я, прізвище

практику проходив в _____
повна назва закладу освіти

з _____--по _____ року.

- спектр завдань практиканта був доволі широкий, а саме: (перелічити виконувані завдання передбачені завданням практики). Усі поставлені завдання практикант успішно виконав або виконав частково;
- за період проходження практики проявив себе як (сумлінний студент, надійний, відповідальний, цілеспрямований здобувач вищої освіти, тощо; всю доручену роботу виконував старанно; намагався опановувати нові знання, щоб бути ще більш корисним на місці практики; при роботі з учнями та педагогічним колективом вів себе тактовно);
- під час проходження практики ознайомився з (існуючою організаційною структурою закладу освіти, а також з порядком використання наявного програмного та апаратного забезпечення);
- як зарекомендував себе в колективі (службова та виконавська дисципліна);
- зауваження стосовно студента-практиканта відсутні у зв'язку із належним рівнем виконання поставлених завдань та дотримання трудової дисципліни (якщо є, то зазначити, які саме).

Проходження навчальної (педагогічної) практики здобувачем вищої освіти оцінено на – "_____балів.

"_____" _____ 20____ р.

Печатка закладу освіти _____Директор (ПІБ)

5. ХАРАКТЕРИСТИКА

студента (ки) ___ курсу _____ групи

факультету фізики, математики та інформатики

Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

_____

(Прізвище, ім'я, по батькові)

Студент- практикант _____

навчальну (педагогічну)/ виробничу (педагогічну)

практику проходив в _____

повна назва закладу освіти

з _____--по _____ року.

У закладі освіти було створено та забезпечено всі умови для проходження практики.

За час проходження практики:

- зазначити участь в освітньому процесі закладу освіти
- зазначити перелік виконаної в період практики роботи (виконання завдань практики)
- яких навичок здобув (ла) студент (ка)
- зазначити які педагогічні, психологічні та особистісні якості проявив здобувач вищої освіти (ввічливість, доброзичливість, принциповість, тактовність, ставлення до виконання доручень, працьовитість, творчість, ерудованість в предметній галузі).

Оцінка за педпрактику_____

"_____" _____ 20____ р.

Печатка закладу освіти _____Директор

6. Щоденник навчальної (технологічної) практики

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ
КАФЕДРА ІНФОРМАТИКИ І ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

ЩОДЕННИК
НАВЧАЛЬНОЇ (ТЕХНОЛОГІЧНОЇ) ПРАКТИКИ

студента

_____

(прізвище, ім’я, по батькові)

освітнього ступеня - бакалавр
спеціальності 014.09 Середня освіта (Інформатика)
____ курсу, ____ групи

Керівник практики від кафедри _____
(підпис, прізвище, ім’я, по батькові)

Керівник практики від бази практики_____
(підпис, прізвище, ім’я, по батькові)

УМАНЬ – 20__

Перелік виконаних робіт під час проходження практики

№ п/п	Назви робіт	Тижні проходження практики		Відмітки про виконання
		1	2	

)

Робочі записи під час практики

КОНТРОЛЬ ВІДВІДУВАННЯ СТУДЕНТОМ ПРАКТИКИ

День										
Присутність										
День										
присутність										

Підпис особи, яка перевіряла проходження практики

_____

Рейтингова оцінка практичних завдань та роботи студента-практиканта
Рейтингові оцінки виставляються особою, яка перевіряла проходження практики після виконання визначених видів робіт та практичних завдань

Підсумкова оцінка виставляється за національною шкалою та за шкалою ECTS

Блок	**Зміст**	**Оцінка в балах**		
		Макси-мальна	**Фактична**	**Підпис керівника**
1	**Організаційна діяльність** 1.1. Щоденне планування і щоденний аналіз роботи 1.2. Відвідування студентом практики **Всього:**	 5 10(20)* 15(25)		
2	**Практична діяльність студента** 2.1.Оцінка набутих студентом навичок та вмінь 2.2.Прпоходження практики в комп'ютерних класах, лабораторіях університету Всього:	 17 5 22		
3	**Професійні і особові якості студента** 3.1. Активність 3.2. Ініціатива 3.3. Організованість 3.4. Самостійність 3.5. Відповідальність 3.6. Загальна культура **Всього:**	 3** 3** 3** 3** 3** 3** 18		
4	**Документування практичної діяльності студента** 2.1.Щоденник	 10		

	2.2.Матеріали практичних завдань, виконаних протягом практики 2.3. Вчасно подана документація **Всього:**	(10)20 5 (25)35		
5	**Захист практики**	**10**		
	Сума балів	**100**		

Примітка: * За одне відвідування студент отримує 1 бал
** Наявність професійних якостей оцінюється по 3-х бальній системі:
“3” – якість виявляється завжди
“2” – якість виявляється часто
“1” – якість виявляється іноді
“0” – якість не виявляється

Підсумкова оцінка з практики виставляється у відповідності з наступною шкалою:

100 – 90 балів – *відмінно* (A);
89 - 83 балів – *добре* (B)
82 – 75 – *добре* (C)
74 – 69 – *задовільно* (D)
60 – 68 – *задовільно* (E)
59 – 35 балів – *незадовільно* з можливістю повторного складання (FX);
34 – 1 бали – *незадовільно* з обов’язковим повторним курсом (F).

Відгук особи, які перевіряли проходження практики

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Висновок керівника практики від кафедри про проходження практики

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Дата захисту практики „____”_____20____року

Оцінка:

за національною шкалою__
(словами)

кількість балів _____
(цифрами і словами)

за шкалою ECTS _____

Керівник практики від кафедри інформатики і ІКТ

_____
(підпис) (прізвище та ініціали)

XI. Політика практики

Політика практики регулюється:

1. Положенням про організацію освітнього процесу в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини (нова редакція) затвердженого Вченою радою УДПУ 9 лютого 2021р. (протокол № 11) та введеного згідно з Наказом №1146 від 9 лютого 2021р. URL: http://surl.li/bhhrv (дата звернення 5.01.2022р)

2. Положенням про організацію практик в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини (денної та заочної форм навчання) затвердженого Вченою радою УДПУ 26 січня 2021р. (протокол № 10) URL: http://surl.li/plmc (дата звернення 5.01.2022р)

3. Положення про Європейську кредитно-трансферну систему навчання в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини URL: http://surl.li/maly (дата звернення 5.01.2022р)

4. Положенням про забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини. нова редакція. наказ №175 о/д від 27 лютого 2019р. URL: http://surl.li/mame (дата звернення 5.01.2022р)

XII. Інформаційні джерела

1. Паршукова Л.М. Методика навчання інформатики : навч.-метод. посіб. Умань: ПВКП «АЛМІ», 2019. 124 с.

1. Про освіту : Закон України від 16.07.2019 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text (дата звернення 23.08.2021)

2. Вчитель закладу загальної середньої освіти : Профстандарт для вчителя 2021 р. URL: https://rada.info/upload/users_files/41868892/77dd4226add8e617afd9889da11634d8.pdf (дата звернення 23.12.2021)

3. Морзе Н.В. Методика навчання інформатики : у 4 кн. Київ : Навчальна книга, 2004. Кн.2. 287 с.

4. Морзе Н.В. Методика навчання інформатики : у 4 кн. Київ : Навчальна книга, 2004. Кн.3. 230 с.

5. Морзе Н.В. Методика навчання інформатики : у 4 кн. Київ : Навчальна книга, 2004. Кн.2. 196 с.

6. Концепція Нової української школи : колегія МОН від 27.10.2016 р. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf (дата звернення 23.12.2021)

1. http://www.mon.gov.ua – офіційний сайт Міністерства освіти та науки

2. http://ostriv.in.ua – освітній портал «Острів знань»

3. http://www.znz.edu-ua.net – сайт загальної середньої освіти в Україні

4. http://inl.org.ua – сайт інституту навчальної книги

5. Національна доктрина розвитку освіти : Указ Президента України № 347/2002 від 17.04.02 р. URL: https://osvita.ua/legislation/other/2827/.

6. Інформатик : довідник для вчителя. URL: http://informaticon.narod.ru/pages/docum.html (дата звернення 23.12.2021)

7. Освітні програми : Міністерство освіти і науки України. Загальна середня освіта. 2021р. URL: https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi (дата звернення 23.12.2021)

8. Електронні версії підручників з інформатики : Інститут модернізації змісту освіти 2021р. URL: https://lib.imzo.gov.ua/yelektronn-verspdruchnikv/ (дата звернення 23.12.2021)

